

BIBLIOTECA
FVNDATIVNEI
VNIVERSITARE
CAROL I.

Nº Curent. 50553 Format
Nº Inventar. A2659 Anul
Sectia Defozh III Raptul

Blui J. Boyde

*Decanul facultății
de te...*

RAPORT

ADRESAT

MAJESTĂȚII SALE REGELUI

DE CĂTRE

D. MINISTRU AL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

ASUPRA STĂRII ACTUALE

A

CHESTIEI ȘCOLILOR ȘI BISERICILOR ROMÂNE

DIN

STRĂINĂTATE

BUCURESCI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL“

S-sor ION ST. RASIDescu

16, STRADA DÔMNEI, 16.

1901.

In. N. 26.597

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București
1927.1.4

RAPORT

ADRESAT

MAJESTĂȚII SALE REGELUI

DE CĂTRE

D. MINISTRU AL CULTELOR ȘI INSTRUCȚIUNII PUBLICE

ASUPRA STĂRII ACTUALE

A

CHESTIEI ȘCOLILOR ȘI BISERICILOR ROMÂNE

DIN

STRĂINĂTATE

Donațiunea
ION BOGDAN

BUCURESCI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE „CAROL GÖBL”

S-sor ION ST. RASIDESCU

16, STRADA DÓMNEI, 16.

1901.

5.351.

37 (R: ∞)

007 (R: ∞)

726:727.1/4 (R: ∞) (048)

727.1/4 " " "

1927.1.463

Biblioteca Centrală Universitară
"Carol I" București

CONTROL 100%

13508

echi/10

B.C.U. "Carol I" - Bucuresti

C122463

Sire,

Dificultățile financiare din timpurile din urmă au impus în mod imperios necesitatea economiilor pe totă linia în cheltuelile Statului. S'a recunoscut de toți că era inevitabil a se suprima toate cele inutile, și a se micșora acelea cari se puteau reduce, fără a se compromite bunul mers al serviciilor publice.

Cu tot timpul scurt de care a dispus guvernul în Februarie și Martie trecut pentru studierea acestei grele și complicate cestiuni, el a reușit să alcătuească un budget care se presintă cu o însemnată economie față de cel trecut, și care, după experiența făcută, asigură pe deplin buna funcționare a tuturor serviciilor Statului.

Este cert că nisce reduceri așa de însemnate în cheltueli nu s'au putut face fără ca multe interese particulare să fie atinse în mod mai mult sau mai puțin simțitor. Dar trebuința economiilor era așa de adânc intrată în convingerea țării întregi, încât noul budget s'a putut aplica cu mai multă ușurință de cât se putea crede de unii. Este adevărat însă că și abnegațiunea cetățenilor în fața pericolului care amenința creditul țării a fost la înălțimea lui și a sacrificiilor cari se impunea.

O singură notă discordantă s'a produs, și ea a venit tocmai de unde mai puțin se putea aștepta. Reducerile făcute în budgetul școlilor și bisericilor române din streinătate, au ridicat protestări din partea unora dintre institutorii Români din Imperiul Otoman, și aceste protestări au găsit eco și în o parte din presa din țară.

Ele au fost formulate și într'o petiție, adresată Majestății Vostre, și semnată de patru actuali sau foști institutori în Macedonia, cari

afirmă că sunt împuterniciți pentru acesta de către poporul românesc din Imperiul Otoman.

Cu profund respect, prin acest raport supun la cunoștința Majestății Vostre care este starea cestiunii în momentul de față. Voiu expune lucrurile în totă întregimea lor, pentru că, după 32 de ani de muncă și de sacrificii, trebuie să ne dăm seama de rezultatele dobândite, fără încongiur și fără reticențe.

Cât pentru reclamațiile și afirmațiile formulate în petiția adresată Majestății Vostre, ele vor fi lămurite, în cursul și cu ocazia acestei cercetări.

* * *

Pentru prima oră, școlile și bisericile române din streinătate figurează în bugetul Statului în anul 1870, cu o sumă de 14.000 lei pe an. (anexa No. 1)

Inceputurile fură foarte grele. Opoziția pusă de naționalitățile rivale din Macedonia, și mai ales neîncrederea de pe atunci a Românilor de acolo, au pus piedici enorme silințelor celor câți-va apostoli cari luaseră sarcina de a asigura existența limbii și naționalității lor.

La început, abia s'a reușit a se deschide două sau trei școli primare, cari și ele, la fie-care moment, erau expuse a fi închise și școlarii împărăștiați.

Nu după multă vreme însă, lucrurile începură a se schimba în bine. Redeșteptarea conștiinței naționale a Românilor, dar mai ales încrederea căpătată de autoritățile Otomane în legalitatea și sinceritatea mișcării lor, precum și sprijinul ce găsiră în regat, făcură ca numărul școlilor să crească repede. În 1878, se obținu chiar deschiderea la Bitolia a unui liceu cu internat, pe lângă care se adăogă mai pe urmă și o școlă normală de fete. În 1886 se mai deschise un gimnasiu la Ianina, în Epir, și apoi la 1894 încă unul la Berat, în Albania.

În timpul acesta, alocațiunea bugetară, de la 14.000 lei câtă fusese în 1870, crescuse repede. Ea era de 21.000 în 1877, de 144.500 în 1888, de 525.000 în 1895. La această din urmă cifră, ea a și rămas până astăzi, cu o mică schimbare de 5.000 lei, adăogiți în 1900.

Aceste cifre însă trebuie mărite cu creditele suplimentare cari s'au acordat în mai mulți ani peste cifrele budgetare, și cari une-orî au fost destul de însemnate. Ast-fel în anul 1899—1900, pe lângă cei 525.000 lei prevăduți în budget, s'au mai cheltuit încă 199.643 lei peste budget.

În 1900—1901 adaosul a fost de 18.458 lei.

În budgetul curent, în fața crizei care ne bântue și a reducerilor cari s'au făcut în toate celelalte cheltueli ale Statului, s'a redus și alocația școlilor și bisericilor române din străinătate la 300.000 lei.

Acastă reducere poate să se pară însemnată ; ea însă nu este de loc în disproporție cu cele făcute în alte părți ale budgetului.

Așa, fără a eși din sfera Ministerului Instrucției Publice și al Cultelor, budgetul administrației centrale a suferit o micșorare de 31% ; serviciul inspectoratului școlar, de 56% ; fondul de transporturi și misiuni, de 60% ; acel pentru imprimate, de 60% ; etc.

Cestiunea nu este dar dacă reducerea făcută în budgetul școlilor macedonene este mare sau mică, de vreme ce în alte servicii s'au făcut reduceri mai mari ; cestiunea este dacă aceste școli pot continua a da aceleași rezultate ca și în trecut cu budgetul ce li s'a lăsat.

Acăsta voiă dovedi-o în cele ce urmează.

* * *

Până în anul 1897, este destul de anevoie de urmărit variațiunea budgetului școlilor și bisericilor române din Imperiul Otoman. Causa este că până atunci ele nici nu au avut în realitate un budget regulat și stabil. Este adevărat că, în fie-care an, inspectorul general al acelor școli și biserici prezenta Ministerului un proiect de budget, care în genere se aproba de Minister cu puține modificări. Însă, cu toate acestea, acel budget suferia chiar în cursul anului așa de numeroase și însemnate schimbări, prin adăogiri și suprimări de școli și de posturi, prin modificări de lei, etc., în cât la finele anului nu mai era nici o asemănare cu starea de lucruri de la începutul lui. Afară de acăsta, retribuțiunile nu se distribuiau după nici o regulă, din care cauză orî-ce clasificare era imposibilă.

Decisiunile Ministeriale din 21 Septembrie 1898 au încercat să pună óre-care ordine, și să creeze óre-care stabilitate. Aceste decisiuni le reproducem la finele acestui raport (anexa No. 2 și 3), pe de o parte pentru că dintr'însele se póte înțelege care era starea lucrurilor înainte de 1 Septembrie 1898, iar pe de alta pentru că ele dau un plan care, dacă ar fi fost urmat de atunci, s'ar fi și putut ajunge în multe puncte, la rezultate mai bune de cât cele ce avem, și cu cheltueli mai mici.

* * *

O primă observație care rezultă din decisiile de la 1898, este că la acea dată Ministerul nu avea încă un stat al personalului didactic și clerical al școlilor și bisericilor române din Imperiul Otoman; cu alte cuvinte, lipsia una din cele mai esențiale condiții ale unei bune administrații. Pentru marea majoritate a profesorilor, institutorilor și preoților subvenționați, nu se cunoscea nici studiile ce aveau făcute, nici data intrării în serviciu, nici timpul și locurile pe unde serviseră, nici meritele, nici demeritele fie-căruia. Erorile, confusiunile, reclamațiile, cheltuelile inutile cari resultaū de aci erau nenumărate. Institutori vechi și meritoși se vedeaū plătiți mai rău de cât unii abia intrați în carieră, și avēnd terminate abia clasele primare, sau o clasă ori două secundare.

În ceea-ce privesce localitățile, a căror importanță este în mare parte în raport cu importanța ce trebuie dată și școlii, informațiile Ministerului erau cu totul rudimentare. De aceea se vedeaū centre cu totul neînsemnate primind subvenții importante, pe când grupări compacte de populație românescă erau lăsate cu totul la o parte.

Mai mult de cât atât : erau școli a căror situație rău cunoscută ridică întrebarea dacă ele au existat în realitate, de și figuraū în budget. Ast-fel școlile din Pepeliște, Cochinopoli și Vlaho-Livadia au figurat în statul de plată al școlilor din circumscripția Epirului, iar cele din Giumaia-de-sus și din Giumaia-de-jos în statul circumscripției Bitolia; în realitate Pepeliște și Giumaia se află în circumscripția Salonicultu, iar Cochinopoli și Vlaho-Livadia în Bitolia. În deosebire, Pepe-

liște și Giumaia-de-sus sunt școli cari datéză de mai mulți ani, dar adevărata lor situație geografică nu a fost stabilită de cât acum două luni. Până atunci, subvențiile lor mergeau regulat în alte circumscripții.

Ar fi interesant să se scie cum au putut ele să funcționeze atâta vreme, pe când subvențiile lor se rătăceau în altă parte, și cine primia acolo acele subvenții.

Ceea ce este mai curios, este că revisorii din Epir și din Bitolia lăsaă cu încredere să figureze în statele circumscripțiilor lor nisce școli pe cari nu le aveau, pretindeau chiar că le inspecteză, și dau și informații asupra lor. Așa, două raporte din 1900 ale d-lui revisor Nuși Tului, din Epir, afirmă că școla din Pepeliște are 29 de școlari. Dar această școlă era la o depărtare de cel puțin 120 de kilometri de la marginea circumscripției d-sale; așa că se dovedesce, nu numai că raporta pentru o școlă pe care nu o văduse nici o dată, dar și că nici nu scia că în circumscripția sa nu exista acea școlă.

Dacă și cele-lalte indicații din raportele revisorilor vor fi fost tot atât de certe, se pôte judeca ce valoare aveau datele de cari dispunea Ministerul despre școlile din Macedonia.

A doua observație pe care o suggeréză decisiile din 1898 este relativă la modul de repartizare a subvențiilor. Ele variaă, absolut fără nici o regulă, între cifrele extreme de 35 lei și de 190 lei pe lună. Deosebirea nu erau dictate de nici un fel de considerație de vechime, de studiu, de importanță a școlii sau a localității; ba încă foarte adese ori se întâmpla ca un institutor să se vadă transferat de la un post la un altul plătit pe jumătate, sau ca, fără să fie mutat din loc, să vadă léfa sa îndoindu-se sau înjumătățindu-se.

Intr'o altă ordine de idei, decisiile din 1898 ridicau o cestiune de cea mai mare importanță pentru organizarea învățămîntului populației române din Imperiul Otoman.

Incă de la început, a fost o mare dificultate în ceea ce priveste recrutarea învățătorilor pentru școlile primare cari se înființau în Macedonia, și această dificultate mergea crescând, cu cât se înmulțeau școlile. Pentru a face față nevoii, s'a înființat liceul din Bitolia. E adevărat că pentru scopul ce se urmărea, mai nemerită ar fi fost o școlă

normală. Dar trebuie să observăm că pe atunci chiar în țară, norma era ca institutorii să se recruteze dintre absolvenții de liceu. Afară de acesta, liceul din Bitolia mai era destinat să serve și ca centru cultural de o ordine mai ridicată de la care să se alimenteze curentul naționalist român din părțile acelea.

Mai puțin fericită însă a fost creațiunea gimnasiilor din Ianina și Berat.

Ca pepinieră de viitori învățători, aceste gimnasii erau inutile, pentru că liceul din Bitolia era el singur cu totul suficient pentru acesta.

Ca centre culturale, ele nu puteau avea nici o însemnătate. Nivelul foarte modest al învățămîntului unor astfel de școli nu le permitea o asemenea pretențiune. Pe lângă acesta, acțiunea lor era sigur că va fi prea puțin însemnată, din cauză că le lipsiau elementele pentru a se desvolta în de ajuns. Și în adevăr, se știe că aceste gimnasii au vegetat tot-d'auna, în cea mai mare lipsă, și de profesori, și de școlari. Pentru a nu le lăsa să rămână pustii, a trebuit să se înființeze pe lângă ele internate, în cari s'au admis toți școlarii lor; și totuși nici chiar efectivul foarte modest al acestor internate nu s'a putut împlini. În timpurile din urmă, la Berat, din 30 de locuri de bursieri, erau ocupate numai 23, și la atâta se reducea și întregul efectiv al gimnasiului. La Ianina, de asemenea, el nu a trecut peste 50 de școlari.

La acest rezultat a contribuit în mare parte și împrejurarea că școlile secundare ce s'au înființat nu au găsit, chiar în orașul lor sau în vecinătatea lui imediată, o pătură destul de grosă de învățămînt primar, pe care să se sprijine și din care să se recruteze. La Bitolia, pentru alimentarea liceului este o singură școală primară cu 41 de copii, din cari însă nici unul nu trece la liceu; la Ianina, este una cu 22 de copii; la Berat și mai puțin. Dacă liceul și gimnasiile s'ar fi așezat în centre școlare mai puternice, precum Muloviște, Gopeș, Crușova, Turia, Băeasa, Grebena, Giorgia, Moscopole, ele ar fi găsit chiar lângă dînsese elementul lor esențial de viață, în loc de a fi silite să-și aducă mai toți școlarii de prin depărtare, înstreinându-i pentru tot-d'auna de familiile lor. Este o mare greșelă de a nu se vedea că condiția esen-

țială de viață a învățământului secundar, ca și a oricărui alt învățământ, este de a fi acceptat de populație ca ceva logic și necesar; și această condiție lipsește școlilor secundare din Macedonia, suspendate în aer cum sunt, fără o basă sigură, și alimentate numai în mod artificial prin bursieri luați de pe unde se poate.

Greșela acesta s'a comis și la înființarea școlii comerciale din Salonic. Este adevărat că alegerea locului acestei școli era impusă în mare parte, prin marea mișcare de afaceri din acest oraș; dar tot așa de mult se impunea înființarea imediată și a unei școli primare de băeți, care trebuia să serve de așezământ sigur școlii comerciale, în loc de a o reduce și pe dînsa la rolul ingrat de școlă fără școlari. În loc însă de a se face așa, s'a înființat o școlă primară de fete, absolut inutilă, cel puțin pentru moment.

Dar mai presus de cât aceste considerațiuni, este una care condamnă desvoltarea dincolo de o limită foarte restrînsă a învățământului liceal în părțile acelea: este lipsa de scop practic al lui.

Învățământul liceal nu formeză o carieră; el nu procură cui-va un mijloc de trai. Singurul rost ce-și poate face absolventul liceului, afară de mergerea la Universitate, este de a se face funcționar. Dar în Macedonia, debușeul acesta lipsește aproape de tot. Școlile noastre de acolo nu sunt, și nu pot fi destul de numeroase, pentru a da mijloace de trai unui prea mare număr de absolvenți. Cât pentru administrația Otomană, fără a mai vorbi de dificultăți de altă natură, este evident că scopul liceelor și gimnasiilor noastre nu poate fi de a-i procura funcționarii necesari; și pe urmă, chiar dacă așa ar fi, ar fi trebuit ca programele să fie dispuse în acest scop, ceea-ce nu s'a făcut, și nu se cuvenia să se facă.

De altă parte, scim cu toții, prin propria noastră experiență, ce mare putere are liceul și gimnasiul pentru a înstreina pe tineri de elementul în care s'a născut și au crescut. Este destul ca un tîner să trecă un an sau doi în școlă secundară, pentru ca nici o dată să nu se întorcă la plugul, la unealta sau la prăvălia părintescă.

Aceste neajunsuri, de cari suferim în țara noastră, nu puteau să nu se producă și în Macedonia, și ele s'a și produs, mai repede și în

mod mai intens de cât la noi. Avem și în Macedonia o mulțime de tineri, unii absolvenți de liceu sau de gimnasiu, alții având abia una sau două clase secundare, a căror unică speranță este un loc în buget. Aceștia sunt cei cari asediază în fie-care an, în lunile de vară, ușile Ministerului, cerând posturi în Macedonia sau și în țară; aceștia sunt cei pentru cari se crează posturi de institutori în localități unde nu pot funcționa, sau la școli cari numără deja mai tot atâția institutori cât și școlari.

Tóte aceste rele le-au avut în vedere decisiile din 21 Septembrie 1898, atunci când a decis în principiu transformarea gimnasiilor din Ianina și Berat în școli comerciale. Prin acésta pe de o parte se suprima un rēu, iar pe de alta se făcea un bine, dând populației românesci din Epir și Albania nisce școli cu caracter practic, cari trebuia să procure școlarilor lor o meserie practică cu atâta succes și în mod așa de general de către părinții lor.

În resumat, decisiile din 21 Septembrie 1898, pe lângă alte câte-va chestii de caracter curat administrativ, hotărau:

Formarea statelor personale ale institutorilor, profesorilor și preoților de la școlile și bisericile române din Imperiul Otoman;

facerea unei statistici școlare, care lipsia cu totul;

organizarea unui serviciu de inspecție mai regulat și mai complet de cât în trecut;

împărțirea institutorilor în mai multe clase, plătiți cu subvenții deosebite, potrivit importanței localității și numărului școlarilor;

stabilirea unui sistem de înaintare pe loc, potrivit vechimii în serviciu, analog cu sistemul gradației de la noi;

stabilirea unor reguli mai expeditiv și mai sigure pentru plata subvențiilor;

transformarea gimnasiilor din Ianina și Berat în școli comerciale;

completarea și sistematisarea catedrelor liceului din Bitolia, care prezenta anomalii neauđite, cum, spre exemplu, lipsa limbii române și a catedrei de matematici inferioare, pe când cea de matematici superioare exista;

în fine, alcătuirea unui regulament de administrație interioară a șco-

lilor române din Imperiul Otoman, regulament care nu a existat nici odată, și a cărui lipsă este una din principalele cauze ale lipsei de ordine ce domnesce acolo.

* * *

Dacă decisiile din 21 Septembrie 1898 s'ar fi pus în aplicare, nu este îndoelă că școlile din Macedonia ar fi intrat pe o cale mai regulată, că s'ar fi introdus însemnate economii în cheltueli, și că bunele rezultate ale acestor măsuri nu ar fi întârziat a se cunoște.

Dar cele mai multe din măsurile prescrise într'insa cereaū cel puțin un an pentru ca să începă a-și produce efectul, și unele chiar pentru a începe să fie puse în execuție.

Schimbarea supravenită în timpul acela în direcțiunea afacerilor Ministerului, a făcut ca tóte măsurile proiectate în 1898 să fie părăsite, iar dispozițiile adoptate la 1 Septembrie 1899 aū fost inspirate de vederi cu totul opuse.

Acele dispoziții aū fost luate cu ocazia stabilirii budgetului școlilor și bisericilor din străinătate pe anul școlar 1899—1900 de către d. Ministru Tache Ionescu. (Veđi anexa No. 4, colóna II).

* * *

Ceea ce caracteriséză acel buget, este o creștere fórté însemnată a tuturor cheltuelilor.

Crescerile se pot grupa în mai multe categorii.

1°. S'aū mărit salariile unora din institutorii și profesorii cari erau în serviciū în momentul acela. Aceste adaose nu s'aū făcut după normele puse prin decisia din 1898, și, pe cât se pare, nici după vre-o altă normă. În adevěr, pe când unele salarii aū rămas neschimbate, altele aū fost crescute în nisce proporții cari aū variat între 12% și 250%. Ast-fel, salarii de 50 lei aū fost ridicate la 90; de 50, la 100; de 60, la 130; de 100, la 250; de 80, la 250; de 40, la 114; de 40, la 140.

2°. S'a mărit numărul institutorilor și al profesorilor în școlile cari deja esistaū. Ast-fel :

La Belcamen,	s'a mărit numărul de la	1 la	2;
» Hrupiște,	» » » » »	2 »	3;
» Liveđi,	» » » » »	2 »	3;
» Neveasta,	» » » » »	4 »	6;
» Cociani,	» » » » »	1 »	2;
» Gopeș,	» » » » »	5 »	7;
» Iancovăț,	» » » » »	1 »	2;
» Magarova,	» » » » »	2 »	4;
» Ohrida,	» » » » »	3 »	4;
» Perlepe,	» » » » »	3 »	4;
» Pisuderî,	» » » » »	1 »	2;
» Tirnova,	» » » » »	3 »	4;
» Üsküb,	» » » » »	3 »	4;
» Veles,	» » » » »	3 »	4;
» Abela-Ciariciani,	» » » » »	1 »	2;
» Abela-Grebena,	» » » » »	3 »	5;
» Băiasa,	» » » » »	3 »	4;
» Ianina,	» » » » »	1 »	2;
» Mețovo,	» » » » »	1 »	3;
» Samarina-Alasona,	» » » » »	1 »	2;
» Berat,	» » » » »	1 »	2;
» Ferica,	» » » » »	1 »	2;
» Frașari,	» » » » »	1 »	2;
» Corița,	» » » » »	5 »	8;
» Moscopole,	» » » » »	2 »	4;
» Liceul din Bitolia,	» » » » »	17 »	20;
» Gimnasiul din Ianina,	» » » » »	8 »	11;
» Gimnasiul din Berat,	» » » » »	8 »	10.

3°. S'aũ înființat școli noi, pe lângă cele esisente. Ast-tel aũ fost: școlile primare din Blața, Cupa, Giurmaia-de-jos, Negovani, Poroaia, Salonic, Seres, în circumscripția Salonic; cele din Calcandelen, Cochinopolî, Prizrend, Vlaho-Livadia, în circumscripția Bitolia; cele din Dobrinovo, Grebenicî, Lêșnița, Macrinî, Pades, Perivoli-Paltina, Samarina-Grebena, Smixi, în circumscripția Epirului; cele din Durazzo,

Gradiște, Lunca, Nicia, Premeti, Tirana, în circumscripția Albaniei; în fine, școlile comerciale din Salonic, Veria-Selea și Crușova. În total, 25 școli primare și 3 comerciale. În schimb, s'a suprimat școla din Cosina (Albania).

4°. S'a înființat librăria din Bitolia.

5°. S'a mărit într'o proporție foarte însemnată cheltuelile de material ale școlilor secundare în genere. E adevărat că, în schimb, s'a micșorat numărul școlilor primare cărora li se aloca plată de chirii; așa că, de și numărul acestor școli a fost crescut de la 69 la 93, numărul acelorora pentru cari s'a alocat plată de chirii a scăzut de la 61 la 47.

6°. S'a mărit numărul preoților și cântăreților.

În resumat, budgetul alcătuit pentru timpul de la 1 Septembrie 1899 până la 1 Septembrie 1900, se presintă ast-fel:

Salariile institutorilor	201.072 lei;
Pensii ale institutorilor	2.568 »
Salariile preoților	22.560 »
Salariile cântăreților	5.700 »
Chiriile școlilor primare	10.275 »
Școli secundare și comerciale	252.445 »
Școla primară din Constantinopole	6.000 »
Librăria din Bitolia (salariu)	4.500 »
Inspectori și revisori	22.800 »
Mitropolia din Constantinopoli	20.400 »
Școlile din Sofia și Turtucaia	28.650 »
Burse	9.564 »
Material divers	7.370 »
Institutul Weigand din Lipsca	10.000 »
Fond extraordinar	157.742 »
Total	<u>761.646 »</u>

Suma prevădută în budgetul Ministerului, pentru școlile și bisericile române din străinătate, a fost: pentru anul 1899—1900, de 525.000 lei; pentru 1900—1901, ea a fost de 530.000 lei.

Aşa dar cheltuelile proiectate la 1 Septembrie 1899 întreceau cu 236.646 lei cifra alocată în budget pentru acoperirea lor.

* * *

Mă voi opri să examinez acest budget din 1 Septembrie 1899, pentru că el este în mare parte cauza celor ce s'au petrecut în urmă, precum și a actualei stări de lucruri din Macedonia.

Mai întâiu, dacă îl comparăm cu acel făcut pentru anul precedent, și care se ridica numai la suma de 483.951 lei (anexa No. 4, colóna I), constatăm că el se presintă cu un adaus de 277.695 lei.

Trebue să ne amintim că în Septembrie 1899 recolta eră cu de-săvîrșire perdută, că crisa financiară isbucnise cu o violență fără precedent, și atunci se prevedea deja un deficit colosal nu numai în budgetul în curs, dar și în cel următor, după cum tot-d'auna se întâmplă în anii de crisă agricolă. Să ne mai amintim că în vara aceea și în tómna următoare lipsa a fost așa de mare, în cât sătenii au fost ajutați cu alimente de guvern și de proprietari, iar vitele lor periau cu miile. În așa împrejurări o creștere de 277.695 lei la un singur articol al budgetului, se pare cam mare, și era bine să nu se facă, chiar dacă ar fi trebuit să satisfacă necesități reale.

Este adevărat că budgetul macedonean fusese aprobat fără a fi măcar totalizat, așa că nici nu s'a știut, în momentul aprobării lui, ce abis deschidea el; dar cu atât mai puțin se pôte trece peste o măsură atât de gravă, luată cu atâta ușurință și fără nici un examen.

Dar dacă examinăm de aprópe cifrele, vedem că, în realitate, nu este nici unul din adaosele semnalate mai sus care să fi fost, nu ȳic neevitabil, dar măcar necesar.

1°. Nu se justifică prin nimic mărirea lefilor institutorilor și profesorilor. Chiar dacă acele lefi ar fi fost în adevăr prea mici pentru ca să dea mijlóce de traiu suficiente, nu atunci era momentul de a fi mărite, când tóte lefile din țera, fără excepție, erau scăđute. Dar apoi nici nu ar fi exact a se afirma așa ceva. În Turcia Europeană, în genere vieța este cu mult mai eftină de cât la noi, și acésta explică cum învęțătorii de acolo, nu numai că pot trăi cu lefi de 30, 40 și 50 lei pe lună, dar încă solicită cu stăruință asemenea posturi.

Cele-lalte naționalități creștine din părțile acelea nu plătesc mai scump personalul lor didactic, care, cu toate acestea, se scie că-și face foarte bine datoria.

La liceul grecesc din Bitolia, lefile profesorilor variază între 96 și 249 lei pe lună; la școla secundară de fete, tot de acolo, între 38 și 115 lei; lefile institutorilor primari, între 29 și 86 lei; singur directorul școlii centrale de băeți din Bitolia are 125 lei.

Sîrbii plătesc 50 până la 200 lei pe lună profesorilor de gimnasiu, 40 până la 90 lei profesorilor de la școla secundară de fete, 40 până la 70 lei institutorilor; cei cari primesc 70 lei pot funcționa chiar în Serbia.

Profesorii secundari bulgari primesc 188 până la 278 lei pe lună, fiind obligați a face curs, în acest preț, și la liceul și la școla secundară de fete din Bitolia. Cele trei sau patru profesore ce se mai găsesc la această din urmă școlă primesc 69 până la 160 lei pe lună. Institutorii primari primesc 29 până la 67 lei pe lună.

Lefile ce primia personalul didactic românesc până la 1 Septembrie 1899 erau departe de a fi inferioare acestor cifre. La liceul din Bitolia, lefile variau între 100 și 280 lei, la școla secundară de fete, între 50 și 200; la gimnasiul din Ianina, între 70 și 180; la cel din Berat, între 40 și 120; ale institutorilor, erau coprinse între 40 și 150 lei, cum nu se vede la nici-una din cele-lalte naționalități; unul avea chiar 190.

Nu era dar absolut nici o trebuință a se mări lefile nimenui, mai ales atunci când statul era în pericol de a nu-și pute acoperi nici chiar cheltuelile de prima necesitate. Cu atât mai puțin era trebuință, cu cât măririle făcute nu se par a fi fost făcute după vre-un plan. S'a mărit plata unora în proporții enorme, s'a micșorat a altora foarte puțin, dar minimul de 40 lei pe lună, cum era înainte de 1 Septembrie 1899, a rămas neschimbat și după această dată.

Și, pentru a mări și mai mult nepotrivirile, s'a mărit avantajele făcute unora, ori dându-li-se câte două lefi, una de institutor și una de preot, sau una de institutor și una de director, ori creându-se câte un post anume pentru soțiile lor. Aă fost ast-fel profesori secundari în Macedonia cari aă ajuns să aibă până la 600 lei pe lună, plus locuința și întreținerea, și institutori primari până la 250 lei.

Aşa dar creşterile s'au făcut nu pentru că lefile anteriore erau în adevăr nesuficiente spre a asigura traiul institutorilor, ci în scopul de a face avantaje, mai mult sau mai puţin mari, numai la unii dintr'inşii. Lucrul acesta nu se pöte justifica.

2°. Tot aşa nu se justifică mărirea numărului institutorilor în şcolile deja existente. O asemenea mărire nu putea fi impusă de cât de numărul cel mare al şcolărilor, şi, din nenorocire, acest număr era departe de a reclama o înmulţire a personalului didactic. Statisticile şi rapörtele reproduse la finele acestei lucrări (anexele No. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 şi 12) dovedesc cu prisosinţă acesta. Eacă un resumat al situaţiei, cari pune în evidenţă starea lucrurilor.

ŞCOALA	Numărul institu- torilor în 1898	Numărul şcola- rilor în 1898	Căţi şcolări ve- neau de fie-care institutor	Numărul institu- torilor în 1900	Numărul şcola- rilor în 1900	Căţi şcolări vin de fie-care institutor	OBSERVAȚII
Belcamen	1	11	11	2	40	20	
Hrupiște	2	40	20	3	52	17	
Livedi	2	96	48	3	90	30	
Neveasta	4	?	?	6	144	24	
Cociani	1	?	?	2	31	16	
Gopeş	5	193	39	7	173	25	
Iancovët	1	16	16	2	25	13	
Magarova	2	?	?	4	72	18	
Ohrida (St. George) .	3	44	15	4	32	8	
Perlepe	3	44	15	4	40	10	
Pisuderi	1	?	?	2	12	6	La examen nici un şcolar în 1900.
Tirnova	3	32	11	4	56	14	
Usküb	3	?	?	4	46	12	
Veles	3	46	15	4	35	9	
Abela-Ciariciani . . .	1	193	48	2	22	11	
Abela-Grebena . . .	3						5
Băiasa	3	72	24	4	82	21	
Ianina	1	?	?	2	26	13	
Meţovo	1	?	?	3	6	2	După ultimul raport nici un şcolar.
Samarina-Alasona . .	1	22	22	2	22	11	
Berat	1	?	?	2	25	13	
Fearica	1	?	?	2	0	0	
Fraşari	1	?	?	2	22	11	
Coriţa	5	85	17	8	127	16	
Moscopole	2	29	14	4	55	14	
Liceul Bitolia	17	119	—	20	150	—	
Gimnasiul Ianina . . .	8	60	—	11	58	—	
Gimnasiul Berat . . .	8	40	—	10	23	—	

Ca termen de comparație, voi spune că, în țară, dupe lege, numărul normal de școlari cari se încredințază unui institutor sau învățător este de 80; în licee și gimnasii, acest număr este de 40, 50 sau 60. Când numărul școlarilor se scoboră în mod prea simțitor sub aceste cifre, clasele se suprimă. Chiar anul acesta s'a suprimat 22 clase primare urbane, iar școlarii lor au fost repartisați pe la alte școli. În comunele rurale, când numărul elevilor unei școli cade sub 30, școla este prefăcută în școlă de cătun, iar salariul învățătorului este redus de la 90 la 40 lei pe lună. În licee și gimnasii, scăderea numărului școlarilor este cauză de suprimare a claselor divisionare.

Peste tot dar domnesce preocuparea ca numărul școlarilor să crească cât mai mult posibil, și se socotesce ca o cheltuielă, nu numai zădărnica, dar chiar vătămătoare, înmulțirea numărului învățătorilor peste ceea ce trebuie să fie. Făcându-se contrariul, se încuragiază nepăsarea lor, și se preface însărcinarea lor într'o adevărată sinecură.

În Macedonia, precum se vede din tabloul precedent și din anexele de la finele acestui raport, numărul școlarilor nu numai nu egalază, dar nici nu se apropie nicăeri de efectivele de mai sus. Și cum că înmulțirea numărului institutorilor nu a fost de nici un folos, dovadă este că, după înmulțirea lor, efectivul școlarilor nu a crescut de cât foarte puțin, și la multe chiar a scăzut, precum a fost la Livești, Gopeși, Ohrida (Sf. George), Perlepe, Veles, Abela. Cât pentru numărul mediu de școlari care revin fie-cărui institutor, el a scăzut peste tot.

La licee și la gimnasii, voi observa că de unde înainte de 1899, media numărului de ore de curs ale unui profesor era respectiv de $11\frac{1}{2}$, de 14 și de 14 pe săptămână, în urma înmulțirii profesorilor acest număr a scăzut la 10, 10 și 11 pe săptămână. În țară ne silim a mări, cel puțin până la 12 pe săptămână, numărul orelor de ocupație ale unui profesor secundar; iar în Macedonia, s'a făcut o cheltuielă nouă pentru a se micșora încă vechiul număr de ore, care deja nu era mare.

Nu este fără interes să menționez că printre profesorii noi numiți, era unul de scrimă, unul de muzică instrumentală, și unul de dans. Să nu uităm că școlarii cari aveau să învețe toate acestea sunt

fi de mici comercianți, sau chiar de păstori nomazi, și că cei mai mulți din ei vor avea să ducă tot viața părintească.

Se va dice, poate, că condițiile din Macedonia nu seamănă cu cele de la noi, și că prin urmare efectivele și orele de curs de acolo nu pot să semene cu cele de la noi. La această obiecțiune voi răspunde prin următoarele tablouri, cari arată situația respectivă a școlilor române, grecesci, sîrbesci și bulgăresci din Vilaietul Monastir (Bitolia), așa cum era în urma budgetului d-lui Ministru Tache Ionescu.

	Numărul școlilor primare	Numărul institutorilor	Câți institutori vin de fie-care școală, în medie	Numărul școlarilor	Câți școlari vin de fie-care institutor, în medie
Românesci	24	69	2,88	1178	17
Grecesci	366	491	1,34	18071	37
Sîrbesci	40	69	1,72	1737	25
Bulgăresci	245	362	1,48	13600	38

	Numărul profesorilor	Numărul mediu al orelor de curs pe săptămână ale fie-cărui
Liceul românesc	20	10
Liceul grecesc	10	19 $\frac{1}{2}$
Gimnasiul sîrbesc	7	16
Liceul bulgăresc	9	22

Precum vedem, în școlile române numărul institutorilor din fie-care școală este de două ori mai mare de cât în cele grecesci și bulgăresci; iar numărul școlarilor ce vine de fie-care institutor, precum și numărul de ore de curs ale profesorilor liceului, este mai puțin de jumătate din numerele corespunzătoare din școlile grecesci și bulgăresci. Și cu

tóte acestea nu se póte dice că Grecii și Bulgarii nu lucrăză cu folos pentru reușita cauzei ce susțin.

În cele-lalte trei circumscripții, situația relativă a școlilor române, nu era mai bună, după cum se vede din acest tablou :

Circumscripția	Numărul școlilor	Numărul institutorilor	Câți institutori vin de fie-care școlă, în mediū	Numărul școlarilor	Câți școlari vin de fie-care institutor, în mediū
Salonic	24	52	2,17	1401	27
Epir	28	49	1,75	688	14
Albania	17	30	1,77	355	12

3° Înființarea de școli noi în localitățile unde nu existaū este justificată în principiu; ea este însă cu totul subordonată condiției ca funcționarea acelor școli să fie posibilă, și pentru acesta, după legile otomane, se cere în prima linie ca școlă să fie autorizată. Era dar necesar ca, înainte de a se înființa acele școli, să se fi avut cel puțin probabilitatea că se va obține pentru ele autorizarea de a funcționa. Acastă probabilitate există pentru vilaetele Monastir și Salonic ; nu există pentru Epir și Albania, unde sunt împrejurări cari se sciaū că vor împedica funcționarea noilor școli. Așa fiind, înființarea lor se scia de la început că este inutilă.

Voiū arăta mai jos care a fost rezultatul acestor înființări, și cari aū fost motivele cari aū făcut, pe cei trei Miniștri cari aū urmat după creatorul lor, să le anuleze mai pe tóte.

* * *

S'aū mai înființat, la 1 Septembrie 1899, școlile comerciale din Salonic, Veria-Selea și Crușova.

Este adevărat că dintre tóte felurile de școli, afară de cele primare, acele cari se potrivesc mai bine populației românesci din Imperiul Otoman

sunt cele comerciale și cele profesionale inferioare. Atât aptitudinile și deprinderile populației, cât și împrejurările sociale în care trăesce ea, o fac foarte proprie pentru comerț și industrie, și-și va face un mare serviciu acela care va înmulți acolo școlile de acest fel.

Chestiunea acésta a fost ridicată în 1895, prin proiectarea înființării școlii comerciale din Salonic, și în 1898, prin proiectarea transformării gimnasiilor din Ianina și Berat în școli comerciale. Amândouă aceste inițiative au rămas neîndeplinite până la 1 Septembrie 1899, când s'a înființat școla din Salonic.

Nu este nimic de țis contra acestei înființări, de cât că cheltucla a fost cu mult prea mare.

Școla a început să funcționeze, natural, cu o singură clasă. Cu toate acestea, încă din prima zi i s'au dat 9 profesori, dintre cari unul singur cu cunoștințe comerciale, ceea ce face că fie-care din ei a avut de făcut numai câte 3 ore pe săptămână de curs; li s'au alocat însă lefi mari, aprópe egale cu cele ce se plătesc în Bucuresci profesorilor cari au 12 ore de curs.

Pe lângă acésta, s'a înființat, tot în Salonic, o școlă de fete, cu două institutóre, plătite fie-care cu câte 250 lei, adică mai mult de cât institutórele din Bucuresci. Dacă era o școlă primară necesară în Salonic, este evident că era una de băeți, care să serve de pepinieră pentru școla comerciale. Nu s'a înființat însă acésta, ci una de fete, la care s'au numit ca institutóre cu lefi mari soțiile a doi din profesorii de la școla comercială, cărora li s'a dat, prin acest mijloc, un adaos de lefă de câte 250 lei, pe lângă cei 350 și 200 ce aveau deja.

S'au prevădut încă 3 pedagogi pentru un număr de 25 de interni, pe când în internatele liceelor nóstre din țară acest număr de pedagogi servă pentru un număr întreit de școlari.

În fine s'a adoptat și aci sistemul costisitor de a face pe toți școlarii interni, sistem practicat deja la liceul din Bitolia și la gimnasiile din Ianina și Berat, destinat a popula școla în mod artificial, dar care s'a dovedit că este cu totul ineficace pentru a o face populară. La liceul din Bitolia nu este nici un singur școlar Bitolian, nici chiar bursier.

Cât pentru școlile din Crușova și Veria, acolo s'aŭ ținut lucrurile în limite mult mai modeste. La Iuniŭ trecut, după doi ani de funcționare, prima din ele avea 3 profesori și 7 elevi, dintre cari 3 fete, iar cea de a doua 4 profesori; însă nici unul din profesori nu posedă cunoștințe comerciale, și nu predau, și nici nu puteau să predea un singur curs comercial. În asemeni condiții, este evident că aceste școli nu răspundeau de loc la scopul lor, și nu presintău nici o utilitate.

4°. Utilitatea înființării librăriei din Bitolia este mai mult de cât contestabilă. Scopul ce i se da putea foarte bine să fie împlinit în acelaș mod ca și până la înființarea ei, și cu o cheltuélă cu mult mai mică. Afară de acésta, o librărie, înființată cu capitalul Statului și condusă de nisce ómeni plătiți de Stat cu léfă mare, este un lucru neobicinuit.

5°. Printre adaosele de cheltueli de material la școlile secundare, sunt mai multe cari de sigur puteau, nu numai să fie amânate, dar chiar economisite cu totul. Eacă vre-o câte-va' dintr'însele:

La liceul din Bitolia.

Uniforma elevilor	6.000 lei
Cumpărarea unui piano	1.000 »
Biblioteca	400 »
Biciclete	1.500 »
10 vióre	400 »

Numérul bursierilor a fost crescut cu 37.

La școla secundară de fete din Bitolia

Cumpărarea unui piano	1.000 lei
Zestrea școlii și a internatului	2.000 »
Uniforme	500 »

La gimnasiul din Ianina

Uniforme	2.500 lei
--------------------	-----------

La școala comercială din Salonic.

Uniforme 1.750 lei

Aceste sume au fost pe deplin cheltuite, și multe din ele depășite cu cifre însemnate, cari au fost acoperite prin credite suplimentare cerute în urmă.

Dacă putea să fie discuție asupra altor lucruri, cred că pot afirma cu siguranță că uniforme, pianele, viorile și bicicletele nu erau de o utilitate imediată pentru bunul mers al culturii românești în Macedonia, și că într'un an de extremă lipsă ca acel din 1899, se putea da o mai bună întrebuințare banilor cheltuiți pe dînsele.

Nu pot însă trece cu vederea că, pe când se cheltuia cu uniforme, pianele, viorile și bicicletele, și pe când se înființau 24 de școli primare noi, pe de altă parte se micșora cu 14 numărul școlilor primare cărora se aloca plată de chirii. Lucrul acesta se pare neînțeles, căci, ținând seamă de faptul că școlile române din Macedonia nu pot să compeze pe sprijinul nimănui altuia de cât al statului român, nu se vede cum ar fi putut funcționa școlile noi înființate, precum și acele 14 cărora li se suprima indemnizarea de chirie. În asemeni condiții, s'ar pute ușor crede că înființarea celor 24 de școli nu avea alt scop de cât de a crea posturi noi, iar că chestia regulatei lor funcționări era lăsată pe al doilea plan.

Lucrul este așa de adevărat, în cât cei doi miniștri cari au urmat imediat după autorul budgetului de la 1 Septembrie 1899, au căutat să readucă lucrurile în starea de mai înainte, suprimând pe de o parte cele mai multe din școlile înființate la 1899, iar pe de alta restabilind alocațiile de chirii la mai bine de jumătate din școlile cărora se suprimaseră.

* * *

În resumat, budgetul de la 1 Septembrie 1899, care a încărcat cheltuelile cu cifra de 277.695 lei, nu a contribuit în realitate aproape întru nimic la îmbunătățirea lucrurilor, în ceea ce privește școlile și bisericile române din Imperiul Otoman. Numărul școlarilor nu a

crescut, calitatea învățămîntului nu s'a îmbunătățit, școlile primare nou create nu s'au putut deschide; cele comerciale au avut un număr de școlari neînsemnat, iar cea din Salonic nu a putut avea de cît școlari bursieri.

Resultatul cel mai palpabil al aceluși budget a fost doar o înmulțire foarte însemnată a personalului plătit din budget.

Iacă un conspect al acestei creșteri :

	După budgetul din 1 Sept. 1898	După budgetul din 1 Sept. 1899	Crescere
Institutorii primari	142	200	58
Institutorii pensionari	1	4	3
Preoții	37	44	7
Cântăreții	11	16	5
Profesorii de licee, gimnasil, școli comerciale, școli secundare de fete	44	67	23
Librăria din Bitolia	—	2	2
Revisorii școlari	2	4	2
	237	337	100

Crescerea a fost de 100 înși la un număr total de 237, adică 42,2 %; și în acest număr nu se coprinde creșterea personalului subaltern, ca pedagogi, repetitori, economi, servitori, etc., care și el a fost înmulțit.

Este evident că creșterea subită și așa de considerabilă a personalului nu putea să se facă de cît în detrimentul calității lui. Toți cei cari nu-și făcuseră încă nici un rost după ce eșiseră din școală, au fost puși în slujbă, mergînd să mărescă falanga funcționarilor care crește și se întinde pe fie-care ță, transformînd ast-fel o chestie curat națională și culturală într'o chestie de lefi și de slujbe. S'au introdus în corpul didactic oameni pe cari nici instrucția, nici educația lor, nu-i destina la chemarea de educatori. Unul este numit maestru

de muzică într'un gimnasiu, după un an trecut la Conservatorul din București ; fiind înlăturat din serviciu, el denunță pe un coleg al său că nu are nici atâta. Un altul, după ce a exercitat cât-va timp comerțul de băcănie în Macedonia, a ținut un mic birt în București, și a fost luat de aci pentru a fi făcut institutor la una din școlile nou înființate, cu însărcinarea de a-i obține autorizația și de a o organiza. Unul, destituit de mine acum trei ani, pentru că delapidase banii unui internat pe care îl administra, a fost numit la loc în același post; e bine înțeles că s'a grăbit să revină la vechile sale deprinderi, așa că acum furnizorii internatului sunt neplătiți pe aproape doi ani. Un străin căruia i se luase în țară dreptul de a profesa chiar ca institutor privat, a fost numit profesor secundar în Macedonia, cu lefă de 220 lei pe lună, cum nu avea nici unul din colegii lui.

Aceste cazuri lasă în umbră pe ale acelor care au fost numiți, neavând alte studii de cât a una sau două clase secundare.

* * *

Budgetul din 1 Septembrie 1899 a angajat dar cheltueli de 236.646 lei peste cele votate de Cameră, a mărit cu 42% numărul funcționarilor, a făcut să scadă nivelul corpului didactic, a făcut să se nască speranțe nerealizabile, și, mai presus de toate, a contribuit într'o foarte mare măsură pentru a face din chestia curat culturală Macedoneană o chestie de funcții și de lefi.

Abia au trecut câte-va luni, și neajunsurile acestea au început să se vadă, și mai ales acela al încărcării cheltuelilor. Așa, lefile pe Ianuar 1900 nu s'au putut achita de cât peste șapte luni, unele peste dece luni, adică după ce s'a obținut creditul suplimentar necesar, căci fondul budgetar se sleise tot, după aplicarea în timp numai de patru luni a alcătuirii de la 1 Septembrie 1899.

Acésta a silit pe d-l ministru Istrati ca în Aprilie 1900, să modifice budgetul predecesorului său, aducându-i însemnate reduceri. (Vezi anexa No. 4, colóna III). Eacă în ce constau aceste reduceri:

1°. Salariile au suferit micșorări foarte însemnate, cari au variat între

14 și 50%. Scăderile acestea au redus salariile la nisce cifre în genere cu mult inferioare aceloră cari se plătiau înainte de aplicarea budgetului din 1 Septembrie 1899. Ast-fel, institutorii cari mai înainte primiaau 60, 50, 90, 60, 100, 60 lei pe lună, au fost reduși respectiv la 50, 30, 60, 40, 70, 30 lei. Profesorii de la liceul din Bitolia au fost reduși de la 210 lei cât aveau după budgetul din 1 Septembrie 1899, și de lei 180, cât aveau înainte de această dată, la 125 lei.

Este de observat că, în urma acestor reduceri, léfa minimă a institutorilor a rămas de 30 lei pe lună, adică aproape egală cu aceea pe care o plătesc în părțile acelea Bulgarii și Grecii, dar inferioară celeia care era înainte de 1 Septembrie 1899. Cât pentru preoți și cântăreți, minima lefilor lor era respectiv de 20 lei și de 10 lei pe lună.

În afară de corpul didactic, s'au făcut reduceri însemnate la personalul Mitropoliei din Constantinopol. Între altele, diurna mitropolitului Antim a fost scădută de la 1200 lei la 800 lei pe lună.

2°. Numărul institutorilor și al profesorilor a rămas aproape neschimbat.

3°. Numărul școlilor asemenea nu a variat. S'au menținut toate școlile înființate de d-l T. Ionescu, și s'a mai adăogit una la Florina, în circumscripția Bitoliei.

4°. S'au făcut reduceri însemnate la cheltuelile de material ale școlilor secundare.

5°. S'a suprimat librăria din Bitolia, care însă, peste două luni, a fost restabilită, tot de d-l Istrati.

Cu aceste reduceri și modificări, budgetul d-lui dr. Istrati ajungea la un total de 487.529 lei pe an, prea puțin diferit de acel de 483.951 lei, la care se ridica budgetul din 1898, care a precedat pe al d-lui T. Ionescu.

Cu toate acestea, aplicarea budgetului d-lui dr. Istrati, a provocat foarte mari nemulțumiri printre Macedonenii.

Au fost nemulțumiți, mai întâiu pentru că noul budget cu reducerile lui, nu s'a comunicat în Macedonia de cât pe la 10 Iunie, iar în unele părți chiar pe la August, de și reducerile se aplicaau chiar de la 1 Aprilie. Macedonenii au pretins ca, până în ziua când li s'a comunicat noul budget, ei să fie plătiți după budgetul d-lui Tache Ionescu.

Au fost nemulțumiți din cauză că reducerea de lefi făcută de d-l dr. Istrati nu era făcută după nici un plan, așa că-i atingea într'un mod foarte neegal; pe unii cu 14%, iar pe alții cu 50%.

Dar principala și adevărata cauză de nemulțumire, erau reducerile înseși, sub ori-ce formă și în ori-ce mod ar fi fost făcute. Este ușor de înțeles că, în urma unui budget ca cel din 1 Septembrie 1899, era imposibil să se facă un pas înapoi, fără a se ridica protestările acelora cari abia începuseră să se bucure de nisce avantaje nesperate, precum și ale acelora cari compta să încerpă de atunci a se bucura de dînsele.

* * *

La 8 Iuliu 1900, schimbându-se guvernul, d-l C. Arion a luat direcția Ministerului Instrucției publice și al Cultelor, și toate acele nemulțumiri au venit să se reverse asupra d-sale.

Pe de o parte din cauza lor, pe de alta din cauză că situația financiară reclama imperioase economii, și în fine pentru că chiar budgetul d-lui Istrati nu prevedea multe cheltueli deja angajate, și cari impunea deschiderea unui însemnat credit suplimentar, d-l C. Arion întreprinse a modifica budgetul d-lui Istrati, și de ore-ce i-se imputa acestuia că lucrase în necunoscință de ómeni și de împrejurări, d-l Arion încercă să facă apel la concursul Macedonenilor înșiși.

În archiva ministerului se află un proiect de budget pentru timpul de la Septembrie 1900 până la 1 Septembrie 1901, presintat de d-nii Nuși Tului, Cosmescu, Ilie Papahagi și G. Dan, care se găsește reprodus și în anexa No. 4 de la finele acestui raport (colóna VIII). Dar acéstă lucrare nu se ocupă decât exclusiv de personalul didactic primar și de cel clerical din Macedonia, lăsând la o parte învățămîntul secundar, chiriile, librăria, revisorii, Mitropolia, bursele, școlile din Sofia și Turtucaia, institutul Weigand din Lipsca și cheltuelile extra ordinare. Pe lângă acestea, se vede bine că acest proiect se silesce să mențină neatinsă starea de lucruri creată de budgetul d-lui Tache Ionescu, menținînd neschimbat

numărul institutorilor așa cum fusese crescut de D-sa. Tótă economia ce realisa acest proiect, față de cifrele corespunđetóre din budgetul de la 1 Septembrie 1899, se reducea la 42,384 lei pe an, ceea-ce era cu totul nesuficient, față de deficitul de 236.646 lei pe care-l lăsa acel budget

Merită însă atențiune faptul că proiectul d-lor Nuși Tului, etc., propune suprimarea a 5 locuri de preoți și un loc de cântăreț cari erau vacante, și suprimarea pensiilor vėduvelor lui Danti și Coian, foști institutori. Mai important este faptul că d-nii Nuși Tului, etc. propuneau suprimarea școlilor din Giurmaia-de-jos, Prizrend, Vlaho-Livadia și Floru, deși numărul institutorilor îl mențineau neatins, ceea-ce dovedesce că, în alcătuirea lucrării lor, singurul lucru care-ı preocupase, tusese numai de a menține în budget pe toți cei care fuseseră introduși într'insul la 1 Septembrie 1899.

Este evident că d. Arion nu putea lua drept basă a lucrării sale propunerile făcute de d-nii Nuși Tului, etc. Cu tóte acestea se vede că d-sa tot a ținut sémă de dinsa intru cât-va, judecând după unele modificări aduse de d-sa în statul personalului didactic primar.

În schimb însă, d. Arion avea la dispoziție, pentru a se orienta, alte lucrări și alte propunerı. Parte din ele sunt reproduse la finele acestui raport.

Avea rapórtelre revisorilor școlari Nuși Tului, G. Dan, Ilie Papa-hagi și Capsali, (anexele No. 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14) cari-ı arătau că o bună parte din școlile din Macedonia, și în special cele create la 1 Septembrie 1899, nici nu funcționaü, unele de ani întregi, deși unele din ele aveaü autorisația guvernului otoman.

Avea numeroșe rapórtelre și de la alte persóne din localitate constatând aceleași lucruri.

Avea în fine relații verbale de la mulți cari cunosceaü lucrurile prin ei înșiși.

Cu aceste elemente, d. Arion făcu un nou budget, care s'a pus în aplicare la 1 Septembrie 1900, și a servit până la 1 Iulie 1901, cu singura deosebire că, pentru lunile Aprilie, Maiü și Iunie 1901,

lefile prevădute de d-sa să suferit reducerile progresive impuse de legea votată în Martie trecut.

Eacă principalele schimbări aduse de d. C. Arion :

1°. D-sa a desființat 18 școli primare din acele care figuau în bugetul d-lui Tache Ionescu, precum și pe acea de la Florina, înființată de d. Istrati cu 5 luni mai înainte. Aceste școli suprimate sunt :

1. Blața	}	din circ. Salonic
2. Giurmaia-de-jos		
3. Negovani		
4. Calcandelen	}	din circ. Bitolia
5. Cochinopole		
6. Florina		
7. Pisuderi		
8. Prizrend		
9. Vlaho-Livadia		
10. Cavaia	}	din circ. Albania
11. Durazzo		
12. Ferica		
13. Gradiște		
14. Lunca		
15. Premeti		
16. Tirana		
17. Școla primară din Constantinopoli.		

Pe lângă acestea, mai erau desființate: școla din Lipopelți (Bitolia), care în state compta la un loc cu școla din Coceani, și școla de fete din Berat (Albania).

Peste tot, se desființau dar 19 școli, dintre cari patru datau dinainte de 1 Septembrie 1899 (Pisuderi, Cavaia, Ferica și Constantinopoli); una era înființată de d. dr. Istrati (Florina), iar cele-l-alte 14 fuseseră înființate cu un an mai înainte de d. Tache Ionescu.

2°. In ceea ce priveste salariile institutorilor și profesorilor secundari, d. Arion a menținut, și chiar a mărit economia totală deja făcută de d. Istrati, căutând însă a egalisa mai bine reducerile făcute între diversele persoane.

3° S'a redus numărul preoților de la 44 la 38, și al cântăreților de la 16 la 15.

4° Numărul școlilor cari primiau alocații pentru chirie, care fusese redus de d. Tache Ionescu de la 61 la 47, și crescut de d. Istrati la 51, a fost redus de d. Arion până la 49.

5° S'a păstrat școlile comerciale din Salonic, Veria și Crușova.

6° S'a suprimat postul de inspector, și acel de revisor școlar pentru Albania, și s'a prevădut o pensie lunară de 500 lei pentru fostul inspector, d. Apostol Mărgărit.

7° S'a redus în mod simțitor cifra burselor în țară și la Constantinopoli, precum și articolul fondului extraordinar.

* * *

De și budgetul de la 1 Septembrie 1900 realiza oare-cari economii chiar în raport cu budgetul d-lui Istrati, el nu putea fi luat ca basă pentru anul budgetar 1901—1902. Causa era că cheltuelile fiind pornite, la 1 Septembrie 1899, pe un picior foarte mare, nu se putuse încă, cu toate cele două reduceri deja făcute de d. Istrati și Arion, să se readucă lucrurile la cifra normală.

Este ușor a mări cine-va cheltuelile în mod cât de brusc și cât de considerabil; nu este însă tot așa de lesne a suprima cheltueli de prisos, de cari se folosesc atâția interesați, ce nu lasă ușor a li se lua avantajele pe cari au apucat a pune mâna. Dovadă este că, cu toate silințele d-lor Istrati și Arion și cu toate nemulțămirile ce-și ridicaseră în contra, anul financiar 1900—1901 nu s'a putut lichida de cât cu deschiderea unui credit suplimentar de 18.458 lei peste acel pus în budget, care era de 530.000 lei.

Pentru anul 1901—1902 nu se mai putea menține nici chiar cifra de 530.000. Guvernul de atunci, zorit de trebuința de a reduce cheltuelile Statului, a trebuit să reducă cifra alocată școlilor și bisericilor române din streinătate. În proiectul de budget al Ministerului Cultelor pentru 1901—1902, această cifră era redusă la 430.000 lei.

Acésta impunea alcătuirea unui nou budget pentru Macedonia care să înlocuască, de la 1 Aprilie 1901, pe acel făcut la 1 Septembrie 1900.

Acest budget D. Arion și l-a întocmit ast-fel:

Pentru plata personalului, chiriilor și materialului școlilor primare, secundare și comerciale din Imperiul Otoman, a preoților și cântăreților, a revisorilor școlari și pentru ajutoarele de cărți . 300.000 lei

Mitropolia din Constantinopoli	14.100 »
Școlele din Sofia	22.210 »
Școla din Turtucaia	7.490 »
Pensia d-lui Apostol Mărgărit	6.000 »
Burse	27.200 »
Comision pentru trămiterea banilor	3.000 »
Institutul Weigand de la Lipsca	10.000 »
Fond extraordinar	40.000 »
	<u>430.000 »</u>

Rămânea vorba a se face repartisarea fondului de 300.000 lei. Pentru acésta, d-l Arion a consultat pe profesorii și institutorii din Bitolia și Salonic asupra celei mai bune împărțeli ce se putea face. Ca rezultat, d-sa căpătă răspuns că profesorii și institutorii găsesc că repartisarea ce li se cerea era imposibilă, pentru că cei 300.000 lei nu era de ajuns, și că nu se putea nimic atinge din ceea-ce era, fără a se provoca mari nemulțămiri.

Ca să se vadă cât de adevărat este că budgetul de la 1 Septembrie 1899 era singura cauză a acestei atitudini intransigente, precum este și a celei de astăzi, voi spune că cheltuelile pe cari d-l Arion cerea să fie mărginite în limita sumei de 300.000 lei, figurau în budgetul pe 1898—1899 cu 315.894 lei. Prin urmare, d-sa cerea o reducere de 15.894 lei, adecă abia de 5%. Este oare admisibil că, după trecere numai de un an, și în fața nevoii care apăsa asupra țării, nu era posibilă acésta minimă reducere? Evident că nu. Dar Macedonenii, odată ajunși la budgetul de 761.646 lei, nu voiaū cu nici un preț să se întorcă la cel precedent, și cu atât mai puțin să mai consimtă la o reducere, fie cât de neînsemnată.

În fața acestei atitudini, Ministrul a fost silit să-și facă singur repartizarea celor 300.000 lei. Proiectul acestei repartisări se găsește în arhive. El este încheiat pentru un total de 372,519 lei, însă cu mențiunea că cifrele lui trebuie micșorate cu 19%.

În anexa No. 4, proiectul de budget ast-fel întocmit este trecut în colóna V. Fără îndoială, cifrele dintr'însul nu erau încă definitive și puteau până în cele din urmă să mai fie modificate; am crezut însă că este bine să le inserez în această lucrare, cel puțin ca o indicație, și ca o dovadă că trebuința economiilor era așa de în genere simțită, încât a condus și pe alți Miniștri a proiecta reduceri încă mai mari de cât acele făcute de la 1 Iulie 1901 încóci.

În adevăr, este destul să compare cine-va cifrele din colóna V, și cu acele cari le preced, și cu acele cari le urmază, ca să vadă deosebirea. Fără a mai vorbi de altele, constat că prin acest proiect se prevedea încă suprimarea școlii din Pades, contra restabilirei celei din Durazzo, dar mai ales lefile erau reduse până la nisce cifre cu mult inferioare chiar față de cele actuale. Ast-fel, salariul minimum al institutorilor scădea la 24 lei 30 bani pe lună, al preoților la 16 lei 20 bani, al cântăreților la 8 lei 10 bani.

* * *

Noul guvern, intrat în funcțiune la 14 Februarie 1901, avea în programul său facerea tuturor economiilor posibile, suprimarea tuturor cheltuelilor inutile și reducerea celor exagerate.

Se scie că el a împlinit această promisiune, și că în mare parte numai acestor economii se datorază că s'a oprit agravarea situației financiare îngrijitoare de anul trecut, și că s'a intrat pe calea îmbunătățirii ei.

Școlile și bisericile române din Imperiul Otoman nu puteau să rămână în afară de regula generală. Guvernul scia că acolo se făuseră în anii din urmă mari cheltueli inutile, și avea de la început intenția de a nu le mai continua. El mai scia că serviciile utile de acolo se puteau face cu o cheltuélă mai mică, și-și propunea să facă reducerile posibile.

Era însă dificultatea că starea lucrurilor din Macedonia este foarte rău cunoscută; că lipsesc statisticele, statele personale ale institutorilor și profesorilor; că pentru realizarea economiilor nu se putea conta de loc pe concursul celor de acolo, după cum d. Arion făcuse deja experiența. De altă parte timpul era scurt, și nu permitea nici o întârziere.

În asemenea grele împrejurări, s'a luat în considerație că, după bugetul care era în curs încă la 31 August 1898, școlile și bisericile române din Imperiul Otoman, împreună cu serviciile lor anexe, costau 398.424 lei pe an. De altă parte, ținând seamă că nu mai era a se plăti renta de 38.500 a școlilor din Brașov, și că dispăruseră împrejurările cari, în alți ani, făcuseră ca cheltuelile extra-ordinare să fie destul de mari, s'a crezut că o sumă totală de 300.000 lei pe an era de ajuns. Atât s'a și votat de Cameră.

* * *

Timpul de la 1 Aprilie 1901 încóce se împarte în trei perioade: prima de la 1 Aprilie până la 30 Iunie; a doua, de la 1 Iulie până la 31 August; a treia, de la 1 Septembrie înainte.

În prima perioadă, s'a aplicat întocmai bugetul alcătuit de d. Arion la 1 Septembrie 1900, cu singura deosebire că lefilor s'a impus reducerea progresivă, conform legii de la Martie trecut. Nu se putea face alt-fel, pentru că bugetul statului fiind votat abia la 28 Martie, nu era timp a se face nici o alcătuire nouă înainte de 1 Aprilie, și mai ales nu era posibil să se comunice în Macedonia în timp util. De altă parte, schimbări în personal, reduceri de posturi și de școli sau înființări de școli noi, nici nu se puteau face, înainte de terminarea anului școlar.

Acésta a fost o împrejurare nefavorabilă, pentru că au trebuit să se continue timp de trei luni nise cheltueli recunoscute ca inutile și exagerate. Din acésta cauză, se prevede că totalul cheltuelilor pentru anul bugetar 1901—1902 va întrece cifra de 300.000 lei.

Cu începere de la 1 Iulie 1901, ar fi trebuit să intre în aplicare

budgetul definitiv al Macedoniei pentru restul anului. Lucrul acesta însă a fost imposibil din mai multe cauze. În prima linie, a fost numărul cel mare și importanța lucrărilor cu cari a fost ocupat Ministerul în lunile Aprilie, Mai și Iunie: aplicarea noului budget cu reducerile lui, esamenele de fine de an, și mai ales lucrările reclamate de noile legi asupra învățămîntului, cari au fost în discuția Camerilor în Iunie. A mai fost imposibilitatea de a se procura înainte de 1 Iuliu sciințele necesare relative la personalul școlilor Macedonene.

Din aceste cauze, am fost silit să formez un budget provisoriu, numai pentru lunile de vacanță, în cari să fac reducerile pentru cari aveam elemente suficiente, precum era suprimarea școlilor cari nu funcționează sau împuținarea institutorilor la școlile cu prea puțini școlari, rezervând pentru mai târziu schimbările ce ar fi fost necesare în repartiția personalului. precum și modificările mai puțin însemnate pe cari o cercetare mai de aproape ar fi arătat că se cuvenia să le aduc primei combinații.

Acastă din urmă lucrare s'a făcut în Iuliu, și din ea a eșit budgetul care se aplică de la 1 Septembre încóce.

În anexa No. 4, în colóna VI, este trecut budgetul așa cum a fost aplicat în lunile Iuliu și August, iar în colóna VII, acel care este în curs de la 1 Septembre încóce.

În acest din urmă, s'au putut realiza óre-cari îmbunătățiri față de cel care l-a precedat. Lefile au fost în genere crescute, cele prea mici au fost mărite, așa în cât minimul lefi unui institutor a fost menținut la 30 lei pe lună și al preoților la 20 lei, precum era și în budgetele d-lor Istrati și Arion; gimnasiul din Ianina, care se suprimase, a fost conservat, transformându-se în școlă comercială.

Aceste îmbunătățiri s'au putut face, aproape fără nici un adaos în budget, din cauza a două împrejurări. Una a fost suprimarea budgetului Mitropoliei din Constantinopole; a doua a fost trecerea în budgetul învățămîntului primar din țară a institutorilor și învățătorilor români de la școlile din Sofia și Turtucaia.

Acastă din urmă măsură a fost impusă prin faptul că acei insti-

tutori și învățători au intrat în corpul didactic primar din țară, fie prin concurs, fie cu diploma de capacitate a unei școli normale; ei trebuie să se bucure prin urmare de drepturile ce conferă legea învățămîntului primar, și nu sunt de cât detașați în serviciul pe care îl fac actualmente. Fiind trecuți în budgetul macedonean, ei ar rămâne expuși la nisce fluctuații de cari trebuie apăsări în virtutea legii, care le asigură stabilitatea. În fine, fiind trecuți în statul învățămîntului primar din țară, ei pot să se bucure de gradații.

*
* * *

Să trecem acum la esaminarea actualului budget, în comparație cu acele cari l-au precedat.

În această cercetare, mă voi ocupa numai cu budgetul aplicat de la 1 Septembrie 1901 încôce, de vreme ce el este destinat să rămână în aplicare până la 1 Septembrie 1902, pe când cel de pe Iuliu și August a fost numai transitoriu.

Eacă principalele schimbări realizate prin acest budget, în comparație cu acel care a fost pus în aplicare la 1 Septembrie 1900 :

I. Numărul școlilor primare s'a redus la 72, în loc de 78, câte rămăseseră sub d. C. Arion. În realitate s'au desființat 11 școli, și anume :

1. Armada, din circumscripția Epir;
2. Dobrinovo, » » »
3. Grebenici, » » »
4. Laca, » » »
5. Leașnița, » » »
6. Macrini, » » »
7. Mețovo, » » »
8. Pades, » » »
9. Seracu, » » »
10. Gabrova, » » Albania;
11. Nicia, » » »

În schimb, s'au restabilit școlile din Pisuderi și din Durazzo, cari fuseseră șterse din budgetul de la 1 Septembrie 1900, și s'au înființat din

noă școlile din Doliani și Ghevgheli în circumscripția Salonicului. Școlă din Pepeliște, care exista deja, s'a trecut regulat în stat.

II. S'a redus numărul institutorilor de la 178 la 139.

III. S'a mărit numărul institutorilor, pensionari de la 4 la 7.

IV. S'aă modificat lefile institutorilor, menținându-se pe cât s'a putut în limitele cifrelor admise prin budgetul din 1 Septembrie 1900; în deosebi, cifra minimă a salariului, de 30 lei pe lună, a rămas aceeași ca în acel budget.

V. Numărul preoților a fost crescut de 38 la 39, iar al cântăreților a fost micșorat de la 15 la 6. Doi preoți bătrâni aă fost trecuți la pensie.

VI. S'a mărit de la 49 la 55 numărul școlilor pentru cari s'a alocat indemnisații de chirie.

VII. La liceul din Bitolia, s'aă suprimat câte-va catedre inutile, s'a fixat salariul celor-alte la 160 lei pe lună, afară de două, s'a menținut numărul de 127 bursieri, dar s'aă făcut reduceri la cheltuelile inutile de material.

VIII. La școlă secundară de fete din Bitolia, s'aă suprimat trei catedre inutile, și s'a menținut numărul de 40 de bursiere.

IX. Gimnasiul din Ianina a fost mai întâi suprimat; pe urmă, în urma economiei rezultate din suprimarea Mitropoliei din Constantinopol, el a fost menținut, transformându-se gradat în școlă comercială. I s'aă prevădut 72 locuri de bursieri, căci s'a presupus că bursierii de la gimnasiul din Berat vor trece aci.

X. S'a suprimat gimnasiul din Berat.

XI. La școlă comercială din Salonic, s'a menținut personalul didactic, scădându-i-se lefile la 185 lei pe lună, și s'a suprimat internatul, menținându-se foștii bursieri interni ca bursieri liberi, cu o bursă de 24 lei pe lună.

XII. S'aă suprimat școlile comerciale din Crușova și Veria.

XIII. S'a suprimat librăria din Bitolia.

XIV. S'a redus la 2 numărul revisorilor școlari.

XV. S'a suprimat budgetul Mitropoliei din Constantinopol.

XVI. Personalul didactic al școlilor din Sofia și Turtucaia, care in-

trase în corpul didactic cu împlinirea condițiilor cerute de legea învățămîntului primar, a fost trecut în budgetul învățămîntului primar din țară.

XVII. Cifra pentru fondul extraordinar s'a redus de la 40.000 la 20.000 lei.

În resumat, acest budget se prezintă cu un total de 338.219 lei.

* * *

Să examinăm acum mai de aproape modificările făcute prin budgetul de la 1 Septembrie 1901.

I. *Imputnarea școlilor primare.* La 1 Septembrie 1899, numărul școlilor primare era de 69. El a fost atunci mărit de odată la 93.

La 1 Septembrie 1900, d. Ministru Arion l-a redus la 78, fără a numera desființarea școlii primare din Constantinopoli, a școlii din Lipopelți, care în state era comptată la un loc cu cea din Coceanî, a școlii de fete din Berat și a școlii din Florina, înființată de d. Ministru Istrati. Prin budgetul actual, numărul școlilor a fost încă scăzut la 72. Rămâne să cercetăm până la ce punct a fost justificată, atât înmulțirea din 1899, cât și reducerile ulterioare.

În imperiul otoman o școlă nu se poate deschide, nici funcționa, dacă nu are autorisația legală. Această autorisație se dă de valiul (guvernatorul) provinciei, în casuri rare chiar de Ministerul de Instrucție din Constantinopoli, după avisul muarifului (consiliul de instrucție publică) al provinciei. Autorisația se dă pe numele unei anumite persoane, care de ordinar este unul din institutorii școlii, și care trebuie în orice cas să fie supus otoman.

Obținerea autorisației este supusă la numeroase formalități, și reclamă multă stăruință și energie din partea institutorului care trebuie să o capete. Mai sunt dificultăți de altă natură, cari variază după localități. Ast-fel, se obține mai greu autorisația în vilaietele Epir și Albania, de cât în Bitolia și Salonic.

O dată autorisația dobîndită, institutorul este obligat să scie a căpeta încrederea și iubirea concetățenilor săi, pentru ca aceștia să-i

încredințeze pe copiii lor. Alt-fel autorisația rămâne inutilă și școla rămâne goală. Acesta și constituie partea cea mai însemnată din datoria institutorului, și care dă însărcinării lui caracterul de propagandă culturală românească.

Este evident că o școlă care nu are permisia legală de a funcționa, merge în contra scopului pentru care este destinată.

Să funcționeze fără autorisație, în mod clandestin sau cu riscul de a fi închisă la fie-care moment, nu este de gândit. Prin acesta s'ar schimba cu totul caracterul silințelor populației românești din Imperiū, care a fost de a rămâne tot-d'auna în limitele celei mai stricte legalități și supunerii către legi și autorități.

Institutorul care, fie din împrejurări mai presus de puterile lui, fie din negligența lui sau din calcule culpabile, nu se silește să obțină autorisația; acela care nu usază de toate mijlocele permise pentru a și popula școla cât mai mult, nu mai răspunde la chemarea lui, și subvenția ce o primesce nu o mai merită prin nimic.

Școli și institutori de aceștia au fost tot-d'auna.

Deja în 1898 dispusesem ca școlile cari nu au încă autorisația și cari nu o vor căpăta până într'un anumit termen, să se închidă, iar institutorii să fie congediați; și această dispoziție a fost primită cu aprobare de totă lumea, și în prima linie chiar de Macedonenii.

Sub guvernul următor, afacerea acesta nu a mai fost urmărită. Rapórtele revisorilor școlari, pe lângă alte documente, arată că în 1900 erau încă foarte multe școli din cele vechi cari nu aveau autorisație.

Cu toate acestea, la 1. Septembrie 1899 se înființază 24 școli primare noi, a căror autorisație urma să se capete de aci înainte. S'au numit institutorii acestor viitoare școli, li s'au plătit cheltuelile de drum ca să se întorcă în Macedonia, li s'au plătit léfa cu anticipație pe mai multe luni, li s'au mai dat și sume însemnate de bani, pentru a suporta cheltuelile pentru obținerea autorisației.

Resultatul a fost că mai nici una din aceste 24 de școli nu a obținut autorisație, că cele mai multe nici nu s'au deschis, și că mai toate au rămas fără școlari.

Nu numai atât, dar chiar multe din şcolile vechi au fost în acelaşi caz. Doveţile pentru acesta sunt nenumărate. Acele pe cari le reproduc în extenso la finele acestui raport sunt cele mai caracteristice, dar sunt departe de a fi singurele. Resumez aci pe cele mai însemnate.

— D-1 Cotula V. Adam, care se intitulază *Insărcinat* (nu ştiu de cine) *cu urmărirea afacerilor şcolare şi bisericesci pe lângă autorităţile Otomane*, a redigiat un *Studiu asupra chestiei române din Turcia*. (Anexa No. 13). D-sa clasifică şcolile Române în trei categorii: *a) Şcoli al căror mers este asigurat; b) Şcoli cari funcţionează regulat, dar cari sunt mai puţin populate de cât cele grecesci; c) Şcoli a căror funcţionare este neregulată, sau cari există fiind-că sunt institutori cari le represintă.*

Iacă dar o constatare precisă, venită chiar de la un Macedonén, cum că sunt şcoli cari nu există, de cât pentru a se menţine léfa institutorilor lor.

În prima categorie, d-sa numără 12 şcoli, în a doua 16, iar în a treia, pe toate cele-lalte, 65, ceea-ce constituie o proporţie spăimântătoare.

— Acéstă stare de lucruri nu este nouă. Tot-d'auna s'a afirmat că şcolile din Macedonia sunt în mare parte góle de şcolari, şi că se ascunde adevêrul, pentru a nu se suprima unele subvenţii nemeritate. În genere este greu a se cunósce exactul adevêr asupra acestui lucru. Este însă demn de observat că aceste acuzări au început să devină mai dese şi mai precise, mai cu sémă de când cu budgetul din 1899, care tocmai a înmulţit numărul subvenţiilor acordate.

Intr'o petiţie colectivă, adresată Ministerului la 11 Iuliú 1901, din Bitolia (anexa No. 16), se pomenesce despre un memoriú, adresat tot Ministerului, în August 1900, în cari se cerea a se face economii. *prin suprimarea şcólelor şi profesorilor de prisôs.*

— Anexa No. 17 este un raport confidenţial din Octombree 1900, în care se afirmă că «cele mai multe şcoli primare din vilaietul Iainina (Epir şi Albania) continuă a figura de peste o đecime de ani numai pe hârtie ca şcole, fără a exista în adevêratul înţeles al cu-

vintului, în dauna intereselor, a cauzei naționale, a budgetului țării și a prestigiului românismului, subvenționându-se o mulțime de institutori și întreținându-se nise școli *fictive*, cari n'au adus nici un folos cauzei; ba din potrivă, ele au contribuit în mare parte să mai compromită și pe cele existente».

— Anexa No. 18 este un raport confidențial, care provine dintr'un izvor absolut sigur, și ca veracitate, și ca cunoscință a stării lucrurilor. El privesce un număr de 16 școli din Epir și Albania, cari toate merită pe deplin numele, acum consacrat, de școli *fictive*.

— Am vorbit mai sus despre un proiect de budget pentru școlile primare, presintat Ministerului de d-nii Cosmescu, Dan, Nuși Tului și Ilie Papahagi, cu scop doar de a face economii. În raportul cu care acest proiect a fost însoțit, citim: «În alăturatul budget, figurază și institutorii cari până acum nu au obținut autorizația pentru deschiderea școlilor lor. Am creșut necesar să facem acésta, de óre-ce, dacă vor fi lăsați pe drumuri și îngropați în datorii, chestiunea noastră are să sufere». Mărturisire formală că după acești domni, chestiunea macedonénă se reduce la chestiunea ca institutorii să nu fie pe drumuri. Acésta nu este de cât reproducerea, de astă dată sub formă de axiomă nediscutabilă, a simplei constatări făcute de d. Cotula Adam, că 65 din 93 de școli nu există de cât prin faptul că sunt institutori cari le represintă.

— În raportul din 13 Octombrie 1900 al d-lui revisor Nuși Tului, (anexa No. 6) citim: «Școlile acestea (din Dobrinovo, Leașnița, Marcini, Pades, Smixi, Vlaho-Livadia și Cochinopoli) n'au putut funcționa regulat. Logic ar fi să fie șterse din budget școlile ce n'au putut funcționa regulat».

— Într'un alt raport al aceluiași revisor (anexa No. 19) se țice: «După cum vă este bine cunoscut, școlele noastre în trecut erau fictive, existente în s atele de presentă, neexistente în realitate. În acest vilaiet (lanina) am găsit școlele din trecut existente numai în statele oficiale din Bucuresci; am găsit dascăli fără catedre și catedre fără dascăli».

— Revisorul Ilie Papahagi, prin rapórturile sale din 17 Iuliú și din 20 Noembrie 1899 (anexa No. 12 și 20) spune că în Albania sunt școli cari

nu s'au deschis nici odată, ba la unele institutorii nici măcar nu au făcut act de prezență, și citéză ca fiind în acest cas școlile din Durazzo, Cavaia, Tirana, Lunca, Cosina, Gradiște, Ferica, cea de fete din Berat.

— Tablourile statistice din 1900 ale celor 4 revisori școlari (anexele No. 7, 8, 10, 11, 12, 13) confirmă în totul cele arătate până aci; prin cifrele și datele ce cuprind, dovedesc în mod nediscutabil că un mare număr din școlile pe cari noi le-am subvenționat ani întregi, nu au nici un școlar, nu au funcționat nici-o-dată, ba chiar că institutorii lor locuesc la depărtare de țile întregi de localitatea unde se află presupusa lor școlă. În această privință, mai ales rapórtelne d-lor Nuși Tului și Ilie Papahagi sunt cu deosebire demne de luat în sémă, pentru că în circumscripțiile lor, Epir și Albania, asemenea lucruri se petreceau mai mult.

— Tóte aceste constatări sunt resumate și confirmate în adresa trāmisă Ministrului de Externe de către cel de Culte, d. Arion, la 4 Noembre 1900, și în care se spune: «În tótna anului curent, subscrisul a primit nenumărate reclamațiuni verbale și înscris, de la mulți din directori, revisori, profesori, institutori și preoți, prin care se plāngeau că *in budgetul curent s'ar fi trecut școle care nu aveau știință, sau lāncedeau din lipsă de populație școlară.*

— La 23 Noembre 1899, însuși d. Tache Ionescu, care înființase cele 24 de școli și cele 100 de posturi noi în Macedonia, scria d-lui Ministru de Externe următórele (anexa No. 21): «Fiind informați că în unele comune de prin Macedonia sunt câte doi și trei institutori, *fără elevi și fără școlă, iar în altele titularii au plecat și școlele nu s'au mai deschis,* căci cei noi numiți nu sosesc, iar la cele deschise nu sunt cărți, nici institutorii noi numiți nu au certificate legalisate, *iar în alte părți nu este permisiune de deschidere a școlelor, și în Iannina sunt doi institutori fără nevoie, de óre-ce sunt numai 10—12 elevi,* am onóre a vă ruga să bine-voiți a dispune, etc. (Veți și anexa No. 22).

— Dar mai mult de cât tóte cele cari preced, este decisivă adresa trāmisă Ministerului de Externe la 9 Septembrie 1900' de către d.

Ministru C. Arion, și din care extragem cele ce urmează: «Precum știți, una din aceste măsuri a fost ca pe ziua de 1 Septembrie să înceteze salariul profesorilor și institutorilor cari, *neavând autorisația de a funcționa de la guvernul otoman, încasașă salariul, fără a da o singură lecție.*»

«Școalele primare, ne având cele mai multe de cât un singur institutor, *faptul că institutorul nu funcționa, echivala cu anihilarea chiar a școlii. Propaganda culturii române se făcea așa dar numai prin plata institutorului care primia o leafă mensuală, și toată activitatea sa, neputând să aibă elevi, o întrebuița în demersuri, mai mult sau mai puțin active, ca să obțină autorisația.*

«*Convins că dorința unanimă este ca în Macedonia să avem școli și școlari, iar nu numai institutori fără școli și fără școlari, am luat măsuri ca să înceteze această stare de lucruri.*

— Am resumat datele numerice și indicațiile cele mai însemnate cari rezultă din aceste diverse documente. Acest tablou este cea mai completă condamnare a stării lucrurilor de până acum, și cea mai strălucită dovadă de câtă trebuință era ca să se taie odată în carne vie, și să se facă să înceteze risipa de mai 'nainte.

Ca să ne mărginim aci numai la școlile cari au fost suprimate la 1 Septembrie 1900 și la 1 Septembrie 1901, iacă ce constatăm :

Școli suprimate de d. C. Arion.

a) Existente înainte de 1 Septembrie 1899.

1. *Constantinopol.*
2. *Pisuderi.*
3. *Cavaia.*
4. *Ferica.*

b) Iniințate de d. Tache Ionescu.

5. *Blața.*
6. *Giurmaia-de-jos.*

Nu au funcționat nici odată, cele mai multe din ele neautorisate. Printre acestea este și școla din Grădișteța, unde era institutor d. Nuși Tului.

7. *Negovani.*
8. *Calcandelen.*
9. *Cochinopole.*
10. *Prizrend.*
11. *Vlaho-Livadia.*
12. *Durazzo.*
13. *Grădiștea.*
14. *Lunca.*
15. *Premeti.*
16. *Tirana.*
17. *Lipopelți.*
18. *Berat, fete.*

c) *Inființată de d. dr. Istrati.*

19. *Florina.*

Școlii suprimate de d. Haret.

a) *Existente înainte de 1 Septembrie 1899.*

1. *Armada.* Nu există școlă; institutorul locuiea la Băiasa.
2. *Laca* » » » » la Ianina și Mețovo.
3. *Grebenici* » » » » la Mețovo
4. *Seracu* » » » » la Furca.
5. *Gabrova* nu există de doi ani.

b) *Existente înainte de 1 Septembrie 1899, institutorii înmulțiți de d. T. Ionescu.*

6. *Mețovo.* Nu există, nu avea nici un școlar.

c) *Inființate de d. T. Ionescu.*

7. *Dobrinovo.* Nu există școlă, institutorul locuiește la Laca.
8. *Leașnița.* » » » » la Băiasa.
9. *Macrini.* Școlă nici nu are local.

Nu a funcționat nici odată, cele mai multe din ele neautorizate. Printre acestea este și școla din Grădiștea, unde era institutor d. Nuși Tuliu.

10. *Pades*. Nu este școlă; institutorul locuiește la Băiasa.
 11. *Nicea*. Nu există școlă.

Școli reînființate de d. Haret.

1. *Pisuderi* }
 2. *Durazzo* } Suprimate de d. Arion. Aū autorisația.

Școli înființate de d. Haret.

3. *Doliani* }
 4. *Gheorgheli* } S'a obținut autorisația.

Nu numărăm aci școlă din Pepeliște, a cărei situație a fost dór regulată în state, de óre-ce ea era plătită de demult, de și nu se scia nici unde se afla, nici dacă a funcționat vre-o dată, după cum am vădut mai sus.

În resumat, d. Arion a suprimat 19 școli; eū am suprimat 11, am reînființat 2, și am înființat din noū alte 2.

După tóte cele arătate mai sus, nu vėd cum ar puté cine-va să susțină că aceste supresiuni erau rău făcute. Ele se impuneau, din contră, nu numai pentru motiv de economie și pentru a se suprima o cheltuélă absolut inutilă, dar mai ales ca chestie de moralitate; căci este un lucru contrar orí-cărei morale, de a trăi cine-va în comptul unei idei nobile, fără a face nimic pentru a o servi.

* * *

II. *Reducerea numărului institutorilor*. Acest număr a fost scăđut la 139, aprópe egal cu acela (142) care era înainte de creșterile din 1899.

Scăderea a provenit din două cauze: din micșorarea numărului școlilor, despre care am vorbit deja, și din împuținarea numărului institutorilor la școlile conservate.

Am vădut că numărul institutorilor, așa cum a fost crescut în 1899,

era cu totul în disproporție, și cu numărul școlilor, și cu numărul școlarilor. Dăm aci proporția care a rămas, în urma reducerilor de anul acesta :

Circumscripția	Numărul școlilor	Numărul institutorilor	Câți institutori vin la fie-care școlă, în mediu	Numărul școlarilor	Câți școlari vin de fie-care institutor, în mediu
Salonic	24	46	1,92	1401	30
Bitolia	20	51	2,55	1178	23
Epir	19	27	1,42	688	25
Albania	9	15	1,67	355	24

Precum vedem, chiar în urma reducerilor, proporția rămâne încă sub aceea a școlilor grecesci și bulgăresci; vrea să știe că numărul mediu al institutorilor de fie-care școlă rămâne tot superior, și numărul școlarilor de fie-care institutor rămâne tot inferior în școlile române, în comparație cu cele grecesci și bulgăresci.

Daca am face comparația cu starea lucrurilor din țară, rezultatul ar fi și mai probant.

Este dar afară din discuție că reducerea numărului institutorilor era pe deplin justificată, față de numărul școlilor și al școlarilor, cel puțin daca plecăm de la principiul, pe care-l socotesc ca fiind afară din orice discuție, că crearea posturilor de institutor, ca și crearea școlilor, trebuie să aibă drept scop înmulțirea școlarilor și îmbunătățirea învățământului, iar nici de cum crearea de mijloace de trai pentru nise funcționari inutili săi, după cum știe în repetite rânduri rapórtelile revisorilor școlari de acolo, «trebuința de a nu lăsa pe drumuri pe institutori.»

Mijlocul pentru dinșii de a nu rămâne pe drumuri este de a lucra cu spor în folosul causei, iar nu altul.

III și V. *Mărirea numărului institutorilor și preoților pensionari.* S'au trecut la pensie doi institutori și doi preoți bătrâni, și s'a făcut un mic ajutor mamei decedatului profesor Coian.

* * *

IV. *Modificările lefilor institutorilor, profesorilor și preoților.* Reducerile de lefi făcute de d-l dr. Istrati provocaseră o mulțime de protestări, mai ales pe motivul că ele nu erau făcute după o normă, că loviau prea mult pe unii și nu destul pe alții.

Schimbările aduse de d-l Arion realisau, din acest punct de vedere, o îmbunătățire.

Prin budgetul din 1 Septembrie 1901, am căutat să concilies absoluta nevoie de a face economii, cu stabilirea unei ore-cari norme n lefi, după principiul deja pus prin decisia din 2 Septembrie 1898. Bine înțeles, schimbarea condițiilor financiare nu a mai permis a admite cifrele de atunci, și lipsa de timp și de documente nu a permis ca repartisarea să se facă în mod destul de riguros, potrivit cu importanța localităților, cu titlurile și vechimea institutorilor, și cu efectivul școlarilor. Totuși cifrele admise nu sînt inferioare acelor plătite institutorilor și profesorilor Bulgari, Greci și Sîrbi, ci din contră, chiar așa reduse, încă sînt superioare acelora în chip destul de simțitor. În special, cifra minimă de 30 lei pe lună pentru institutori, și de 20 lei pentru preoți, este tot acea care fusese admisă și de d-nii Istrati și Arion. Cu un cuvînt, reducerile făcute nu aū nimic de esorbitant, avînd în vedere condițiile locale de acolo și lefile plătite de cele-alte naționalități. Să nu uităm încă cum că la noi în țară un învățător de cătun este plătit cu 40 lei pe lună, că un învățător suplinitor de școlă rurală primesce net 58 lei pe lună, un institutor suplinitor de oraș 109 lei, iar un cântăreț de biserică de sat 11 lei. Așa fiind, este permis ca institutorilor din Macedonia, cari sînt recrutați fără nici un concurs, nici altă probă de capacitate, să li se plătescă 30 pînă la 110 lei, iar cântăreților 15 pînă la 30.

Trebue să mai spun că Macedonia are un fel de școli cari nu funcționează de cît patru luni pe an, deși sunt plătite tot anul. În

unele localități muntose, populația românească își părăsesce locuințele în timpul ernii, și se scoboră în câmpie. Ar fi logic ca la această populațiune nomadă și institutorul să fi fost luat tot dintr'însa, și să se mute împreună cu dînsa, de la munte la câmpie și înapoi. Cu modul acesta, învățătorul ar fi fost ocupat tot anul, și copiii nu ar fi fost siliți să-l schimbe de două ori pe an. În Macedonia însă nu se face așa, ci fie-care școlă are două rînduri de învățători: cei de vară și cei de iarnă, cari toți primesc léfa pe anul întreg.

În cazul acesta sunt școlile de vară din Abela, Perivoli, Samarina, și cele de érnă din Ciariciani, Damași, Grebena, Paltina, Alasona, Pertori, Vlahoiani.

* * *

VI. *Crescerea numărului școlilor cari primesc alocație de chirie.* Cu tótă trebuința de economii, și cu tótă hotărîrea luată de a nu se face nici o cheltuélă nouă, tot s'a realizat câte-va îmbunătățiri, pe unde s'a putut.

Am constatat deja restabilirea a două școli suprimate de d. Arion și creațiunea din nou a altor două, pentru cari se obținuse autorizația.

Încă o îmbunătățire a fost aceea de a se mări de la 49 la 55 numărul școlilor cărora li se dá indemnizația de chirie.

Este evident că e o ilusie a crede că o școlă póte funcționa dacă nu i se asigură un local. Așa fiind, cred că am făcut să crească probabilitatea putinței de funcționare, când din 72 de școli am dat chirie la 55, pe când în 1899, dintr'un număr de 93 de școli, nu primeau chiria decât 47 (1).

* * *

VII și VIII. *Budgetul liceului și școlii secundare de fete din Bitolia.* Lefile lăsate profesorilor sînt încă superioare celor plătite de cele-alte

(1) În 1898, din 69 școli, primiau chirie 61, adică 88,4%;
 în 1899, din 93 » » » 47, adică 50,5%;
 în 1901, din 72 » » » 55, adică 76,4%.

școli creștine din Bitolia, și cu deosebire acelor fixate prin budgetul d-lui dr. Istrati. Media numărului orelor de curs pe săptămână pentru fie-care profesor este de 14, care este încă mult inferioară acelei admise în școlile secundare grecesci, sîrbesci și bulgăresci din Bitolia.

Este bine înțeles că am suprimat fără esitare pe maestrul de scrimă și pe cel de muzică instrumentală, precum și la Ianina maestrul de dans fusese deja suprimat de d. Arion.

Cât pentru economiile realizate la material, cred că ele nu suferă discuție, mai ales că s'a menținut numărul bursierilor liceului la 127, cât a fost ridicat în 1899, din 90, cât era mai înainte. Cu toate acestea, cred că numărul bursierilor trebuie micșorat, pentru că liceul nu trebuie să fie alimentat numai prin acest mijloc artificial. Astăzi liceul nu este frecventat de nici un copil român din orașul Bitolia. Copiii Românilor frecventază școlile grecesci sau bulgăresci; iar liceul este populat numai cu copii aduși de pe departe, atrași de perspectiva întreținerii gratuite. Dacă liceul nu este în stare să exercite cea mai mică atracțiune nici asupra populației în mijlocul căria se află, el nu-și atinge scopul nici de cum.

* * *

IX. *Transformarea gimnasiului din Ianina în școlă comercială.* Despre utilitatea acestei transformări, am vorbit mai sus, când am analizat decizia din 28 August 1898, și nu voi mai insista aci.

Când transformarea va fi completă, adică peste patru ani, va rezulta dintr'însa o economie de personal didactic, pentru că gimnasiul are patru clase, iar școlă comercială va avea trei. De o cam dată însă, budgetul personalului său este acel fixat de d. dr. Istrati, iar la material s'a prevădut întreținerea pentru 72 de bursieri.

* * *

X. *Suprimarea gimnasiului din Berat.* Acest gimnasiu nu a avut nici odată mai mult de 40 școlari în 4 clase, toți interni bursieri. În anul 1900—1901, pentru un personal didactic și administrativ de 15

inși, nu mai erau de cât 23 de școlari. Nici chiar ca bursieri nu se mai găseașă școlari !

Suprimarea acésta era așa de indicată, în cât nu cer a se reveni asupra ei nici chiar Macedonenii.

Școlarii cari încă n'au absolvit cursul, s'a dispus să trecă la școla comercială din Ianina.

* * *

XI. *Reduceri la școla comercială din Salonic.* Principala schimbare făcută aci este aceea a înlocuirii internatului prin bursieri liberi. Măsura acésta a fost dictată, nu numai prin considerații de economie, cari și acelea nu sunt de negles, dar mai ales că regimul internatului este cel mai nepotrivit ce se putea găsi pentru nisce viitori comercianți, cari trebuie, chiar de la primii lor pași în viață, să fie bine deprinși cu toate nevoile și greutatea ei, în loc de a fi fost crescuți la adăpost de oricare lipsă și supărare. Noi în țară, nu avem internat la nici una din școlile noastre comerciale, și tindem a-l desființa și la școlile profesionale unde se află. Ce rațiune ar fi dar să menținem la Salonic acest regim, condamnat la noi și în toate părțile?

* * *

XII. *Suprimarea școlilor comerciale din Crușova și Veria.* Înființarea acestor două școli, la 1 Septembrie 1899, a avut două mari defecte. Primul era că se făcea într'un moment de crasă extremă, când nici o creațiune nouă nu era permisă, și când, în țară, nu numai că nu se făceau noi creațiuni, dar încă era vorba de suprimarea unei Universități, de închiderea unui Conservator și a unei școli de Bele-Arte, și când, prin legea din 1900, se reduce léta institutorilor de la 225 la 160 lei. Al doilea era că, cu organizația ce li se dăduse, ele erau departe de a merita numele de școli comerciale. Nici programa lor, nici organizația lor, nici personalul lor didactic nu le da acest drept. După doi ani de la înființarea lor, fie-care din ele avea drept oricare corp didactic, câte trei profesori, unii foști institutori primari, alții foști pro-

fesori de gimnasiu, neavând însă nici unul cea mai elementară cunoștință de științele sau de practica comercială. Le-am suprimat dar cu toată convingerea că nu se suprimă nisce școli serioase, cari să răspundă la un scop. Și dovadă că este așa, este chiar indiferența cu care ele au fost primite în localitățile unde au fost făcute. În momentul închiderii sale, școla din Crușova era urmată de 4 băieți și de câte va fete, și cea din Veria nu sta mai bine. Dacă acești câțiva copii se trimeteau ca bursieri la Salonic, se ajungea la același rezultat, cu mai mică cheltuélă.

* * *

XIII. *Suprimarea librăriei din Bitolia.* Am vorbit mai sus despre această concepțiune, a unei librării înființate cu capitalul Statului și cu personal cu léfă fixă. Părerea că o asemenea creațiune nu merită să trăească, a avut-o și d-l dr. Istrati, care încă de la Aprilie 1900 hotărîse suprimarea ei. Este adevărat că mai pe urmă a revenit asupra acestei hotărîri, pe motivul că d-l Maimuca, librarul cu léfă, angagiase prea mari cheltueli; ca să nu piardă d sa, s'a decis ca librăria să continue a funcționa, tot pe socotéla Statului. Este iarăși adevărat că léfa d-lui Maimuca s'a redus de la 300 la 100 lei pe lună.

Sunt în archiva Ministerului acte cari arată impresia produsă printre Români macedoneni de această creațiune. Este, între altele, o propunere făcută de unul dintr'inșii și pusă la dosar, prin care cere să fie numit el librar, cu o léfă pe jumătate ca d. Maimuca, și fără cheltuelile accesorii. Din alte acte, se vede cum a înțeles d. Maimuca însărcinarea ce i se dedese: a primit léfa unui servitor pe care nu-l avea, a trecut în state o léfă mai mare de cât aceea pe care o plătia altuia, a încasat chiria de 500 lei, pe când plătia 276. Cât pentru socotéla cărților ce a primit și ce a distribuit, nimic nu se scie.

Eū am suprimat cu totul librăria din Bitolia, și sunt convins că am făcut bine.

* * *

XIV. *Reducerea revisorilor școlari la doi.* Până în 1898, toate școlile române din Imperiul Otoman aveau un singur revisor școlar, pe lângă inspectorul, d. Apostol Mărgărit, care avea atribuții aproape curat administrative. Prin decizia din 21 Septembrie 1898, numărul revisorilor s'a ridicat la doi: unul pentru circumscripția Salonic și Bitolia, cel-lalt pentru Epir și Albania.

Acești doi revisori erau prea de ajuns pentru cele 69 de școli primare ce erau pe atunci. Cu toată dificultatea comunicațiilor din Imperiul Otoman, nu se poate admite că unul din acești revisori nu ar fi putut visita câte 3 sau 4 școli pe lună; căci atâta trebuia, pentru ca fiecare din ele să fie inspectate o dată pe an.

Ca termen de comparație, voi spune că revisorii școlari din țară au a inspecta în mijlociu fie-care câte 125 de școli. Este adevărat că în țară la noi comunicațiile sunt mai ușore: dar de altă parte și atribuțiunile revisorilor sunt necomparabil mai multe, mai grele și mai complicate de cât în Macedonia. Și apoi este mare deosebire și între 125 și 34 de școli.

Cu toate acestea, la budgetul din 1 Septembrie 1899, numărul revisorilor a fost crescut de la 2 la 4, ceea ce da o medie de abia 23 de școli de fie-care, de ore-ce numărul școlilor crescuse la 93.

Acastă creștere o socot cu totul inutilă și nejustificată; și dovadă că e așa, este că revisorul din Epir, d. Nuși Tului, de mai multe luni locuia, nu în Epir, ci la Bitolia, iar revisorul din Albania fusese numit profesor la școla comercială din Crușova. Școlile dar rămăseră tot cu doi revisori, și nu se pare că au mers mai rău de cât pe când aveau patru.

De aceea am redus și eu, în budget, numărul revisorilor la doi.

* * *

XV. *Suprimarea budgetului Mitropoliei din Constantinopol,* s'a impus de sine, în urma demisiunii mitropolitului Antim.

* * *

XVI. *La școlile din Sofia și Turtucaia*, personalul didactic s'a trecut în budgetul învățământului primar din țară, pentru motivul arătat mai sus, că acești institutori și învățători și-au obținut titlul lor prin concurs sau prin diploma de școli normale, conform legii învățământului primar, și prin urmare ei au dreptul a fi plătiți întocmai ca și personalul didactic primar din țară. De alt-fel, trecerea lor în statele școlilor române din străinătate avea inconvenientul că-i expunea a-și vedea adese ori léfa modificată, după împrejurările acestor școli, și de a le face greutate, în ceea ce privea drepturile lor la gradație și la pensiune.

* * *

XVII. *Reducerea fondului extraordinar*. Acest fond a figurat în budgetul școlilor din străinătate mai tot-d'a-una cu sume destul de însemnate, cari une-ori ajungeau până aproape de 100.000 lei. Dar împrejurările cari făceau necesară o sumă așa de mare au dispărut acum.

Cu toate acestea, în anii 1899—1900 și 1900—1901 încă vedem cheltueli extraordinare, cari se ridică respectiv la 157.742 și 71.583 lei, așa că ar fi fost nevoie în acești ani a se deschide credite suplimentare foarte considerabile, pentru acoperirea lor (199.643 lei în 1899—1900, și 18.458 lei în 1900—1901).

Din aceste cheltueli extraordinare s'a plătit, une ori de câte două ori și cu sume însemnate, călătoriile Macedonenilor cari veniau la București pentru afacerile lor; cheltuelile pentru obținerea autorizațiilor școlilor cari nu se obțineau nici odată; salariile unora cari nu funcționeau în Macedonia nici o zi, și ale altora cari funcționeau în țară și luau salariul și de aci. Există în astă privință un lung raport care dă pe față ușurința cu care se cheltuiau banii.

Aceste lucruri trebuie să înceteze, și de aceea suma de 20.000 lei, cât am prevăzut eu, trebuie să fie de ajuns.

* * *

Din această expunere rezultă că budgetul de la 1 Septembrie 1901, lasă neatinsă organizația școlilor și bisericilor din străinătate, în păr-

țile în cari ea pôte produce rezultate utile, dar suprimă cheltuelile de prisos; suprimă școlile cărora bunul simț public le-a dat numele de *fictive*, nume cari le va rămâne pentru tot d'a-una; suprimă lefile institutorilor cari de ani întregi erau plătiți și cari nici măcar de formă nu căutaș să-și facă datoria, suprimă cheltuelile de lux, de aparat saũ de aparență.

Ceea ce s'a făcut în Macedonia, trebuia să se facă mai curând saũ mai târziu. S'a făcut acum, pentru că nevoile prezentului ne-aũ forțat să nu mai amânăm o operă de curățire, care prea de mult se amână.

De alt-fel, pentru ce motiv, într'un moment ca acesta, când în țară nu am esitat a stârpi cu energie tôte cauzele de risipă, singurã Macedonia ar fi scăpat de la regula tuturor? Sunt servicii în țară, în cari, în proporție, s'aũ făcut reduceri mai mari de cât în Macedonia. Chiar în resortul ministerului instrucției publice, pe lângă exemplele deja date, mai menționez că léfa revisorilor școlari s'a redus de la 500 lei la 272 lei pe lună; a protoiereilor, de la 300 la 141; că serviciul inspectoratului, care numera 9 inspectori, s'a redus la 3.

Când nevoile ne silesc la sacrificii așa de mari la noi în țară, cu ce drept să ni se pretindă a se face excepție pentru singurã Macedonia, unde cel puțin nu vedem rezultatele sacrificiilor enorme pe cari le-am făcut timp de peste 30 de ani?

Și cu tôte acestea, într'un moment când țara întrégă, în fața pericolului, se reculege, când fie-care face sacrificii fără a murmura, pentru că-și dă sémă de gravitatea situației, numai din Macedonia se ridică protestări și se încercă resvrătiri.

Dar asupra acestei chestii, se cuvine să mă opresc cât-va.

* * *

Este o constatare pe care aũ făcut-o toți aceia cari aũ urmărit afacerile macedonene de câtă-va vreme încóce; anume că, în mintea multor institutori din Macedonia, preocuparea budgetară ia proporții din ce în ce mai mari, și priméză pe tôte cele-l-alte.

Constatarea acésta se pôte face cu deosebire de atunci de când bud-

getul Macedoniei a fost ridicat de la 145.700 lei la 450.000, și pe urmă la 525.000 lei pe an. Acest însemnat sacrificiu, pe care țara îl făcea cu gândul de a da un sprijin cât mai puternic unei idei mari, a avut efectul contrariu: acela de a face să se uite ideea, sau cel puțin a se lăsa pe al doilea plan, pentru că primul plan l-a ocupat disputele și pretențiile pentru împărțirea lefilor.

Acesta este un trist adevăr, care trebuie spus cu curaj și fără incongiur, pentru că, dacă nu va veni îndreptare radicală și imediată, inutile vor fi toate silințele viitoare și toate sacrificiile trecute.

Ca să nu mă urc departe în trecut, voi lua lucrurile de la 1899 încôci.

Abia se schimbase guvernul, în Aprilie 1899, și ministerul se vedu asediat de o mulțime de Macedonenî, cari formulau pretențiile cele mai variate. Deja în capitală se afla mulți dintr'inșii, a căror principală ocupație era de a 'nainta Ministerului în fie-care și câte o petiție, prin care cereau îndemnisări mai mult sau mai puțin închiphuite, ori posturi mai mult sau mai puțin fictive. Peste vară, mai veni încă mulți alții din Macedonia, căci este acum un lucru constatat că cei de acolo nu pregetă a face acéstă lungă și costisitoare călătorie, pentru cauzele cele mai neînsemnate.

Este o problemă a se sci cu ce susțin asemeni cheltueli ei, ómeni săraci, cari mereu se plâng că nu le ajung pentru traiu subvențiile ce primesc.

Este adevărat că Ministerul a fost tot-de-una prea generos cu dînșii. Amintesc cei 19.330 lei ce li s'a plătit în 1899—1900, ca îndemnisări de călătorie, îndemnisări pe cari li le-a plătit Ministerul în mare parte, pentru a-i despăgubi de cheltuelile ce făcuseră ca să vină să-l asalteze cu solicitările lor.

În vara anului 1899 stăruințele au fost așa de mari, încât împinseră pe Minister la alcătuirea budgetului de 761.646 lei, pe care l-am analizat mai sus.

În adevăr, aci trebuie căutată origina înființării celor 100 de posturi noi; a adăogirii de institutori noi la nisce școli cari nici nu funcționa, sau funcționa cu un număr neînsemnat de elevi; a creațiunii de școli, și prin urmare de posturi noi, prin localități, unde se scia

de mai nainte că nici nu se vor pute deschide; a înființării funcționarilor de la librăria din Bitolia, etc.

Dovadă că așa a fost, este că școlile din Sofia și Turtucaia, cari cu toate acestea dau rezultate cu mult mai aprețabile de cât cele din Macedonia, dar pentru cari nimeni nu stăruise, nu au avut mai nici o parte în enormele adaose ale budgetului.

Dovadă mai este că budgetul, care se ridica la un total de 761.646 lei, pe când disponibili nu erau de cât 525.000, a fost aprobat fără măcar să fi fost totalizat. Un asemenea budget nu putea să fi fost lucrat în biurourile Ministerului; el a fost adus din afară și impus în bloc, fără cercetare și fără discuție, prin presiunea nemăsuratelor stăruințe.

Dovadă mai este că cei cari nu luaseră parte la alcătuirea lui, și cari la repartizarea beneficiilor nu avuseră parte suficientă, au manifestat nemulțumirea lor.

Dovadă mai este în fine asemănarea care este între budgetul din 1899 și proiectul de budget prezentat ministerului în 1900 de către d-nii Cosmescu, Dan, Nuși Tului și Ilie Papahagi, proiect care menține toate cele coprinse în budgetul din 1899, și care și el este nemotivat, ca și acela.

De ore-ce dar budgetul din 1899 era opera Macedonenilor înșiși, a unor ómeni cari cunoscău mai bine de cât orî-cine împrejurările din țara lor, s'ar fi putut aștepta cine-va să-i vadă profitând de creditul ilimitat ce li se acorda, pentru a face și alt-ceva de cât creațiuni de posturi și măririi de salarii. Era timpul să se facă ceva pentru organizarea sistematică a lucrurilor, pentru stabilirea ordinei și disciplinei, care lipsesce cu totul, pentru facerea unor programe potrivite Macedoniei, pentru regularea salariilor după nisce norme raționale, etc. etc. Decisia din 21 Septembre 1898 ridica deja câte-va din aceste chestii, și mai erau și altele. Inșă nimic din toate acestea nu au avut în vedere autorii budgetului din 1899; singura lor preocupare a fost de a împărți cât mai multe folóse în toate părțile, și la acesta trebuie să recunóscem că au isbutit pe deplin.

In adevăr, budgetul din 1899 a satisfăcut atâtea pretenții nejustificate și a deșteptat atâtea apetituri, încât era lesne de prevăduț că

va fi foarte grea sarcina acelor cari vor fi chemați a readuce lucrurile la locul lor; căci era evident că budgetul din 1899 nu putea fi menținut cu nici un preț.

Cel d'întâiu asupra căruia a cădută această sarcină a fost d-l ministru Istrati.

Deși budgetul de la 1 Septembrie 1899 era făcut pentru întregul an școlar până la 1 Septembrie 1900, D. Sa a vădută că aplicarea lui până la capăt ar lăsa un deficit așa de colosal, încât a fost silit să nu-l aplice de cât șese luni, și să iea, la 22 Maiu 1900, o decizie prin care reducea budgetul d-lui T. Ionescu cu începere chiar de la 1 Aprilie, adecă cu aprópe două luni în urmă. Și cu tóte acestea, pentru acoperirea cheltuelilor angajate pe basa budgetului din 1899, tot a fost nevoie să se deschidă credite suplimentare în sumă de 199.643 lei, și să stea personalul neplătit 7 până la 10 luni.

Dar în fine, d. Istrati nu făcuse alt-ceva de cât să readucă budgetul la cifra de 525.000 lei, votată de Cameră, după cum fuseseră și bugetele dinainte de 1 Septembrie 1899. Și cu tóte acestea protestările ce a ridicat în Macedonia au fost nenumărate. Pentru ce? Dacă până la 1 Septembrie 1899 puteau merge școlile de acolo cu 486.500 lei pe an, (38.500 lei serviau până atunci pentru renta școlilor din Brașov), pentru ce nu ar fi putut merge cu 525.000 lei, de la 1 Aprilie 1900 înainte? Ce se întâmplase în aceste șese luni, care să impună țerii, doborită sub greutatea sale, încă un sacrificiu de 277.695 lei pe an, în mod inexorabil? Nimic alt de cât că, în aceste șese luni, fuseseră 100 de funcționari noi cari gustaseră din budget, și alți 200 cari avuseră avantaje, și nici unii, nici alții nu consimțiau să renunțe la ele și să revină la starea de lucruri ce era cu șese luni în urmă. Cât pentru chestia culturală, ea nu era de loc în cauză aci.

Peste alte șese luni, la Noembrie 1900, d. Ministru Arion voia să-și stabiléscă și d-sa proiectul de bugdet pentru anul 1901—1902. În timpul acesta, evenimentele dovediseră și celor mai increduli trebuința imperiósă, absolută, care era de a se face economii.

D. Arion reduse de la 530.000 la 430.000 cifra pusă în budgetul Ministerului pentru școlile și bisericile române din străinătate.

Dar, pentru a nu se mai expune la recriminările ce suferise d. Istrati, cercă să se consulte cu profesorii și institutorii de acolo, și să alcătuească budgetul în înțelegere cu dânsii, în limita sumei ce fixase d-sa.

Resultatul a fost că profesorii și institutorii i-au declarat scurt și neted că formarea budgetului în această limită era imposibilă, *pentru că ar produce prea mari nemulțămiri*. D. Arion fu nevoit să-și formeze singur proiectul de budget, care se găsește reprodus în Anexa No. 4 colóna V. D-sa părăsi Ministerul înainte de a-l fi pus în practică; dar se poate prevedea primirea ce i s'ar fi făcut, dacă ar fi venit vremea să-l aplice.

A venit în fine budgetul general de la Martie 1901, și cifra școlilor din Macedonia fu scădută la 300.000 lei. Nefiind timp pentru un studiu mai lung, s'a făcut un budget provisoriu pentru lunile Iuliu și August, lăsându-se pentru Aprilie, Maiu și Iuniu tot budgetul d-lui Arion; iar în Iuliu, în urma economiilor rezultate de la Mitropolia din Constantinopoli și de la școlile din Sofia și Turtucaia, se făcu un alt budget, mai larg și mai bine plănuir, care s'a pus în aplicare de la 1 Septembrie.

Protestările și de astă dată nu întârziară a se produce. Acum, însă ele investiră un caracter de violență și de răsvrătire pe care nu-l avuseră mai înainte.

* * *

Pe la începutul lui Iuniu, Ministerul fu încunosciițat că un număr de profesori și institutori din Macedonia se agitaū pentru a provoca acolo o răsvrătire printre corpul didactic, pentru a se opune reducerilor făcute. Denunțarea era foarte precisă și însoțită de diverse documente cari o coroboraū pe deplin.

În capul mișcării erau :

- d. Cosmescu și N. Bațaria, profesori la liceul din Bitolia;
- d. N. Papahagi, profesor la școla comercială din Crușova;
- d. Pericle Papahagi, profesor la școla comercială din Salonic;
- d. Nuși Tului, revisor școlar al circumscripției Epirului.

D-nii N. și P. Papahagi își părăsiseră posturile și veniseră la Bitolia, anume pentru a se consacra agitației. D. Nuși Tului am arătat mai sus că de mai multe luni nu mai călcase prin Epir și locuia la Bitolia; revisoratul său era în părăsire. Causa era că i se interzisesse de a mai călca în Epir, prin un ordin formal al valiului.

În urma mai multor întruniri ce au avut în casă la d. Bațaria, la d. Maimuca și la d. Capsali, revisorul școlar al circumscripției Bitolia, s'a fixat planul de campanie.

Era vorba a se subscrie, prin toate mijlocele, un fel de procură prin care corpul didactic și *poporul Macedonean* să autorizeze pe cei 5 de mai sus ca să lucreze pentru a face să se revină asupra măsurilor luate de Minister (Anexa No. 23). Armați cu această procură, cei 5 trebuiau să vie la Bucuresci, să cêră audiențe la Ministerul de Instrucțiune, la Primul Ministru și în fine la M. S. Regele; și dacă nu vor obține nimic, să începă o agitație, *în capitală*, pentru a *sili* pe guvern să facă de nevoie ceea ce nu ar fi voit să facă de voe. Voiau chiar să-l forțeze să le dea o rentă anuală, ca să se întrețină singurii ei școlile din acele părți, fără amestecul statului și guvernului Român. Printre alte mijloce de presiune, era și *greva generală* a tuturor institutorilor și profesorilor din Macedonia, fără a mai vorbi de alte mijloce (Anexa No. 24), dar asupra cărora nu cred necesar a insista aci.

Din nefericire pentru conjurați, presa avu cunoștință de planul lor, care fu dat pe față printr'un articol publicat în *Voința Națională* din 12 Iunie.

Fie din cauza acestei publicări timpurii, fie din alte cauze, agitația, care trebuia se începă chiar de la începutul lui Iuliu, fu amânată pentru mai târziu. Dar după chipul cum a început pe urmă și după cum se desfășură, se vede cât de întemeiată era și denunțarea primită de Minister, și informațiile presei, cu tótă desmințirea dată într'un târziu de organizatorii agitației, desmințire care nu are nici o valoare, *în nimic ce conține*.

La începutul lui Septembrie, ei au sosit în Bucuresci, afară de d-l

Cosmescu, care a rămas în Macedonia, pentru a nu lăsa să se stingă acolo răsvrătirea semănată de dinșii în lunile de vară.

În ziua de 4 Septembrie, delegațiunea a fost primită în audiență de mine la Minister, fiind față și d-nii deputați N. Ianovici, N. Coculescu și G. Dragu, pe care-i rugasem să asiste, pentru a nu lăsa să se producă versiuni neexacte asupra celor ce aveau să se petrecă, după cum s'aũ și făcut încercări.

În esență, delegația a cerut a se reveni pur și simplu asupra măsurilor de economie luate de Minister, afară de suprimarea gimnasiului din Berat, pe care a găsit-o bună. În cas contrar, a anunțat că nici o școlă din Macedonia nu se va deschide, și, în cele din urmă, că *Macedonia nu ne măi recunósce* (textual).

De atunci, cei 4 delegați aũ rămas în Bucuresci pentru a urmări măi departe o acțiune care, după țisa lor, abia acum începe.

Atitudinea acésta a delegațiunii, chiar în capitala regatului, ar fi singură de ajuns pentru a dovedi caracterul acțiunii ce a întreprins. Este însă necesar să intrăm în óre-carı amănunte, pentru ca să nu rămână nici o îndoelă asupra scopului ce se urmăresce și a mijlócelor ce se întrebuintează.

* * *

Prima grijă a celor 5 a fost de a reuni cât măi multe semnături pe procura al cării text le fusese procurat din Bucuresci (Anexa No. 23).

Pentru acésta, ei aũ început pe de o parte a cutreera în persónă Macedonia; iar pe de alta, a răspândi invitații în scris către acei pe cari nu-i puteau vedé înșși.

D. Pericle Papahagi și-a luat pe sémă districtul Meglen; d. Nuși Tului, Epirul; d. N. Papahagi, Crușova și vecinătățile ei; d. Cosmescu, diverse părți din circ. Bitolia. Ei aũ usat pe acolo de tóte mijlócele pentru a ademeni pe ómeni și a căpeta iscălituri. Mijlocul cel măi întrebuintat, a fost de a amenința pe institutori cu tótă urgia, pentru țiuă când guvernul actual va fi răsturnat, lucru pe care-l promiteau cu tótă siguranța. În Epir, emisarii lătesc vorba că d. Nuși Tului a venit la Bucuresci *ca să răstórne guvernul*.

Pe toți îi asigură că, în cas de a fi destituiți din cauza turburărilor, viitorul Ministru de Instrucție, nu numai le va restabili léfa de la 1899, dar încă le-o va plăti și pentru timpul cât vor fi fost destituiți. În fine, spun celor cari vor să-i credă că agitația lor este sprijinită de către persoane sus puse din Bucuresci.

Am putut urmări aceste mișcări aprópe și cu și, precum de asemenea posed exemplare, unele originale, altele în copie, din scrisorile prin cari delegații cereau din toate părțile iscălituri pe procurator. Am și dovezi indirecte, în mare număr, de această vânătoare de iscălituri. Citez aci numai câte-va.

În primele zile ale lui Iunie, d. Petru Danisca, învățător, a primit de la d. Nuși Tului, care pe atunci era încă revisor scolar, textul procurei, cu invitație de a o iscăli și de a face tot posibilul ca să fie acoperită de un număr de iscălituri cât se poate de mare. Cu câte-va zile mai înainte, la 25 Mai, același învățător primise de la d. V. Naca, profesor la gimnasiul din Berat o scrisoare (Anexa No. 25) prin care-i trimetea și el textul procurii și-l îndemna să adune cât mai multe iscălituri pe dinsa. Scrisoarea merită să fie citită, pentru că e plină de revelațiuni interesante. Se spune într'insa că «prin desființarea școlilor cu mai puțin de 10 elevi, *în care categorie intră aprópe toate școlile din Albania*, se distruge aprópe chestia culturală română din Albania.» Se mai spune că «*asemenea procure s'a făcut din toate comunele române din Macedonia, în înțelegere cu cei din Bucuresci* cari doresc salvarea chestiunii, și după al căror exemplu am făcut și noi de aici». Cu acesta se răspunde celor cari tăgăduesc că textul procurii fusese trimis din Bucuresci.

Cred util să spun că d. V. Naca era profesor la Berat în 1898, de unde l-am destituit eu, din cauză de prevaricațiuni în administrarea fondurilor internatului. În 1899 a fost restabilit în același post, din care acum a rămas scos, prin faptul desființării gimnasiului. Abia intrat în Minister, am și primit numeroase reclamații contra lui din parte furnisorilor internatului, cari sunt neplătiți pe câte doi ani, de și banii s'au respuns de Minister.

La Ianina, procura a fost trimisă unora dintre profesorii de la gim-

nasii, cu cerere de a aduna iscălituri și *banii de cheltuelă*. A fost unii cari au iscălit, alții nu; s'au pus și câte-va *nume fictive*. Pentru comunele vecine, a fost însărcinat institutorul Ioan Patajo, de la școla primară de acolo, ca să adune iscălituri.

D. Pandu Rușa, învățător la Resna, a primit visita chiar a d-lui Cosmescu în persoană, care i-a cerut iscălitura, și după cum țice el, «înșelându-l prin tot felul de promisiuni și asigurări», a căpătat-o. Peste câte-va zile, dându-se pe față planurile ce urmăria delegația, a cerut să-și retragă iscălitura; delegații însă au refuzat, *dicându-i că este laș*. El atunci a dat declarația reprodușă la finele acestui raport. (Anexa No. 26).

Ceea ce s'a întâmplat cu Pandu Rușa, s'a întâmplat cu mulți alții. A fost mulți aceia cari, după ce au iscălit, ademeniți prin promisiuni și afirmări neadevărate sau prin amenințări, au cerut să-și retragă iscăliturile. Unii au reușit, cei mai mulți însă nu; delegația a refuzat neted.

Mai știu că un număr de iscălituri cari figurază pe procură sunt fictive. Acesta rezultă dintr'o mulțime de declarații, pe cari le am din localitățile cele mai diverse.

Ast-fel sunt fictive cele mai multe din semnăturile și pecețile de la Turia, Mețovo, Ianina. Unele sunt puse de școlarii minori.

Ar fi prea lung și fastidios să reproduc aci numeroșele dovezi ce am de mijlocele nepermise de cari s'a servit delegația în această afacere. Cele pe cari deja le-am enumerat sunt de ajuns ca să arate ce valoare are hârtia în puterea căreia ea se dă drept împuternicita corpului didactic și a *poporului macedonén*.

Nu pot însă să nu mă opresc asupra a două documente, cari ele singure ar fi de ajuns pentru a da pe față armele utilizate în această afacere și scopurile ce se urmăresc.

Posed originalele a două scrisori adresate unui institutor de d. Cosmescu, membru al delegației: una este din 12 Maiu, cea-l-altă din Iuniu (Anexele No. 27 și 28).

Trec peste *distrugerea chestiei naționale*, peste *catastrofa cea mare*, peste *pericolele cu cari sunt amenințați*, și altele de acelaș

fel. Asemeni lucruri se găsesc în mai tótă acéstă corespondență, și nu aũ nici o valóre alta de cât aceea a unor declamații cari se scot la ivelã, nu acum pentru prima órã. Aũ mai fost utilizate nu mai de parte de cât anul trecut, când cu reducerile d-lui Istrati.

Mai importante sunt alte lucruri.

D. Cosmescu scrie la 12 Maiũ: «Orĩ-cine se dã îndărãt de la acțiunea comunã pentru salvarea némului de la o peire sigurã, numai român nu póte fi. Suntem siguri cã pretutindenĩ, afarã de puține excepții, *cari sunt canaliĩ din cele mai mari și tâmpíți fără sémãn*, românii noștri aũ sã se arate ómeni de astã-datã. Pericolul este comun, și orĩ-ce dare la o parte *va fi marcatã cu pecetea infamiei. Sã nu uitãm cã cei cari ar vré sã stea la o parte profitãnd de lupta și sacrificiile celor-l'altĩ* n'aũ sã pãtéscã bine. Oamenii aceia de ce aũ fricã nu aũ sã scape». Iar la 7 Iuniũ: «Orĩ-ce desertare de la acțiunea comunã este *o nenorocire și o pagubã moralã pentru acela care lucrézã în acest chip*. Pentru fratele meũ, nu doresc o așa reputație de *desertor și laș*». Acestea din urmã le scria, pentru cã corespondentul seũ nu se grãbise a trãmite iscãliturile cerute la 12 Maiũ. Sunt întocmai cuvintele cu cari tot acest d. Cosmescu rãspunsese lui Pandu Rușã, care cerea sã-sĩ retragã iscãlitura.

Ne putem întreba: ce sens vor fi avënd amenințãrile acestea îndrãsnețe? Ce anume se póte întâmpla rëu acelora cari nu vor urma pe d. Cosmescu și tovarãsii seĩ? Pe ce se basézã d-sa, un simplu profesor de liceũ, pentru a amenința un întreg popor cu mânia sa?

Dar, fãrã a mai cãuta rãspunsul la aceste întrebãri, este destul sã rețin cã amenințãrea și intimidarea aũ fost, împreunã cu afirmãrile neadevãrate și cu promisiunile, unul din mijlócele prin cari s'a surprins buna credință sau timiditatea celor mai mulți. Și când unii aũ prins de veste și și-aũ cerut înapoi semnãturile, li s'a refusat tot cu amenințãri.

Atãta ar fi de ajuns pentru a lua orĩ-ce valóre pretinsului act *al poporului Macedonen*. De aceea nu am considerat nici o datã, cum nu consider nici acum, pe membrii delegației, alt-fel de cât ca nisce simpli agitatori, ale cãror arme, scopuri și speranțe îmi sunt bine cunos-

cute. Datoria mea este numai de a le da pe față uneltirile, și a căuta să zădărnicesc acțiunea lor culpabilă contra existenței școlilor române din Macedonia.

Scrisorile d-lui Cosmescu constitue cele mai evidente și mai puternice dovezi de mobilele de cari se conduce agitația în chestia Macedonénă, și de mijlocele puțin corecte cari s'aũ întrebuințat și se întrebuințază. Rugăminți, amenințări, intimidări, promisiuni de lucruri cari nu erau în puterea ei, calomnii și injurii la adresa guvernului, intrigă și insinuări: nimic nu s'a cruțat. Dar ceea-ce trece peste toate limitele permise, este că în această mișcare, începută, plănuită, condusă și susținută într'un mod așa de necalificabil, să se amestece și persóna inviolabilă a Capului Statului. Când d. Cosmescu, membru al delegației a îndrăsnit să scrie: «*Regele român se întâlnește la Abbazzia cu regele Grecilor și face politică pe séma noastră*», el a comis o faptă contra căreia suntem toți datorii să ne ridicăm cu indignare. Nimeni în țară nu-și permite a pune la îndoelă înalta înțelepciune și patriotismul Regelui; nimenui în țară nu i este permis a se atinge de dînsul; delegația însă a făcut-o și pe asta.

Acésta ne arată care este datoria noastră, și ne-o vom face cu energie și fără cruțare.

Ca să termin cu această chestie, constat că, cu toate mijlocele nepermise puse în mișcare, cu toate că stăruințele aũ durat de la începutul lui Maiũ până la finele lui August, rezultatul subscrierii procurilor a fost departe de a fi așa cum îl doría delegația. Un foarte mare număr de institutori, profesori, preoți și simpli locuitori aũ refuzat să semneze, sau, după ce aũ semnat, aũ vrut să li se anuleze iscăliturile. Sunt orașe și sate întregi cari nu aũ dat nici una. La Bitolia, cu totă afirmarea contrară a d-lui Cosmescu din scrisórea de la 12 Maiũ, nu se dedese nici o iscălitură până la 15 Iuniũ. Din multe locuri, iscăliturile luate sunt fictive.

Actul de care se prevaléză delegația, alcătuit în așa mod, este prin urmare fără nici o valóre.

D. Cosmescu mai țice în scrisórea sa: «Causa (pentru care liceul din Bitolia ar fi fost menajat la alcătuirea bugetului meu) este că

profesorii liceului să nu țipe în contra măsurilor luate, fiind dinșii mai tot-d'auna aceia cari își iaă acest rol vitreg; adecă nu toți, ci câți-va. Aceștia însă nu aă să tacă nici de astă-dată, ci sunt hotărâți ca să-și facă datoria până în capăt O fericire este că se găsește o mână de ómeni cari sunt hotărâți să-și facă datoria *chiar cu prețul vieții lor*, dacă trebuința va cere».

D. Cosmescu scie bine că trebuința nu va cere ca să-și pună vieța în pericol. Dar în ceea ce privesce restul, mă refer la anexele No. 29 și 30. Acestea sunt nisce petiții, adresate Ministerului la 27 Iuliú și 1 Martie 1900, de către nisce profesori din Macedonia, dintre cari doi, d. P. Papahagi și d. C. Cosmescu, sunt acum membri în delegație. Prin acele petiții se cere ca să se lase neatinse pe viitor lefile semnatarilor pe cari le aveaă înainte de reducerile d-lui Istrati. În petiție nu se vede ca acei domni să fi cerut același avantajii și pentru colegii d-lor, profesori și institutori, cari fuseseră, saă aveaă să fie atinși așa de greu prin reducerile d-lui Istrati. Din contra, d. Cosmescu cere ca, în budgetul ce se va alcătui, să i se facă d-sale o léfă mai mare de cât colegilor săi.

Cum se potrivesc asemenea cereri cu făgăduelile de mai sus, de jertfire a vieții?

* * *

Am vădút până aci în ce mod necorect s'a format pretinsa procură a delegațiunii. Vin acuma la o altă încercare a ei, care presintă un caracter cu mult mai grav.

Este vorba despre silințele ce și-a dat, și-și dá încă, de a împedica funcționarea școlilor din Macedonia, de a provoca răsvrătirea și greva generală a corpului didactic Macedonén.

Cum că acésta făcea parte din planul ei de campanie, Ministerul fusese informat încă de la începutul lui Iuniú; și precum informațiile lui s'aú verificat în tocmai în ceea ce privesce mijlócele întrebuintate pentru obținerea de iscălituri, ele se verifică și pentru acésta parte a programului delegației.

Scrisorile de mai sus ale d-lui Cosmescu arată până la ce punct

își propuneaă membrii delegației să mǎrgă cu violența și lipsa de respect pentru adevǎr. Dar nu s'aă oprit acolo.

Ei aă întreprins să răspândescă sgomotul că reducerile deja făcute nu erau singurele pe cari avea să le facă Ministerul, ci că vor fi urmate de multe altele. Se đicea, în special, că școlile din Me-glen și Albania vor fi desființate mai tóte.

Ei aă căutat să încredințeze pe Macedonenii că campania lor este încurajată și susținută de ómenii sus puși în țară, și că guvernul intimidat, nu va întârđia să revină asupra tuturilor reducerilor sale. Aă mers până a se lăuda că ei vin la București *ca să răstórne guvernul*.

Aă afirmat că vor intenta proces Statului român și că, cu sprijinul ómenilor sus puși despre cari am pomenit, sunt siguri să-l căștigate. În urma audienței de la 4 Septembrie, aă dat relațiuni false asupra ei, și aă atribuit ministrului cuvinte de natură a mări iritația, pe care lucraă deja de patru luni ca să o provóce. Dar, mai presus de tóte, principalul mijloc prin care delegația compta să-și ajungă scopul, era de a provoca greva generală, și nu s'aă dat înapoi nici înaintea acestui atentat la însăși existența chestiei pe care pretinde că o apǎră.

Deja la Iuniă, acéstă parte a programului delegației a fost denunțată prin điarul *Voința Națională*. Acéstă însă nu a împedecat-o de a-și urmări ținta. Tótă vara ea a lucrat pe față, cu o înverșunare și cu îndrăznélă demnă de o operă mai bună, pentru ca la 1 Septembrie nici o școlă să nu fie deschisă. Și acum are încă curagiul să vorbescă în numele chestiei culturii naționale din Macedonia! Dar ce atentat mai mare putea comite cine-va contra ei, de cât ceea ce a făcut și face delegația?

D. N. Papahagi a stat două luni la Crușova, unde socrul sǎu, d. Petrașincu, este membru în fóstă eforie a școlilor românesci de acolo. Tot timpul acesta aă lucrat amândoi pentru a face imposibilă re-deschiderea școlilor la 1 Septembrie.

La Bitolia, d-l Cosmescu, ajutat de d-l Maimuca, fostul librar, Capsali, fostul revisor, și alți câți-va, a făcut tot ce i-a fost posibil pentru a revolta pe institutori și profesori.

Satele și orașele Macedoniei au fost inundate cu scrisorile membrilor delegației, îndemnând la revoltă, la închiderea școlilor. Au plecat și în persoană din loc în loc, pentru a semăna vrajba și resvrătirea.

Cu toate aceste manopere, la Perlepe s'a deschis școla la 5 Septembrie. Atunci doi din foștii efori, Chiru și Pentefranga, îndemnați de fostul revisor Capsali, se silesc să o închidă cu forța, și fac și un protest, semnat de ei doi, și în care au trecut și semnătura bătrânului Capsali, imitată de fiul său Tache. Nemulțămiiți cu atâta, peste câte-va zile aceiași inși trimit institutorului o adresă prin care-l soméză să închidă școla, *considerând că școlile trec prin nisce împrejurări grele.* (anexa No. 31)

La Băiasa, institutorul G. Zissi a deschis școla la timp; peste câte-va zile, o grupă de partizani ai d lui Nuși Tului a venit de la Avdela, încercându-se să-l siléscă cu forța ca să o închidă, încercare ce n'a reușit.

O altă tentativă, tot asupra școlii din Băiasa, a fost făcută de însuși institutorul St. Damașoti, directorul ei. Adresa comunității române de acolo din 28 Octombrie 1901 (anexa No. 31 bis), arată cum acest domn a voit să siléscă pe colegul său G. Zissi să închidă școla, și pe urmă să'l oblige să semneze demisia sa, amenințându-l în cas contrar cu destituire din partea comisiunii. Acest act oficial dovedesce până la evidență că încercarea de a se închide școlile este opera culpabilă a comisiunii însăși.

La Ianina, s'au silit să opréscă pe școlarii școlii comerciale să vie la internat, și a trebuit amenințarea directorului că-i va elimina, pentru a-i face să reintre în ordine.

D. Cosmescu, care nu a venit în țară împreună cu cei-alți membri ai delegației, anume pentru ca să întrețină în Macedonia focul resvrătirii, a rămas acolo timp de aproape o lună, lucrând fără cea mai mică sfială, pentru a opri deschiderea școlilor, și pentru a închide pe acele cari s'au deschis. D-sa asigura pe toți că viitorul Ministru de Instrucție va plăti léfa întregă a greviștilor, pe tot timpul cât vor fi închis școlile, și nu după budgetul actual, ci după acel de la 1899; amenința, din contra, cu urgia aceluiași viitor Ministru pe aceia cari nu-l vor asculta.

În fine, dovada cea mai evidentă de scopul ce se urmărește, ne-a dat-o chiar în capitală d. Nuși Tului, care a avut curagiul să injurie și să amenințe în modul cel mai violent pe d. I. Hondrosom, pentru că a primit postul de revisor școlar în Epir și Albania, spunându-i în față și în prezența multor asistenți, că școlile din Macedonia trebuie negreșit să fie închise, chiar cu sila. Indrăsnéla nici nu putea merge mai departe.

Cu tóată frământarea acésta, rezultatele dobândite de resvrătitori sunt departe de a răspunde așteptărilor lor. Mai tóte școlile s'aú deschis și funcționéză. Informațiuni numeróse și sigure, venite din isvórele cele mai diverse, și în mare parte chiar de la institutori său de la comunități, nu lasă nici o îndoélă în astă privință.

Chiar în Epir, unde delegația afirmă cu mai multă stăruință că școlile staú închise, ele funcționéză regulat. Fac escepție, se înțelege, școlile de érnă, ale căror cursuri nici o dată nu încep de cât la Noembrie, școlile cari nici o dată nu aú avut școlari, și școla de la Avdela, fortăreța unuia din delegați, unde nu numai că nu s'a deschis școla, dar încă s'aú făcut încercări pentru a împedeca cu forța deschiderea școlilor din unele localități vecine.

Cu tóte acestea delegația, care scie bine cum staú lucrurile, nu se sfiesce a răspândi scirea tendențiosă că școlile sunt închise tóte, și nu pot uita tonul de satisfacție în care unul din membrii ei, la audiența de la 4 Septembrie, mi-a repetat acest lucru de doué ori. Chiar a doua și am primit raportul amănunțit de școlile cari în momentul acela erau deschise și funcționaú, unele încă de la 20 August, precum erau înseși școlile din Crușova, pe cari se silise atáta d. N. Papa-hagi să le opréscă de a se deschide.

* * *

Încercarea culpabilă a delegației și a adeptilor ei de a împedeca funcționarea școlilor se complică cu încercări de a produce turburări chiar aci, în țară. Partea acésta a acțiunii sale a fost și ea dată pe față la Iuniú, și acésta era prea ușor, de óre-ce delegația anunța fățiș ce-și pro-

pune să facă. Am spus mai sus cum a lătit vorba în Macedonia că ea vine la București ca să răstórne guvernul, și cei de acolo așteptă în adevăr să vadă petrecându-se lucruri grave. Intr'un memoriu adresat ministerului contra desființării gimnaziului din Berat, se spune fără încongiur că, dacă această desființare se va menține, sau chiar dacă numai s'ar schimba corpul didactic al gimnaziului, «se vor nasce diferite episoade curioase și neașteptate», și autorul mai spune că «se simte încă în putere pentru a combate pe inimizii chestiei.»—Intr'o scrisore venită în Iuniu din Macedonia, în București, un institutor de acolo scria: «Vara acesta se vor petrece lucruri destul de interesante. Fericiți de voi cei cari vè găsiți *la fața locului, unde vor avé loc toate acestea! Mai ales începutul anului școlar viitor va fi cât se poate de bogat în surprize.»*

Așa dar este vorba de a se usa mijlocele violente, nu numai în Macedonia, ci chiar aci, la noi, în însăși Capitala Regatului.

Până acum, această parte a programului nu a avut de cât un început de execuție. Ea s'a mărginit la corespondențe și articole mai mult sau mai puțin violente și false, publicate prin ziare, la o agresiune, în calea Victoriei, contra directorului gimnaziului din Ianina, și la scóterea unui ziar.

Vom vedé până unde va cerca să mérgă, pe calea acesta.

* * *

Acum în urmă, delegația a anunțat, cu o satisfacție de loc disimulată, că institutorii din Epir și-au dat în bloc demisiile, pe cari i le-au trâmisi ei.

Cu modul acesta, se verifică punct cu punct programul pe care delegația și l'a tras încă de la început, care a fost dat pe față încă de la Iuniu, prin diarul *Voința Națională*, și din care făcea parte și greva generală.

Cât pentru mijlocele ce întrebuintéză, ele nu variază: tot intimidarea, promisiunile, amenințările. Anexa No. 31 bis dă pe față întregul sistem, până și destituirea cu care ei, delegații, amenință pe

institutorii cari nu-i vor asculta. Ar fi greu ca cutezanța să pótă merge mai departe.

E de prisos să adaog că demisia în bloc este un neadevăr, că sciú deja că institutorii cei mai de seamă își caută de treabă, și că până acum nici o demisie nu a ajuns în mâna Ministerului, singurul în drept a le primi și a decide asupra lor.

* * *

Acéstă expunere și dovețile cari o însoțesc, arată în mod evident care este caracterul mișcării in fața căreia ne aflăm. Este vorba de o resvrătire bine caracterisată, care nu se dá înapoi nici înaintea mijlócelor violente, nici chiar înaintea încercării de a se paralisa cu totul funcționarea școlilor. Și de vreme ce existența acestor școli este scopul imediat al cheltuelilor ce s'aú făcut și se fac, și al silințelor nóstre de 32 de ani; de vreme ce închiderea lor, chiar momentană, ar face un rău enorm causei; de vreme ce orí-ce încercare de turburare pe strățile Bucurescilor nu póte avé alt efect de cât de a discredita cu totul chestia Macedonénă în ochii Românilor din regat; este evident că mobilele cari dictéză purtarea acelor cari aú îndrumat acțiunea lor pe o asemenea cale și a acelor cari-i inspiră, nu este de loc preocuparea de interesul chestiei Macedonene, ci cu totul altul.

De alt-fel este de ajuns să considerăm înseși revendicările puse înainte.

Am arėtat mai sus că reducerile făcute anul trecut de d-l Istrate erau cu mult mai mari, în raport cu cifrele budgetului d-lui Tache Ionescu, de cât acele făcute anul acesta. Acele reduceri erau făcute fără nici o normă, așa că atingeau pe unii în mod fórte greu, pe alții nici de cum. Minimul de léfă al institutorilor era scoborít la 30 lei pe lună, școlile secundare erau reduse mult, librăria din Bitolia era suprimată, lefile preoților scoborite până la 20 lei pe lună, ale cântăreților până la 10.

D-l Arion a suprimat 19 școli, 25 de institutori și 6 preoți, a menținut minimul de léfi al d-lui Istrati. In proiectul său pentru 1901—1902,

lefile erau scoborîte încă cu mult mai jos, de vreme ce institutorii începeau de la 24 lei, preoții de la 16, cântăreții de la 8.

Insuși gimnasiul din Ianina a fost în punctul de a dispărea anul trecut, D. Nuși Tuliū, revisor școlar pentru Epir, prin o adresă către minister. (Anexa 32), a cerut strămutarea lui la Mețovo, sub cuvînt că la Ianina lipsesc cu totul populația românească care să-l alimenteze. Ministerul a cerut avisul profesorilor liceului din Bitolia, cari la 19 Iuniū 1900 au și dat un avis favorabil; dar schimbarea ministerului a făcut să rămână lucrurile tot ca mai înainte. Tôte acestea se ved expuse în diarul *Timpul* No. 141 din 27 Iuniū 1900 (Anexa No. 33).

Așa dar acum un an se recunoscea de toți, minister, profesori și actuali membri ai delegației, că un gimnasiū la Ianina era o inutilitate, iar măsura ce se propunea echivala cu suprimarea lui pură și simplă, căci ar fi fost nevoie de o nouă autorisație, care se scia că nu se pôte obține, iar populația română din Mețovo este așa de indiferentă pentru școla română, în cât cea primară care este acolo și care avea trei institutori, de ani întregi nu are nici un școlar

Cu tôte acestea anul trecut nu a fost alt-ceva de cât reclamații și stăruințe, în limitele permise.

Anul acesta, când tôte cheltuelile Statului sunt reduse în proporții așa de mari; când, cu tôte acestea, reducerile făcute în Macedonia nu au alt obiect de cât de a se reveni la numărul de școli și de institutori cari era la 1 Septembrie 1899, înaintea budgetului de 761.646 lei; când eu am suprimat numai 11 școli, recunoscute chiar prin acte ale membrilor delegației că erau *fictive*; când aceste suprimări au fost compensate în parte prin înființarea altor 4; când repartizarea lefilor este făcută după o normă, fie și imperfectă, dar susceptibilă de îmbunătățire; anul acesta, se recurge la greve și la amenințări de violențe; se recurge la neadevăruri, precum este afirmarea că lefile sunt scoborîte la 25 lei pentru institutori, la 15 lei pentru preoți, la 5 lei pentru cântăreți; că școlile din Prizrend, Calcandelen și Florina, suprimate anul trecut de d-l Arion, ar fi fost suprimate acum, și altele; se face un cap de acusație din suprimarea gimnasiului din Berat, a cărei necesitate au recunoscut-o delegații înșiși la audiența de la 4 Septembrie,

precum și din schimbările făcute în personal, schimbări impuse, nu numai de trebuința de a utiliza personalul cel mai bun și de a lăsa în afară pe cei necompetenți, dar și prin cerințe locale, prin dorințe exprimate în mod formal de orașenii din mai multe părți.

Așa dar, este o deosebire completă între caracterul mișcării de anul trecut și al celei de anul acesta. Este destul să scim că anul acesta mișcarea a fost pornită, încurajată și dirigiată chiar din București, ca să ne explicăm această diferență.

* * *

De alt-fel, cată să se scie că întreaga agitație este opera numai a celor 5 membri ai delegației și a câtor-va din institutorii congediați cari sunt de conivență cu dinșii. Silințele lor de a tîri întreaga Macedonie în acțiunea lor culpabilă, aũ rămas în cea mai mare parte zadarnice; școlile funcționază regulat, cel puțin acele cari aveau școlari, căci despre cele-l-alte nici nu pôte fi vorba. Acesta dovedesce în de-ajuns ce valóre are pretenția delegației de a fi reprezentanta *întregului corp didactic și a poporului Macedonén.*

Ar fi fost și de mirare ca corpul didactic și poporul Macedonén, într'o afacere în care credea că are trebuință a convinge pe guvern în sensul modului lor de a vedé, să fi recurs tocmai la bunele oficii ale unor persóne a căror alegere era de natură a face imposibilă ori-ce înțelegere. Unul din delegați fusese destituit de mine acum trei ani, pentru că, în calitatea lui de director, cutezase să dea afară din școlă pe revizorul trimis de mine ca să facă o inspecție, și pentru că pusese două Albanezi să dea afară din școlă pe nisce profesori; altul, mai ani trecuți, a amenințat cu cuțitul pe directorul liceului din Bitolia, și a fost destituit de mine prin telegraf, pentru că întreprinsese a răsvrăti Macedonia. Alegerea unor asemenea persóne ar fi fost o adevărată ofensă pentru Ministru, și nu cu dinsele se poté sta de vorbă.

Dar am văduț ce valóre are această pretinsă alegere; am văduț în ce chip s'a făcut pretinsa procură, și s'a acoperit cu semnături fictive, ori puse de copii de prin școlii, ori smulse prin amenințări sau prin promisiuni. Mulți chiar din acei cari aũ semnat în adevér aũ vè-

cut curând ce urmăreau delegații, și au cerut să-și retragă iscăliturile; am văzut ce le-au răspuns delegații.

Dar chiar dacă la Iuniu delegația ar fi căpătat alt-ceva de cât o hârtie fără valoare, anulată de drept din cauza mijloacelor necorecte prin care fusese trimisă, acea hârtie, al cărei pretecest era budgetul din Aprile, nu mai avea valoare în urma modificării lui. Budgetul alcătuit în August îmbunătăția mult situația, față de cel format la Aprile, și de aceea modificarea din August fusese primită cu satisfacție de cei mai mulți. Delegații ar fi trebuit ca, în loc de a refusa retragerea semnăturilor celor care cereau să se retragă, să vadă dacă toți semnatarii adevărați mai înțelegeau să-i urmeze.

Ceea ce însă nu au făcut delegații de bună voie, au făcut Macedonenii înșiși. Nu numai în mod isolat mulți au cerut să-și retragă iscăliturile; nu numai institutorii s'au opus cu energie la încercările, chiar violente, de a li se închide școlile, dar și în mod colectiv, prin acte formale, unele publicate, altele adresate ministrului, Macedonenii se lepădă de orî-ce solidaritate cu acțiunea delegației.

Reproducem (anexele No. 34, 35 și 36) o declarație semnată de 40 români din Bitolia și alta a 16 români din Crușova, și în fine, adresa membrilor Eforiei centrale din Bitolia, care are o deosebită importanță. În adevăr, se scie rolul pe care l-a jucat în anii din urmă această Eforie, care a fost cât-va timp considerată ca centru al activității românesce din Imperiul Otoman. Ea este de sigur cu mult mai în drept a vorbi în numele poporului macedonen de cât delegația, și ceea ce spune ea este hotărîtor pentru această delegație. Reproducem și aci textul acestei importante declarații:

«Domnule Ministru,

«Sub-semnații, membri ai Eforiei centrale din Bitolia, singurii reprezentanți recunoscuți de autoritățile imperiale otomane, constatând că d-nii C. I. Cosmescu, N. Bațaria, Tului Nuși, Pericle Papahagi și Nicolae Papahagi, însărcinați ca să intervie pe lângă D-vastră pentru ameliorarea pozițiunii corpului didactic și bisericesc din aceste locuri

aû depăşit mandatul ce li s'a dat, înrolându-se în politica de partid din România; constatând că prin recente măsuri ale Domniei-vóstre aţi bine-voit a ameliora sórta dîsului corþ didactic și clerical; constatând că aţi bine-voit a înființa o școlă comercială la Ianina; avênd deplină încredere în sentimentele patriotice ale Domniei-vóstre, că veți bine-voi a ne da și pe viitor aceeași solitudine în vederea propășirii cauzei nóstre culturale;

«Declarăm în numele poporului ai cărui reprezentanți suntem, că mandatul dat sus-đișilor domni încetěză de a mai fi, rêmânênd de acum în colo nul și neavenit.

«Deci, nici noi, nici poporul nu ne solidarisăm cât de puțin cu cele ce ar face đișii domni din acea comisiune, rêmânênd ca faptele lor să fie considerate ca personale ale lor.

«Primiți, vê rugăm, Domnule Ministru, asigurarea prea distinsei nóstre considerații.

(ss) **P. Christovitz**, președinte al Eforiei,
Filip Apostolescu,
George Cherestegi.

Bitolia, 19 Septembrie 1901.»

Aceste documente închid procesul. Acum este dovedit că cei 5 pre-
tinși delegați ai *poporului Macedonén* nu lucréză de cât în numele
lor propriu, și că numai ei sînt respunđători pentru încercarea de a
se opri în loc mersul școlilor române din Macedonia, și de a se tur-
bura buna înțelegere care trebuie să fie între cei de aci și cei de a-
colo, în vremi grele cum a fost în și cele bune.

* * *

Din cele arătate în acest raport se póte acum vedé ce temeiu
aû plângerile formulate în petiția adresată Majestății Vóstre de către
cei patru delegați macedoneni, precum și veracitatea celor mai multe
din afirmațiile lor concrete.

Ei spun că până anul acesta nici odată nu s'aû suprimat școli și
nu s'aû redus posturi de institutori. Am arătat că la 1 Septembrie

1900 s'au redus 19 școli și 36 posturi de institutori, profesori și preoți.

Ei spun că s'au suprimat anul acesta 13 școli primare și 4 secundare, și că 81 institutori au fost lăsați pe dinafară. Am arătat că s'au suprimat 11 școli primare, că s'au înființat alte 4, că s'au suprimat 3 școli secundare, dintre care două nu aveau nici un scop și nici școlari, iar institutorii și profesorii suprimați sunt 62.

Ei spun că s'au redus lefii institutorilor până la 25 lei pe lună, ale preoților la 9 și 15 lei pe lună. Acesta nu este exact. Minimul lefii institutorilor este adă de 30 lei pe lună, cum a fost fixat de d. dr. Istrati și de d. Arion, iar lefa minimă a preoților este de 20 lei pe lună, întocmai cum a fost și în bugetele d-lor Istrati și Arion.

Ei spun că am redus lefii cântăreților până la 5 lei pe lună, pe când eu am fixat minimul acestor lefi la 15 lei pe lună. D-nii Istrati și Arion scoboriseră acest minimum la 10 lei pe lună.

Ei spun că am redus lefii *dintr'o dată* cu 30, 40 și 60 %. Acesta nu este exact. Reducerile de 30, 40 și 60 % au fost făcute în Aprilie 1900, și chiar atunci erau perfect justificate, de vreme ce ele se făceau în raport cu bugetul din Septembrie 1899, care depășia cu aproape 240.000 lei cifra votată de Cameră. Cât pentru reducerile făcute de mine, ele sunt mai puțin mari și mai egal repartisate de cât acele din Aprilie 1900.

Tot așa, nu este exact că bugetul Macedoniei s'a redus cu peste 60%. Reducerea este de 43 %, cifră în care școlile și posturile fictive intră pentru cea mai mare parte.

Nu este exact că Ianina este centrul românesc cel mai compact, și dovada o dă însuși raportul din 1 Iunie 1900 al d-lui Nuși Tului, unul din semnatarii petiției, prin care cerea strămutarea la Mețovo a gimnasiului din Ianina, pe motivul că *aci lipsesce cu totul populația românească care să-l alimenteze.*

Și, în fine, șirul nesfârșit de înlocuiri și transferări despre care se vorbește în petiție, nu trece de loc peste ceea ce s'a făcut în toți anii; și fără îndoială anul acesta el se impunea mai mult de cât ori-când, în urma schimbărilor bugetare.

Daca chiar într'o petiție adresată Majestății Vóstre s'au putut spune neesactități, se póte judeca de ce mijlóce s'a usat pentru a se induce în eróre opinia publică, și în țară, și în Macedonia.

* * *

Am reunit în acest memoriu și în anexele lui elementele pe cari le-am cređut necesare pentru cunoșcerea stării actuale a chestiei macedonene, cel puțin în liniile ei principale.

Am cređut că este timpul ca să înceteze misterul care învăluesce această chestie, și care provenia, nu numai din necunoșcerea ei, dar și din credința greșită că ea trebuie sustrasă vederii tuturor.

Mai întâi, Suveranul și țera au dreptul să scie unde s'a ajuns după 32 de ani de sfortări și de cheltueli, făcute cu cea mai deplină voe bună, însă într'un scop bine determinat; au dreptul să scie până la ce punct acest scop a fost realizat.

De altă parte, activitatea Românescă în Macedonia este strict legală, se face cu observarea cea mai exactă și sinceră a legilor otomane, nu urmăresce nici un scop contrariu interesului Imperiului Otoman, și se urmăresce la lumina ții, cu știința guvernului Otoman și sub controlul lui. Nu este dar nici aci un motiv de ascundere.

În fine, nu trebuie să ne îndoim că starea lucrurilor românesci din Macedonia este perfect cunoscută de toți acei de acolo și de pe a-ia care au interes să o cunoască, și misterul ce se face nu ne împedecă de cât pe noi de a cunoște bine o chestie pe care suntem cei d'întâi interesați a o cunoște.

Este adevărat, din nenorocire, că, după atâția ani de luptă, rezultatele dobândite sunt departe de a fi în proporție cu sacrificiile făcute. Dar constatarea acesta nu trebuie să ne descurajeze. Va trebui, din contra, ca o mai bună cunoșcere a lucrurilor și o mai bună utilizare a forțelor, să ne permită a evita pe viitor unele greșeli din trecut, și să ordonăm acțiunea noastră într'un mod mai rațional de cât până acum.

* * *

Cel d'întâiu și cel mai însemnat lucru ce trebuie să se facă, este de a se defini bine scopul ce se urmăresce, și de a se trage pe urmă un plan de acțiune potrivit cu acest scop, și care să se aplice cu stăruință.

Este stabilit de demult că se urmăresce dezvoltarea și întreținerea limbii și sentimentului național românesc prin o propagandă de natură pur culturală. Și cu toate acestea, până mai deunăzi limba română nu se preda în liceul din Bitolia, principalul nostru stabiliment cultural, acela care trebuie să fie focarul de lumină românească în părțile acelea.

Liceul și gimnasiile dau învățatură teoretică la un număr de tineri Macedonenii, cari pe urmă, în mare parte, vin în țară și se fixează aci. Cei-l-alți devin postulanți de posturi pe acolo. În toate casurile, dacă exceptăm pe cei câți-va cari pot fi utilizați ca institutori, liceul și gimnasiile, după cum stau lucrurile, nu servă cum trebuie cauza propagandei.

Inființăm mereu școli și posturi noi de institutori și profesori; dar nu dăm nici o atențiune dacă aceste școli sunt populate cu elevi, și cum sunt populate. Am văzut cum chiar Macedonenii constată că 65 de școli din 93 nu se chëmă că există, de cât pentru că sunt reprezentate prin nisce institutori cari figuréză în budget. În asemeni condiții, inființarea de școli pôte să ne facă ilusie nouă — nu altora, — că scolile merg bine; în realitate ele sunt absolut inutile; esistența sau neexistența lor trece cu totul nebagată în sémă pentru populația românească, pe care noi cei de aci ne închipuim că o convertim la sentimentele și la limba națională. În realitate, ne înșelăm pe noi înșine, fără a înșela pe nimeni alții.

Am înmulțit mereu personalul, închipuindu-ne că scolile vor fi în raport cu numărul funcționarilor cari vor figura în budget. În realitate, am transformat o acțiune de o ordine morală foarte înaltă într'o afacere de interes meschin, și am făcut ca românismul să fie pentru unii un obiect de paradă, pentru alții de folos material.

Acum 20 sau 30 de ani, pe când budgetul Macedonén abia era de câte-va mii de lei, nu se pomeniau institutori cari, pentru o reducere de 10 sau 20 de lei pe lună, să amenințe a trece în taberele opuse.

Asemenea monstruoșități sunt produsul caracterului de interes personal pe care chiar noi l-am dat acțiunii noastre.

Am lucrat pentru a transporta în Macedonia luptele și pasiunile noastre, și pentru a ne face acolo partizani cari să serve interesele noastre politice de aci; ca și când Macedonenii ar mai fi avut nevoie de acesta pentru a fi desbinați!

Am asistat impasibili sau neputincioși la nesfârșitele certe cari se iscă pentru toate nimicurile între cei ce se intitulă apostolii românismului în Peninsula Balcanică, certe cari nu numai paralizează orice acțiune utilă, dar se propagă și afară din școlă.

Am lăsat ca nedisciplina să domnească și să se întindă în corpul didactic, și am contribuit să o agravăm, asigurând impunitatea acelor cari se dedeau drept clienți politici ai noștri.

Am recrutat personalul didactic fără nici o regulă, fără nici o garanție de capacitate; nu am căutat a-l cunoaște, nu i-am proporționat răsplata cu munca și cu capacitatea lui.

Prin cheltueli nechibzuite și prin făgădueli nerealisabile, am făcut să se nască în mintea Macedonenilor idei, aspirații, ambiții și pretenții pe cari nu suntem și nu vom fi nici odată în stare a le satisface și altele, și altele.

Resultatele acestui sistem le vedem acum cari sunt.

Avem școli multe și institutori mulți, dar nu avem școlari; ba încă numărul școlarilor a scăzut, cu cât a crescut acela al institutorilor.

Lucrarea de propagandă a rămas circumscrisă abia în câte-va centre, și s'a mărginit numai la partea populației cea mai săracă, fără să atingă mai de loc partea cea avută sau mai cultă. De aceea vedem că liceele, gimnasiile, școlile comerciale, nu au de cât școlari interni bursieri, pentru că alt-fel ar fi rămas gole, dovadă că școlă primară nu a avut destulă putere pentru a atrage spre cultura românească pe cei cari ar fi în stare să urmeze învățământul secundar. De aceea vedem cum la Bitolia 1.500 de copii români urmază în școlile grecesci, bulgăresci sau sîrbesci, pe când în școlă română sunt abia 40.

De aceea liceul din Bitolia abia are câțiva externi, dintre cari

nici unul nu este bitolian. De aceea se ved unii români cu ore-care vază, cari figurează une-ori chiar în eforiile românesce școlare, dar care și trimit copiii la școlile grecesce sau bulgăresce. De aceea nu vedem nici un ajutor dat culturii românesce de Români macedoneni, cei mai interesați la reușita ei, rămânând totă povara pe budget.

* * *

Este vorba acum să renunțăm la erorile trecutului, să încetăm de a ne amăgi înși-ne, să nu ne mai plătim numai cu vorbe, și să nu mai credem că chestia macedonenă este numai o chestie de declarație, și subiect de discursuri lipsite de sens.

Trebue să ne convingem că ea cere o energie de fier, o muncă încordată, o cunoștință exactă a lucrurilor, și destul simț practic pentru a nu întreprinde lucruri nerealisabile.

Se va vedé atunci că, pentru a reuși, nu se cere numai de cât să risipim banii țării fără nici-o socotelă, și că cu o cheltuélă mult mai mică, făcută cu chibzuélă, se pot realiza lucruri cari alt-fel nu se pot face nici cu cheltueli împătrite.

Atunci se va găsi un tărîm de înțelegere, pe care toți cei de aci să lucrăm în deplină concordie pentru atingerea scopului comun, oricari ar fi deosebirile cari ne-ar despărți în alte chestii; căci pe tărîmul cheltuelilor necumpătate, este sigur că o înțelegere nu se va puté nici odată stabili.

Cât pentru Macedonenii, trebue și ei să contribue la acéstă lucrare de reparație. Dacă vor ca propășirea lor culturală să devie o realitate, ca munca lor să ducă la rezultat bun, și ca naționalitatea română din Pind să capete consistență și tărie, este indispensabil ca Macedonenii să renunțe la eternele lor neînțelegeri și să nu mai considere misiunea lor ca o curată afacere de budget. Mai trebue să înțelégă că regatul român nu pôte admite ca ei să-i dicteze condiții, și că nu va permite în nici un chip ca vre-unii dintr'înșii să-l turbure cât de puțin în regularea unor interese, pe cari singur el este în drept să le reguleze, cum înțelege și cum pôte el. Răsvrătirile, atitudinea violentă și

provocătoare, nu vor avé alt elect, de cât de a înstreina pe Români din regat de cauza lor, și acésta le va face de sigur mai mult rău de cât micșorarea subvențiilor. Căci regatul României s'a înălțat prin o acțiune pacinică, înțeleptă; și acum că a devenit în Orientul Europei reprezentant al ordinei, nu se va putea nici-odată face instrumentul unei acțiuni contrare aședămîntului său și intereselor sale.

Sunt, cu cel maî profund respect,

Sire,

al Majestății Voastre

prea plecat și prea supus servitor,

Ministrul Instrucțiunii Publice și al Cultelor,

SPIRU C. HARET.

Bucuresc, 15 Noembre, 1901.

ANEXA No. 1

Lista de prețuri la produsele alimentare și băuturile alcoolice românești
în vigoare din 15.05.2010

Descrierea produsului	Unitate de măsură	Cantitate	Preț unitar	Preț total
1.000	kg	1.000	1.000	1.000
2.000	kg	2.000	2.000	2.000
3.000	kg	3.000	3.000	3.000
4.000	kg	4.000	4.000	4.000
5.000	kg	5.000	5.000	5.000
6.000	kg	6.000	6.000	6.000
7.000	kg	7.000	7.000	7.000
8.000	kg	8.000	8.000	8.000
9.000	kg	9.000	9.000	9.000
10.000	kg	10.000	10.000	10.000
11.000	kg	11.000	11.000	11.000
12.000	kg	12.000	12.000	12.000
13.000	kg	13.000	13.000	13.000
14.000	kg	14.000	14.000	14.000
15.000	kg	15.000	15.000	15.000
16.000	kg	16.000	16.000	16.000
17.000	kg	17.000	17.000	17.000
18.000	kg	18.000	18.000	18.000
19.000	kg	19.000	19.000	19.000
20.000	kg	20.000	20.000	20.000
21.000	kg	21.000	21.000	21.000
22.000	kg	22.000	22.000	22.000
23.000	kg	23.000	23.000	23.000
24.000	kg	24.000	24.000	24.000
25.000	kg	25.000	25.000	25.000
26.000	kg	26.000	26.000	26.000
27.000	kg	27.000	27.000	27.000
28.000	kg	28.000	28.000	28.000
29.000	kg	29.000	29.000	29.000
30.000	kg	30.000	30.000	30.000
31.000	kg	31.000	31.000	31.000
32.000	kg	32.000	32.000	32.000
33.000	kg	33.000	33.000	33.000
34.000	kg	34.000	34.000	34.000
35.000	kg	35.000	35.000	35.000
36.000	kg	36.000	36.000	36.000
37.000	kg	37.000	37.000	37.000
38.000	kg	38.000	38.000	38.000
39.000	kg	39.000	39.000	39.000
40.000	kg	40.000	40.000	40.000
41.000	kg	41.000	41.000	41.000
42.000	kg	42.000	42.000	42.000
43.000	kg	43.000	43.000	43.000
44.000	kg	44.000	44.000	44.000
45.000	kg	45.000	45.000	45.000
46.000	kg	46.000	46.000	46.000
47.000	kg	47.000	47.000	47.000
48.000	kg	48.000	48.000	48.000
49.000	kg	49.000	49.000	49.000
50.000	kg	50.000	50.000	50.000

ANEXE

ANEXA No. 1.

Sumele alocate în budgetul Statului pentru școlile și bisericile române din străinătate, de la 1870 până astăzi.

A N U L	Cifre prevădute în budget	Credite su- plimentare	Credite anulate	Cheltueli efective
1870	14.000	—	—	14.000
1871	10.000	—	80	9.920
1872	10.000	—	4	9.996
1873	10.000	—	4	9.996
1874	10.000	7.000	4.004	12.996
1875	10.000	7.000	4.004	12.996
1876	10.000	—	—	10.000
1877	21.000	—	235	20.765
1878	21.000	—	—	21.000
lan. 1879 — April 1880	32.000	8.000	3.440	36.560
1880 — 1881	32.000	—	—	32.000
1881 — 1882	72.000	—	—	72.000
1882 — 1883	80.000	—	—	80.000
1883 — 1884	80.000	—	—	80.000
1884 — 1885	80.000	—	—	80.000
1885 — 1886	81.000	—	2.313	78.687
1886 — 1887	144.500	—	—	144.500
1887 — 1888	144.500	—	—	144.500
1888 — 1889	144.500	—	400	144.100
1889 — 1890	145.400	—	220	145.180
1890 — 1891	180.000	—	—	180.000
1891 — 1892	250.000	—	17.500	232.500
1892 — 1893	450.000	—	3.246	446.754
1893 — 1894	525.000	—	78	524.922
1894 — 1895	525.000	—	—	525.000
1895 — 1896	525.000	—	29.139	495.861
1896 — 1897	525.000	20.000	1.953	543.047
1897 — 1898	525.000	13.000	—	538.000
1898 — 1899	525.000	—	5.418	519.582
1899 — 1900	525.000	199.643	—	724.643
1900 — 1901	530.000	18.458	—	548.458
1901 — 1902	300.000	—	—	300.000
	6.536.900	273.101	72.038	6.737.963

ANEXA No. 2.

Decisiunea Ministerială din 21 Septembrie 1898, pentru regularea câtor-va chestii de organizare a școlilor din Macedonia (extract).

Noi, Ministru secretar de Stat la Departamentul Instrucțiunii Publice și al Cultelor,

Vădând proiectul de budget al școlilor și bisericilor române din Imperiul Otoman pe anul școlar 1898/99 (1 Sept. 1898 până la 31 August 1899) prezentat cu raportul d-lui inspector Ap. Mărgărit No. 62 din 25 Iulie a. c. ;

Determinat de trebuința ce este de a se pune odată un început de organizare a școlilor și bisericilor române;

Decidem:

Se aprobă, până la alte dispozițiuni, budgetul prezentat de d-sa, cu modificările următoare:

1. *La liceul român din Bitolia:*

- a) Profesorul de matematică curs superior va avea lunar 180 lei, în loc de 200, separându-se postul de director de această catedră.
- b) Catedra de sc. naturale va fi plătită cu 180 lei, în loc de 150.
- c). Profesorul de limba germană va fi cu 150 lei lunar, în loc de 100.
- d). Catedra de limba română se separă de cea de istorie, și i se prevede 180 lei lunar.
- e). Se prevede catedra de sc. fisico-chimice, igienă și medic al internatului, cu 200 lei lunar.
- f). Profesorul de istorie va preda și geografia.
- g). Se prevede catedra de religione cu 100 lei lunar.
- h). Se prevede 50 lei lunar, pentru postul de director al liceului.
- i). Se prevede catedra de matematică curs inferior, cu 180 lei lunar.

g). Cei doi pedagogi de litere și științe vor avea 70 lei lunar fie care.

II. *La școala normală de fete:*

Se restabilește catedra de istorie și geografie cu 100 lei lunar.

Se creează catedra de religie cu 50 lei lunar, pe care o va avea tot profesorul de la liceu.

Se suprimă adaosul de 10 burse, rămânând tot 30, cu 405 lei pe lună pentru nutrimenț.

D-l dr. Pucerea va primi o diurnă de 30 lei pe lună pentru a servi ca medic al școlii normale. S'a atras atenția d-sale asupra stării sanitare a școlii. . . .

D-l dr. Pucerea în unire cu d-na directoare Maria Bolintineanu vor lua măsuri grabnice pentru a muta școala într'un local mai igienic, fără a trece mult peste chiria actuală.

III. *Gimnasiul din Ianina.* Se aprobă proiectul propus de d-l inspector, cu deosebirea că se menține catedra de limba franceză, unită cu cea de religie, cu 150 lei pe lună.

IV. *Gimnasiul din Berat.* Se menține catedra de științele naturale ca catedră distinctă, cu 100 lei lunar salariu; asemenea se mențin și catedra de limba italiană cu 100 lei lunar, și 40 locuri burse în loc de 30.

V. *In ceea ce privește învățământul primar,* pentru a se pune ordine regulă în fixarea salariilor, decidem:

a). În satele și orașele care au mai puțin de 1.000 familii, salariile se stabilesc la 40, 50, 60 și 70 lei pe lună

b). În satele care au mai mult de 1000 familii, salariile vor fi de 70, 80, 90 și 100 lei pe lună.

Un institutor nou numit se va plăti în cazul a) cu salariul cel mai mic de 40 lei pe lună, și în cazul b) cu 70 lei lunar.

După fie-care cinci ani de funcționare, léfa sa va crește cu câte 10 lei pe lună până la maximul de 70 lei în cazul a), și de 100 lei în cazul b).

Afară de acésta, ori-care va fi gradul și vechimea unui institutor, el va primi un adaos de 10 lei pe lună peste aceea ce i-se cuvine după vechimea lui și localitatea unde servă, dacă va justifica cu siguranță că are în clasa sa și numai pe séma sa, cel puțin 40 de școlari regulați, și să fi prezentat cel puțin 30 școlari la examenul din Iunie a anului școlar precedent. Adaosul va fi de 20 lei pe lună dacă numărul școlarilor regulați va fi de 60, iar al celor prezentați la examenul din Iunie precedent, de 50. Dovada ce se cere aci se va face prin înaintarea la Minister de copii de pe catalógele anuale și de examen, vizate de d-sa saú de revisorul respectiv, de caete de lucrări scrise, de doveđi din partea consulatelor române.

Institutorii, institutóarele și ajutóarele cari primesc ađi 35 lei lunar, se vor ridica la 40.

Lefile institutorilor cari sînt și directori, se vor menține proviso-riú la ceea-ce aú fost în budgetul pe anul 1897/98, chiar când trec peste 100 lei pe lună, afară de cel din Cumanova, care se reduce chiar acum la 100 lei.

Acești directori însă vor fi invitați de urgență până la 1 Noem-bre 1898 cel mult, să trimétă Ministerului relații detaliate asupra șcó-lelor lor, împreună cu lista școlarilor cari aú urmat în fie-care clasă în ultimii doi ani școlari, cu însemnarea celor cari la finele anului aú trecut examenul și s'aú promovat. Aceste relații vor trebui vizate de revisorii provinciilor, cărora li se vor da ordine în acest sens, și cari vor face pe ele observațiile lor.

Acelor directori cari nu vor îndeplini acéstă condiție, li se va re-duce léfa la 100 lei pe lună de la 1 Ianuarie 1899.

Pentru viitor, îndată ce se va retrage, saú va înceta din viéță unul din actualii directori, cari aú mai mult de 100 lei pe lună, salariul respectiv se va reduce la 100 lei pe lună. Excepțiunii se vor face pentru orașele Bitolia, Crușova, Vlaho-Clisura, Ianina și Samarina, unde directorii vor avé peste léfa cuvenită după vechime și locali-tate, un adaos de 20 lei pe lună. Directorul va avé în genere dreptul de locuință în localul școlii.

Când o clasă nu va avé cel puțin 10 școlari, ea se va desființa.

Crescerile de salar ale institutorilor, pentru împlinirea unui termen de vechime de 5 ani, se vor face de la 1 Septembrie care urmează după momentul împlinirii termenului de vechime.

VI. Se aprobă budgetul pentru *chirii* așa cum este propus de d-l Mărgărit, adăogându-se pe lângă cifrele cuprinse în el, câte 100 lei anual chirie pentru fie-care din școlile primare neprevăzute de d-sa în tabloul de chirii.

VII. Pentru *bursierii de la Constantinopole*, se aprobă budgetul așa cum e propus de d-sa.

VIII. Se aprobă budgetul pentru *inspectorat*, așa cum e prevădut de d-sa, cu următoarea modificare: revisorul școlar pentru Albania va trece la provincia Macedonia, și va continua a primi léfa de 300 lei pe lună.

Pentru școlile din provinciile Albania și Epir, se înființază un nou post de revisor școlar, cu léfa de 200 lei pe lună.

Fie-care din acești doi revisori vor avé a inspecta școlile primare din circumscripția lor, nu însă pe cele secundare.

Fie-care școlă va trebui vizitată de ei cel puțin de două ori pe an. Ei vor trebui să adreseze direct Ministrului, prin d-l I. Praja, directorul învățămîntului secundar și superior, câte un raport pe fie-care perioadă budgetară de 3 luni.

În aceste raporte, se va cuprinde rezultatul inspecțiilor făcute în cursul perioadei, date statistice, observații și informații de tot felul, asupra școlilor din circumscripția lor. Netrimiteria acestui raport, va fi cauză de a li-se suspenda lefile pe acea perioadă, și în cas de re-pețire, cauză de destituire.

Data în 21 Septembrie, 1898.

Ministru, (ss.) S. C. HARET.

ANEXA No. 3.

Adresa din 21 Septembrie 1898 a Ministerului Instrucției publice către d-l dr. Pericle Pucerea, directorul liceului din Bitolia.

În vederea studiilor ce ați făcut, și în dorința ce am de a organiza școlile române din Macedonia, am onoare a vă face cunoscut că Ministerul vă numesce, pe ziua de 1 Septembrie 1898, în postul de director al liceului românesc din Bitolia, unde veți ocupa și catedra de științele fisico-chimice și igienă.

.....

Ducându-vă la post, vă rog să ne prezentați un studiu amănunțit asupra școlilor noastre primare și secundare din Bitolia, pe care-l veți redigea după ce veți cunoaște bine starea lucrurilor, și veți fi avut destule consultări cu directoarea școlii normale, cu corpul didactic al liceului și al școlii normale, și cu institutorii noștri din Bitolia. Ne veți propune un plan sistematic de organizare a acestor școle, după mijlocele bănesci și de personal de care dispunem, după trebuințele populațiunii, după exigențele legislațiunii locale. Ar fi de dorit ca programa să se apropie cât se poate de a școlilor din țară, pentru ca absolvenții de acolo să-și poată continua studiile aci, dacă ar dori. Veți studia până la ce punct, și în ce anume părți, regulamentele noastre de promoțiuni, de ordine și disciplină, de administrație interioară, se pot aplica și acolo, și în ce părți trebuiesc modificate pentru a se potrivi. Vă punem întrebarea dacă pentru trebuințele locale nu ar fi mai nemerit a se transforma liceul din Bitolia, ori gimnasiul din Berat, ori cel din Ianina, într'o școală comercială, ori a se adăogi o secție comercială pe lângă vre-unul din ele.

Am dori ca acest studiu să ni se presinte până pe la Ianuarie 1899.

Înainte de acest studiu dorim să ne prezentați o statistică a stării actuale a școlilor din Bitolia, orariile de pe care se fac cursurile, programele, etc.

.....

Gimnasiile din Ianina și Berat funcționează într'un mod cu totul nesuficient; nu au catedre destule, și cele care sînt, rămân vacante anul întreg. Vă rog să studiați și chestiunea dacă nu ar fi mai avantajos a desființa ambele gimnasii, a se aduce toți internii la Bitolia, și a se completa liceul de acolo cu catedrele care lipsesc și cu o secție comercială, analoagă cu școlile noastre comerciale de gradul I. Credem că această combinație nu ar costa mai mult de cât cele trei școli secundare actuale din Bitolia, Ianina și Berat, și ar avea avantajul de a ne da o școală bună, în loc de trei ficțiuni de școli.

.....

Ministru, (ss.) **S. C. HARET.**

ANEXA No. 4.

Tabloul comparativ de bugetul școlilor și bisericilor române din Imperiul Otoman de la 1 Septembrie 1898 până astăzi (Octombrie 1901).

a) Institutori și institutore primari, în funcțiune sau pensionari (pe lună).

Circumscripția, școlile, personalul	Budețul aplicat								OBSERVAȚIUNI
	1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	1 Sept. 1900—1 Iulie 1901	Proiect de buget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budețul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	Proiect propus de d-ii Cosminescu, Dab, Nuși, Tăutu și Ilie Papahagi	
<i>A. Circumscripția Salonic.</i>									
<i>1. Belcamen.</i>									
Institutor	60	70	50	60	48,60	43	40	85	In 1900, la examen s'au prezentat 40 școlari. Localitatea numără 3.700 locuitori români.
idem	—	100	80	50	—	—	—	—	
<i>2. Birislav.</i>									
Institutor	50	50	30	30	24,30	22	30	40	31 școlari, 660 locuitori români.
<i>3. Blața.</i>									
Institutor	—	80	50	—	—	—	—	—	Inființată de d-l T. Ionescu. Suprimată de d-l Arion. Nu a funcționat de loc.
<i>4. Caterina.</i>									
Institutor	90	90	60	60	48,60	43	60	85	70 școlari. — 2.700 loc. români.
idem	80	90	60	50	40,50	35	50	75	
idem	—	—	40	40	32,40	—	—	55	
idem de limbă turcă	—	—	—	—	—	—	30	—	
Institutore	60	70	40	—	32,40	26	40	—	
<i>5. Cupa.</i>									
Institutor	—	40	30	30	24,30	22	30	40	15 școlari.
<i>6. Fetița-Gramaticova.</i>									
Institutor	60	50	30	50	40,50	35	50	55	60 școlari. — 1.100 loc. români.
<i>7. Giurmaia-de-jos.</i>									
Institutor	—	100	70	—	—	—	—	—	Inființată de d-l T. Ionescu. Suprimată de d-l Arion. Nu a funcționat de loc.
<i>8. Giurmaia-de-sus.</i>									
Institutor	100	100	70	70	56,70	50	50	60	

Circumscripția, școlile, personalul,	OBSERVAȚIUNI								
	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1901	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Proiectul de budget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	Proiect propus de d-ii Comeseu, Diaș, Nesț Tului și Ilie Popahagi	
Institutor	70	70	50	50	40,50	—	—	50	} 34 școlari. — 1.000 loc. români.
Institutore	—	—	—	—	—	—	—	50	
<i>9. Hrupiște.</i>									
Institutor	70	70	50	50	40,50	43	60	75	} 52 școlari. — 1.950 loc. români.
Institutor și cântăreț	—	100	70	70	56,70	43	60	80	
Institutore	50	70	50	—	40,50	—	30	75	
<i>10. Huma.</i>									
Institutor	70	70	40	40	32,40	26	30	55	} 54 școlari.
idem	50	60	40	40	32,40	26	30	70	
<i>11. Liurnița.</i>									
Institutor	70	70	40	30	24,30	26	30	40	} 20 școlari. — 3.000 loc. români.
idem	70	40	30	—	24,30	—	—	40	
<i>12. Doliani.</i>									
Institutor	—	—	—	—	—	—	40	—	{ Are autorisația. Infiin- țată de d-l Haret.
<i>13. Liveți.</i>									
Institutor	70	80	40	40	32,40	26	30	55	} 90 școlari. — 4.300 loc. români.
idem	50	70	40	40	32,40	26	40	55	
idem	—	70	40	40	32,40	26	—	55	
<i>14. Ghevgheli.</i>									
Institutor	—	—	—	—	—	—	60	—	{ Are autorisația. Infiin- țată de d-l Haret.
<i>15. Lugunța.</i>									
Institutor	50	60	40	40	32,40	26	30	40	{ 44 școlari. — 900 locuit. români.
<i>16. Negovani.</i>									
Institutor	—	60	50	—	40,50	—	—	65	{ Inființată de d-l T. Io- nescu. Suprimată de d-l Arion. Nu a funcționat de loc.
<i>17. Neveasta.</i>									
Institutor	120	140	120	120	97,20	74	100	120	

Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Sept. 1899		Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900		Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900		Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1901		Proiectul de budget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902		Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901		Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901		OBSERVAȚIUNI
Institutor	60	130	100	100	81,00	66	90	100							144 școlari.—6.800 loc. români.
idem	—	—	—	50	40,50	—	—	55							
idem	—	60	—	40	—	—	110	65							
idem de limba greacă	50	100	70	70	56,70	50	80	100							
idem de limba turcă	—	50	40	40	32,40	26	50	50							
Institutore	70	80	60	60	48,60	43	50	55							
<i>18. Oșani.</i>															
Institutor	100	80	50	50	40,50	35	50	85							60 școlari.—2.150 loc. români.
idem	60	60	30	30	32,40	26	30	55							
<i>19. Pepeliște.</i>															
Institutor	—	—	—	—	48,60	43	50	65							Școlă veche, dar despre care nu se știe nimic sigur. Până în Iulie 1901, figura în statele Epirului. Se spune că are 28 școlari
<i>20. Poroaia.</i>															
Institutor	—	140	100	100	81,00	66	70	90							60 școlari.—Iniințată de d-l T. Ionescu.
idem	—	—	—	—	56,70	—	—	75							
Institutore	—	—	—	—	—	—	30	—							
<i>21. Salonic.</i>															
Institutore	—	250	180	230	186,30	—	—	130							28 școlari.—Iniințată de d-l T. Ionescu.
idem	—	250	180	100	81,00	120	100	100							
<i>22. Seres.</i>															
Institutor	—	120	80	80	64,80	51	70	90							Iniințată de d-l T. Io- nescu.
Institutore	—	100	60	60	48,60	—	50	65							
<i>23. Veria-Selea.</i>															
Institutor	100	130	100	100	81,00	66	100	120							400 școlari, împreună cu Marușa și Xiroliavad.— 5.500 loc. români.
idem	114	114	80	80	64,80	51	60	75							
idem	90	90	—	60	48,60	43	—	65							
Institutore	60	60	40	40	32,40	26	40	55							
Pensionar	—	—	—	—	—	—	60	—							
<i>24. Veria-Marușa.</i>															
Institutor	70	70	40	40	32,40	26	40	55							

OBSERVAȚIUNI

Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat	Budgetul aplicat	Budgetul aplicat	Budgetul aplicat	Proiect de budget al	Budgetul aplicat	Budgetul care se aplică cu	Proiectul propus de Consiliul Comunal, Dom. Niciu Traian și Ilie Popabogă	
	1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	1 Sept. 1901—1 Iulie 1901	d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	incepere de la 1 Sept. 1901		
<i>25. Veria-Xirolivad.</i>									
Institutor	100	100	60	60	48,60	43	50	75	
idem	70	70	40	40	32,40	26	40	55	
Institutore	60	60	40	40	32,40	26	40	55	
<i>26. Vlaho-Clisura.</i>									
Școla de băeți.									
Institutor	120	120	90	90	72,90	60	80	105	} 101 școlari.— 8.800 loc. români.
idem	—	100	70	70	56,70	50	—	75	
idem	80	80	50	50	40,50	35	—	75	
idem	80	80	50	50	40,50	35	40	65	
idem	70	—	—	50	40,50	—	50	75	
<i>27. Vlaho-Clisura.</i>									
Școla de fete.									
Institutore	150	150	100	100	81,00	66	80	90	} 70 Eleve. — 8.800 loc. români.
idem	70	70	50	50	40,50	35	40	65	
idem	50	50	30	50	24,30	—	—	55	
<i>B. Circumscripția Bitolia.</i>									
<i>1. Bitolia.</i>									
Institutor	140	140	120	120	97,20	75	100	110	} 41 școlari.— 15.500 loc. români.
idem	120	120	100	100	81,00	66	70	100	
idem	100	100	80	80	64,80	51	70	80	
idem	80	80	60	—	48,60	—	—	—	
Pensionar	—	—	—	—	—	—	40	—	
Pensionară	—	15	15	15	12,15	14	15	15	
<i>2. Calcandelen.</i>									
Institutor	—	70	40	—	—	—	—	40	} N'a functionat, nefiind autorisată. Nici un școlar. Iniințată de d-l T. Ionescu. Supr. de d-l Arion.
<i>3. Cociani și Lipipelți.</i>									
Institutor	60	90	60	60	48,60	43	50	50	} 50 școlari la Cociani; la Lipipelți nici unul.— Cea din Lipipelți a fost suprimată de d-l Arion.— 2.500 loc. români.
idem	—	70	40	40	32,40	—	50	50	
idem	—	—	—	—	—	—	—	40	
Institutore	—	50	30	30	24,30	22	40	30	

Circumscripția, școlile, personalul	OBSERVAȚIUNI							
	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1900	Proiect de budget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu în-sepere de la 1 Sept. 1901	Proiect propus de d-nii Coamescu, Dan, Nest-Tulita și Ilie Popahangă
4. Crușova.								
Șcôla de băieți.								
Institutor	140	140	120	120	97,20	80	100	120
idem	80	80	60	60	48,60	43	40	60
idem	70	70	65	40	40,50	35	50	40
idem	60	60	40	50	32,40	—	—	70
idem de limba turcă . .	40	140	100	100	81,00	66	80	100
} 92 școlari.—14.500 loc. români.								
5. Crușova.								
Șcôla de fete.								
Institutore	150	150	100	100	81,00	66	80	80
idem	40	114	90	90	72,90	60	40	60
idem	40	60	40	40	32,40	—	—	40
} 63 eleve.—14.500 loc. români.								
6. Crușova.								
Șcôla mixtă din mahalaua Cireșu								
Institutor	90	114	100	100	81,00	66	80	80
idem	60	90	60	60	48,60	43	—	90
Institutore	40	40	30	30	24,30	—	40	20
} 67 școlari.—14.500 loc. români.								
7. Cochinoale.								
Institutor	—	70	70	—	—	—	—	65
} Nu a funcționat, nefind autorisată. Nici un școlar. Inițiată de d-l T. Ionescu și suprimată de d-l Arion.								
8. Cumanova.								
Institutor	100	100	70	70	56,70	50	50	70
} 20 școlari.—520 loc. români.								
9. Florina.								
Institutor	—	—	40	—	—	—	—	—
} Nu a funcționat de loc. Inițiată de d-l Istrati Suprimată de d-l Arion.								
10. Gopeș.								
Institutor	—	114	90	90	72,90	60	90	90
idem	—	120	90	60	72,90	60	40	60
idem	100	100	70	70	56,70	50	—	70
Institutore	60	60	40	40	32,40	35	40	50
idem	50	60	40	40	40,50	—	—	30
Institutor) plății din fondul Ca-	?	?	77	?	80,00	80	80	80
idem) zacoviei (Casa Școl-	?	?	77	?	80,00	80	80	80
} 173 școlari.—4.780 loc. Români.								

Circumscripția, școlile, personalul	BUDGETUL								OBSERVAȚIUNI	
	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900—1 Sept. 1901	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Sept. 1901	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Sept. 1901		Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Sept. 1901
11. Iancovăț.										
Institutor	70	80	60	60	48,60	43	50	60	} 25 școlari.—1.860 loc. români.	
Institutore	—	70	40	40	32,40	—	—	40		
12. Magarova.										
Institutor	114	110	80	80	64,80	51	80	80	} 72 școlari.—4 800 loc. români.	
idem	—	100	70	70	56,70	50	60	70		
Institutore	70	80	60	40	48,60	43	—	40		
idem	—	70	50	30	40,50	—	40	50		
13. Muloviște.										
Institutor	114	150	120	120	97,20	74	80	120	} 157 școlari.—4.880 loc. români.	
idem	80	90	60	60	48,60	43	50	60		
idem	70	70	40	50	32,40	—	—	50		
idem și cântăreț	50	50	30	—	24,30	—	40	40		
Institutore	60	70	50	50	40,50	35	40	50		
idem	40	—	50	50	40,50	35	40	50		
14. Murihova.										
Institutor	50	80	50	50	40,50	35	50	50	} 97 școlari înscriși; la examen nici unul.—1.500 loc. români.	
15. Nijopole.										
Institutor	60	70	70	50	56,70	51	60	50	} 50 școlari — 3.900 loc români,	
idem	100	100	70	70	40,50	51	40	70		
idem	—	—	50	—	56,70	—	—	—		
Institutore	50	50	40	40	32,40	26	40	30		
16. Ohrida.										
Școla din mah. St. George.										
Institutor	100	100	90	90	72,90	60	70	90	} 32 școlari.—2.350 loc. români.	
idem	—	50	30	—	48,60	43	60	50		
idem	70	70	50	—	—	—	—	—		
Institutore	—	80	60	50	40,50	—	40	—		
idem	50	—	50	30	24,30	22	—	30		
17. Ohrida.										
Școla din mah. St. Nicolae										
Institutor	70	70	70	70	56,70	50	60	70	} 30 școlari.—2.350 loc. români.	

Circumscripția, școlile, personalul	OBSERVAȚIUNI							
	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1901	Proiect de buget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	Proiect propus de d-ii Gosnosen, Dan, Nusi Tulin și Ilie Papahagi
<i>18. Perlepe.</i>								
Institutor	100	100	80	80	64,80	51	70	90
idem	50	90	70	70	56,70	50	—	70
idem	50	70	50	40	40,50	—	40	40
idem de limba turcă	—	20	20	30	16,20	15	15	30
} 40 școlari. — 1.100 loc. români								
<i>19. Pisuderi.</i>								
(4.200 loc. rom.; 12 școlari înscrși; la examen nici unul)								
Institutor	50	100	80	—	64,80	51	50	40
idem	—	60	40	—	32,40	—	—	—
} Există de 8 ani, însă nici-odată nu a funcționat regulat în 1900 se spune că avea 12 școlari. Suprimată de d-l Arion. Reînființată de d-l Haret.								
<i>20. Prizrend.</i>								
Institutor	—	100	60	—	—	—	—	—
} Nu a funcționat de loc înființată de d-l T. Ionescu Suprimată de d-l Arion.								
<i>21. Resna.</i>								
Institutor	90	90	60	40	48,60	43	50	50
Institutore	70	—	—	—	—	—	—	30
} 32 școlari. — 2.070 loc. români								
<i>22. Tirnova.</i>								
Institutor	190	130	110	110	89,10	74	80	110
Idem	60	80	60	60	48,60	43	50	60
Institutore	50	70	50	50	40,50	35	40	50
Idem	—	70	50	50	40,50	—	—	50
Pensionar	—	150	150	150	121,50	96	70	150
} 56 școlari. — 5.500 loc. români.								
<i>23. Ūskiib</i>								
Institutor	114	150	100	100	81,00	66	70	100
Idem	70	70	50	50	40,50	35	—	60
Idem de limba turcă	—	50	30	30	24,30	22	25	30
Institutore	150	150	100	100	81,00	66	60	90
} 46 școlari. — 1.880 loc români.								
<i>24. Veles (Küprülü)</i>								
Institutor	114	114	80	70	64,80	51	50	70
Idem de limba turcă	50	50	30	30	24,30	22	25	30
Institutore	50	50	30	30	24,30	—	40	30
Idem	—	70	30	30	24,30	22	—	50
} 35 școlari. — 1.880 loc. români.								

Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899 - 1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899 - 1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900 - 1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901 - 1 Iulie 1901	Proiect de buget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901 - 1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901 - 1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	OBSERVAȚIUNI
	Proiect propus de d-nii Cosmescu, Dan, Xșef Tulin și Ilie Popabagi							
25. <i>Vlaho-Livadia.</i>								N'a funcționat, nefiind autorizată. Nici un școlar înfimțată de d-l T. Ionescu. Suprimată de d. Arion.
Institutor	—	120	80	—	—	—	—	
<i>C. Circumscripția Epir.</i>								
1. <i>Abela-Ciariciani.</i>								23 școlari. — 800 loc. români. — Funct. vara la Abela și iarna la Ciariciani.
Institutor	80	80	60	70	48,60	43	45	
Idem	—	80	70	60	56,70	50	—	
2. <i>Abela-Damași.</i>								67 școlari. — Funcțio- neză vara la Abela și iarna la Damași.
Institutor	90	70	40	40	32,40	26	35	
Idem	70	70	40	40	32,40	26	—	
3. <i>Abela-Grebenă.</i>								Funcționează vara la A- bela, și iarna la Grebenă. — 97 școlari. — 5.680 loc. români.
Institutor	—	150	110	110	89,10	74	—	
Idem	120	120	90	90	72,90	60	80	
Idem de limba turcă	50	50	40	40	32,40	—	50	
Idem	—	60	50	50	40,50	—	55	
Institutore	50	70	40	40	32,40	26	40	
Pensionară	24	34	30	30	24,30	22	—	
4. <i>Ameru.</i>								Nu are autorizație. 8 șco- lari. — 970 loc. români.
Institutor	50	70	40	40	32,40	26	35	
5. <i>Armada.</i>								După revisor, 10 șco- lari; după alții, nici unul. Local de școală nu există. Institutorul locuiește la Bă- iasa. Suprimată de d. Ha- ret. — 500 loc. români.
Institutor	70	70	40	40	32,40	—	—	
6. <i>Băiasa (Vovusa).</i>								După revisor, 82 șco- lari; după alții numai 17— 25. — 2.250 loc. Români.
Institutor	100	90	60	60	48,60	43	60	
Idem	90	90	50	65	40,50	35	40	
Idem	80	70	50	50	40,50	—	—	
Institutore	—	70	50	50	40,50	35	40	
7. <i>Breaza.</i>								După revisor, 22 șco- lari; după alții, 8—12. — 1.850 loc. români
Institutor	50	50	30	30	24,30	22	35	

122.463

Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-ului Aron pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	OBSERVAȚIUNI	
	Proiect propus de deș. Cosmescu, Dnu, Nșef Tâului și Ilie Papahagi								
8. <i>Dobrinova.</i>									
Institutor	—	70	40	40	32,40	—	—	65	Nu a funcționat, nefiind autorisată. Nici un școlar. Înființată de d-l T. Ionescu. Suprimată de d-l Haret. Institutorul locuiește la Laca.
9. <i>Floru (Flamburari).</i>									
Institutor	60	70	40	40	32,40	26	35	—	22 școlari. Nu are autorizație.—1.560 loc. români.
10. <i>Furca.</i>									
Institutor	90	90	60	60	48,60	43	50	80	După revisor, 25 școlari; după alții, 7—10.—2.250 loc. români.
Idem	70	70	40	40	32,40	—	—	65	
11. <i>Grebenici.</i>									
Institutor	—	70	40	40	32,40	—	—	75	Fundată pe la 1890. Are autorizație. După revisor, a avut 4 școlari; după alte rapoarte, n'a avut nici-o dată nici unul. Local de școală nu există, cum nici mobilier. Ultimul institutor a locuit mai tot timpul la Mețovo, cale de 10 ore. Reînființată de d-l T. Ionescu. Suprimată de d-l Haret
12. <i>Ianina.</i>									
Institutor	120	100	70	70	56,70	50	—	100	Frequentată numai iarna, 22 școlari, dintre cari 9 interni la Gimnasiu. — 10.000 loc. români.
Idem	—	70	60	60	48,60	—	80	120	
13. <i>Laca (Laișta).</i>									
Institutor	70	90	60	60	48,60	—	—	90	După revisor 5 școlari; după alții nici unul. Școală proprie nu există; locuința institutorului servă de școală. Școală dată de prin 1888, însă n'a funcționat nici odată. Anul trecut institutorul a locuit o parte din timp la Ianina, și parte la Mețovo. Suprimată de d. Haret.—6.500 loc. români.
14. <i>Leașnița.</i>									
Institutor	—	80	50	50	40,50	—	—	65	Nu a funcționat, nefiind autorisată. Nici un școlar. Înființată de d-l T. Ionescu. Suprimată de d-l Haret. Local de școală nu există. Institutorul locuiește la Băiasa.

Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899		Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900		Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900		Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1901		Proiect de budget al d-ului Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902		Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901		Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901		OBSERVAȚIUNI
<i>15. Macrini.</i>															
Institutor	—	80	50	50	40,50	—	—	75	După revisor, 11 școlari; după alții numai unul, care este frate cu institutorul. Școala nu are local; locuința institutorului servă de școală. Nu este autorisată. Inițiată de d-l T. Ionescu. Suprimată de d-l Haret.						
Institutore	—	—	—	—	—	—	—	45	Școală veche, însă nu a avut nici odată mai mult de 5—10 școlari. În anul din urmă nu a avut nici unul. Autorizație nu are din neglijența sau reaua voință a directorului. D. T. Ionescu i-a dat 2 institutori în plus; d. Haret a suprimat-o.—8.860 loc. români.						
<i>16. Mețovo.</i>															
Institutor	100	120	90	90	72,90	60	—	100	Nu a funcționat, nefiind autorisată. Nici un școlar. Inițiată de d. T. Ionescu. Suprimată de d. Haret.						
idem	—	70	40	—	32,40	—	—	75	Școala nici nu există. Inițiată de d. T. Ionescu. Suprimată de d. Haret.						
Institutore	—	70	40	40	32,40	—	—	65	Veche de mai mulți ani. A fost autorisată, dar perdându-se autorizația, nu s'a mai dat alta. După revisor, 16 școlari; după alții 5—10.—2.680 loc. rom.						
<i>17. Pades.</i>															
Institutor	—	70	40	40	—	—	—	75	Funcționează vara la Perivoli, iar iarna la Grebena. 87 școlari.—6.570 loc. români.						
<i>18. Paleosele.</i>															
Institutor	60	60	40	40	32,40	26	35	65	Funcționează vara la Perivoli, iar iarna la Paltina. 16 școlari.						
<i>19. Perivoli-Grebena.</i>															
Institutor	90	100	70	70	56,70	50	50	100	Funcționează vara la Samarina, iar iarna la Alasona. 22 școlari.—760 loc. români.						
idem	90	100	70	70	56,70	50	—	80							
idem și preot	70	70	40	90	32,40	26	60	40							
Pensionară	—	15	15	15	12,15	14	15	—							
idem	—	—	—	—	—	—	15	—							
<i>20. Perivoli-Paltina.</i>															
Institutor	—	70	40	40	32,40	26	35	65							
<i>21. Samarina-Alasona.</i>															
Institutor	80	120	90	90	72,90	60	—	80							
idem	—	80	50	50	40,50	35	60	90							

Proiect propus de d. ni Cosmescu, Dim,
Nepi Tului și Ilie Papahagi

Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat				Proiect de buget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat			Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	Proiect propus de d-nii Cosmescu, Danu, Năst. Tăutu și Ilie Papahagi	OBSERVAȚIUNI
	1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1901		1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	1 Sept. 1901—1 Sept. 1901	1 Sept. 1901—1 Sept. 1901			
22. Samarina-Grebena.											
Institutor	—	70	40	40	32,40	26	40	55			Funcționază vara la Samarina, iar iarna la Grebena.
Institutor	—	70	40	40	32,40	26	45	65			
23. Samarina-Pertori.											
Institutor	70	70	40	40	32,40	26	45	65			Funcționază vara la Samarina, iar iarna la Pertori. 16 școlari.
Institutor	70	70	40	40	32,40	26	45	65			
24. Samarina-Vlahoiani.											
Institutor	90	90	70	70	56,70	50	50	65			Funcționază vara la Samarina, iar iarna la Vlahoiani 40 școlari. 12.000 loc români.
idem	70	70	40	40	32,40	26	45	80			
25. Seracu.											
Institutor	70	70	40	40	32,40	—	—	65			După revisor, 8 școlari; după alții, nici unul, de și școla dată de pe la 1890. Institutorul locuiește la Furca. Suprimată de d-l Haret.—8.400 loc. rom.
Institutor	70	70	40	40	32,40	—	—	65			
26. Smixi.											
Institutor	—	70	40	40	32,40	26	40	75			Nu funcționază, nefiind autorisată. Nici un școlar. Înființată de d. T. Ionescu
Institutor	—	70	40	40	32,40	26	40	75			
27. Șeș-Cerneși.											
Institutor	70	80	50	50	40,50	35	45	65			După revisor, 8 școlari; după alții 4, aparținând la una sau două familii — 1 850 loc. Români.
Institutor	70	80	50	50	40,50	35	45	65			
28. Turia-(Crania).											
Institutor	90	100	70	70	56,70	50	60	100			După revisor 84 școlari după alții mult mai puțin
idem	80	80	50	50	40,50	35	—	65			
idem	70	70	40	40	32,40	—	50	65			
idem	70	70	40	40	32,40	—	—	65			
Institutor	70	70	40	40	32,40	26	40	65			
D. Circumscripția Albania.											
1. Berat.											
Institutor	70	70	50	50	40,50	35	80	65			Școla de băieți funcționează, având anul trecut 25 școlari. Școla de fete nu a avut autorizație și nu a funcționat. Fusese înființată de d. T. Ionescu, și suprimată de d. Arion.—11.500 loc. români.
Institutor	—	150	120	—	—	—	—	65			

Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899		Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900		Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900		Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1901		Proiect de budget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902		Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901		Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901		OBSERVAȚIUNI	
2. <i>Cavaia.</i>																
Institutor	90	90	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	Nu a funcționat, nefiind autorisată. Nici un școlar. Suprimată de d. Arion.— 2.500 loc. români.	
3. <i>Cosina.</i>																
Institutor	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Nu a funcționat nici odată. Suprimată de d. T. Ionescu.— 550 loc. rom.	
4. <i>Durazzo.</i>																
Institutor	—	100	70	—	24,35	51	60	90	—	—	—	—	—	—	Revisorul afirmă că nu este autorisată și nu funcționează, de și figurează în budget de la 1893. Autorisația însă s'a obținut abia anul trecut. Înființată de d. T. Ionescu. Suprimată de d. Arion. Restabilită de d. Haret.	
5. <i>Elbasan.</i>																
Institutor	100	100	70	70	56,70	50	60	85	—	—	—	—	—	—	10 școlari. — 7.500 loc. români.	
6. <i>Ferica.</i>																
Institutor	70	70	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	Nu funcționează, nefiind autorisată. Nici un școlar. Suprimată de d. Arion.— 3.000 loc. români.	
idem	—	70	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65		
7. <i>Frașari.</i>																
Institutor	70	70	50	50	40,50	—	40	75	—	—	—	—	—	—	După raportul revisorului, un singur institutor este de ajuns. 22 școlari. 400 loc. români.	
idem	—	70	50	50	47,00	35	—	55	—	—	—	—	—	—		
8. <i>Gabrova.</i>																
Institutor	70	50	30	30	24,30	—	—	55	—	—	—	—	—	—	Nu a funcționat de două ani; după alt raport al aceluiași revisor, a avut 22 școlari. Suprimată de d. Haret. — 460 loc. români.	
9. <i>Giorgia (Corița).</i>																
Școlă de băieți																
Institutor	—	150	100	100	81,00	66	80	120	—	—	—	—	—	—	82 școlari. — 5.000 loc. români.	
idem	100	150	100	100	81,00	66	—	100	—	—	—	—	—	—		
idem	70	80	50	60	40,50	35	45	65	—	—	—	—	—	—		
idem	—	60	40	50	32,40	—	—	55	—	—	—	—	—	—		
Idem de limba turcă.	90	90	60	40	48,60	43	60	90	—	—	—	—	—	—		
idem	80	80	50	50	40,50	35	35	70	—	—	—	—	—	—		

b) Preoți și cântăreți, în funcțiune sau pensionari (pe lună)

Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat				Proiect de budget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat			Proiect propus de d-lul Cosmescu, Dacu, Nepi, Tutu și Ilin Papahagi
	1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1901		1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu incepere de la 1 Sept. 1901		
<i>A. Circumscripția Salonic.</i>									
<i>1. Birislav.</i>									
Preot	25	25	20	20	16,20	15	20	30	
idem	25	25	20	20	16,20	15	20	30	
Cântăreț	15	15	10	10	8,10	9	—	15	
<i>2. Cuța.</i>									
Preot	—	—	—	—	—	—	20	—	
<i>3. Fetia-Gramaticova</i>									
Preot	30	30	20	20	16,20	15	20	30	
Cântăreț	—	—	—	—	—	—	—	25	
<i>4. Giurmaia-de-sus.</i>									
Preot	50	50	30	30	24,30	22	30	30	
<i>5. Hrupiște.</i>									
Preot	50	50	30	30	24,30	22	30	50	
Cântăreț	30	30	20	30	—	—	—	—	
<i>6. Huma.</i>									
Preot	30	30	20	20	16,20	15	20	30	
idem	—	30	20	20	16,20	15	20	30	
Cântăreț	—	20	15	15	12,15	14	—	15	
<i>7. Liurnița.</i>									
Preot	30	30	20	20	16,20	15	20	30	
Preot	30	30	20	20	—	—	—	—	
<i>8. Doliani.</i>									
Preot	—	—	—	—	—	—	20	—	
<i>9. Livezi.</i>									
Preot	30	30	20	20	16,20	15	20	30	

OBSERVAȚIUNI

Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1901	Proiectul de buget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	Proiect propus de d-nii Comanescu, Dan, Nesli Tulu și Ilie Papahagi
	OBSERVAȚIUNI							

10. *Lugunța.*

Preot	30	30	20	20	16,20	15	20	30
idem	30	30	20	20	16,20	15	20	30
Cântăreț	15	15	10	10	8,10	9	—	15
idem	15	15	10	10	8,10	9	—	15

11. *Oșani.*

Preot	30	30	20	20	16,20	15	20	30
idem	30	30	20	20	16,20	15	20	30
idem	30	30	20	20	16,20	15	20	30
idem	30	30	20	20	16,20	15	20	30
idem	30	30	20	20	—	—	20	—

12. *Porôia.*

Preot	—	—	—	—	—	—	20	—
-----------------	---	---	---	---	---	---	----	---

13. *Veria Sclea.*

Preot	40	40	20	20	16,20	15	30	40
idem	40	40	20	20	16,20	15	30	40

14. *Veria-Xirolivad.*

Preot	40	40	20	20	16,20	15	30	40
-----------------	----	----	----	----	-------	----	----	----

15. *Vlaho Clisura.*

Preot	50	50	30	30	24,30	22	30	40
idem	50	50	30	—	24,30	22	40	50
Cântăreț	40	40	25	25	20,25	18	30	30
idem	40	40	25	25	20,25	18	—	30

B. Circumscripția Bitolia.

1. *Cociani și Lipofelți.*

Preot	—	40	30	—	—	—	—	—
-----------------	---	----	----	---	---	---	---	---

2. *Crușova.*

Preot	90	90	60	60	48,60	43	50	60
idem	50	50	30	30	24,30	22	50	50
Cântăreț	60	60	30	30	24,30	22	30	30
idem	20	20	—	40	12,15	14	—	40

Circumscripția, școlile, personalul	Circumscripția							OBSERVAȚIUNI
	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	
<i>3. Gopeș.</i>								
Preot	40	40	20	20	16,20	15	—	20
idem	50	50	25	25	16,20	15	40	40
idem	30	30	20	20	20,25	20	—	20
Cântăreț	20	20	15	—	—	—	—	15
Preot pensionar	—	—	—	—	—	—	20	—
id. id.	—	—	—	—	—	—	20	—
<i>4. Muloviște.</i>								
Preot	—	50	50	30	24,30	23	40	50
idem	—	40	25	—	—	—	—	—
Cântăreț	—	20	15	45	12,15	14	—	—
<i>5. Murihova.</i>								
Preot	30	30	20	20	16,20	15	20	20
Cântăreț	30	30	20	20	16,20	15	20	20
<i>6. Ohrida.</i>								
Preot	30	50	30	40	40,50	35	—	40
idem	—	80	50	50	40,50	35	40	50
idem	—	50	30	—	—	—	40	—
Cântăreț	—	40	20	20	16,20	15	—	20
<i>7. Perlepe.</i>								
Preot	—	60	40	—	32,40	26	—	40
<i>C. Circumscripția Epir.</i>								
<i>1. Abela Grebena.</i>								
Preot	—	70	40	40	32,40	26	30	60
Cântăreț	—	50	30	30	24,30	22	20	30
<i>2. Perivoli Grebena.</i>								
Preot și institutor	Deja trecut ca institutor.							
Cântăreț	30	30	20	20	16,20	15	15	30
<i>3. Samarina-Vlahoiani.</i>								
Preot	60	60	30	30	24,30	22	30	50

Proiectul propus de d-nii Cosmescu, Dan, Neșt-Tulin și Ilie Papahagi

Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1901—1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	OBSERVAȚIUNI
	Proiect propus de d-nii Coamescu, Dan, Ștef. Tutu și Ilie Popahagi.							

4. *Turia (Crania).*

Preot	—	40	30	30	24,30	22	30	40
Cântăreț	—	30	20	20	16,20	15	15	30

D. *Circumscripția Albania.*

1. *Cavaia.*

Preot	30	—	—	—	—	—	—	—
idem	30	—	—	—	—	—	—	—

2. *Durazzo.*

Preot	40	40	30	—	16,20	22	30	—
idem	30	30	20	—	—	15	—	—

3. *Elbasan.*

Preot	30	—	—	—	—	—	40	50
-----------------	----	---	---	---	---	---	----	----

4. *Moscopole.*

Preot	50	50	30	30	24,30	22	—	30
-----------------	----	----	----	----	-------	----	---	----

5. *Nicea.*

Preot	25	40	30	30	24,30	22	25	30
-----------------	----	----	----	----	-------	----	----	----

6. *Pleasa.*

Preot	—	100	80	80	64,80	51	60	60
-----------------	---	-----	----	----	-------	----	----	----

7. *Șișca.*

Preot	30	30	25	25	20,25	20	25	30
-----------------	----	----	----	----	-------	----	----	----

8. *Berat.*

Preot	—	—	—	50	—	50	—	—
-----------------	---	---	---	----	---	----	---	---

c) Chirii și combustibil la școlile primare (pe an).

No. corent	Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat	Budgetul aplicat	Budgetul aplicat	Budgetul aplicat	Proiect de budget al	Budgetul aplicat	Budgetul care se aplică cu	OBSERVAȚIUNI
		1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	1 Aprilie 1900—1 Sept. 1901	1 Sept. 1900—1 Iulie 1901	d-lui Arion, pentru	1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	începere de la 1 Sept. 1901	

A. Circumscripția Salonic.

1	Belcamen	100	100	100	100	81	100	100	—
2	Birislav	120	120	120	120	97,20	120	120	—
3	Caterina	—	500	500	500	405	500	500	—
4	Cupa	—	—	—	—	—	—	80	—
5	Fetița-Gramaticova	100	—	—	—	—	—	—	—
6	Giumaia-de sus	240	240	240	240	194,40	240	240	—
7	Hrupiște	120	120	120	120	97,20	120	120	—
8	Huma	120	120	120	120	97,20	120	120	—
9	Liumnița	120	120	120	120	97,20	120	120	—
10	Livedi	—	—	—	—	—	—	60	—
11	Ghevgheli	—	—	—	—	—	—	150	—
12	Lugunța	120	120	120	120	97,20	120	120	—
13	Neveasta	60	60	60	60	48,60	60	110	—
14	Oșani	120	120	120	120	97,20	120	120	—
15	Pepelște	—	—	—	—	81	100	100	—
16	Poroaia	—	—	—	—	202,50	250	200	—
17	Salonic, chirie	—	—	1.000	—	810	1.000	1.000	—
18	Salonic, combustibil	—	—	—	—	—	—	300	—
19	Seres, chirie	—	—	—	—	405	500	500	—
20	Seres, combustibil	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Veria-Selea	800	800	800	800	648	800	800	—
22	Vlaho-Clisura	200	200	200	200	162	200	200	—

B. Circumscripția Bitolia.

1	Bitolia	900	900	800	1.200	972	1.200	1.200	—
2	Cocianii și Lipopelți	120	120	120	120	97,20	120	120	—
3	Crușova, școla de băeți	200	200	200	200	162	200	200	—
4	Crușova, mah. Cireși	160	160	160	160	129,60	160	160	—
5	Cumanova	250	250	250	250	202,50	250	250	—
6	Iancovăț	120	120	120	100	81	100	100	—
7	Magarova, școla de băeți	250	250	250	250	202,50	250	250	—
8	Magarova, școla de fete	—	—	120	180	145,80	180	180	—
9	Muloviște	120	120	120	120	97,20	120	120	—
10	Murihova	100	—	—	—	—	—	—	—
11	Nijopole	230	230	230	230	186,30	230	230	—
12	Ohrida, mah. Sf. George	100	—	—	—	—	—	—	—
13	Ohrida, mah. Sf. Nicolae	100	—	—	—	—	—	—	—
14	Perlepe	250	250	250	250	202,50	250	250	—

No. corent	Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat	Budgetul aplicat	Budgetul aplicat	Budgetul aplicat	Proiect de budget al	Budgetul aplicat	Budgetul aplicat	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	Proiect propus de d-nii Cosmescu, Dan, Nusb, Tuhie și Ilie Papahagi.	OBSERVAȚIUNI
		1 Sept. 1895—1 Sept. 1899	1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	1 Aprilie 1900—1 Sept. 1901	1 Sept. 1900—1 Iulie 1901	d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	1 Iulie 1901—1 Sept. 1901				
15	Pisuderî	80	80	80	80	64,80	80	80	--		
16	Resna	150	115	115	115	93,15	115	115	--		
17	Tirnova	250	200	200	200	162	200	200	--		
18	Ûsküb	800	800	800	800	648	800	600	--		
19	Veles (Küprüli)	360	360	360	360	291,60	360	120	--		
<i>C. Circumscripția Epir.</i>											
1	Abela-Ciariciani	80	80	80	80	64,80	80	80	--		
2	Abela-Damași	120	120	120	120	97,20	120	120	--		
3	Abela-Grebeņa	240	—	—	—	—	—	—	--		
4	Ameru	100	—	—	—	—	—	—	--		
5	Armada	100	100	100	100	81	50	—	--		
6	Băiasa	100	—	—	—	—	—	—	--		
7	Breaza	100	—	50	50	40,50	50	50	--		
8	Floru	80	90	90	90	72,90	90	90	--		
9	Furca	100	—	—	—	—	—	—	--		
10	Ianina	500	500	500	—	—	—	—	--		
11	Laca	120	120	120	120	97,20	60	—	--		
12	Mețovo	180	100	100	100	81	100	100	--		
13	Paleosele	100	100	100	100	81	100	100	--		
14	Perivoli-Paltina	100	—	—	—	97,20	120	120	--		
15	Samarina-Alasona	120	120	120	120	97,20	120	120	--		
16	Samarina-Grebeņa	—	240	240	240	194,40	240	240	--		
17	Samarina-Pertori	80	80	80	80	64,80	80	80	--		
18	Samarina-Vlahoiani	100	100	100	100	81	100	100	--		
19	Seracu	120	120	120	120	97,20	60	—	--		
20	Șes-Cerneși	100	80	80	80	64,80	80	80	--		
21	Turia-(Crania)	200	—	—	—	—	—	—	--		
<i>D. Circumscripția Albania.</i>											
1	Berat	200	200	200	200	162	200	200	--		
2	Cavaia	100	—	—	—	—	—	—	--		
3	Cosina	120	—	—	—	—	—	—	--		
4	Durazzo	—	—	—	—	405	500	500	--		
5	Elbasan	250	—	120	400	324	400	400	--		
6	Ferica	100	—	—	—	—	—	—	--		
7	Frașari	120	120	120	120	97,20	120	120	--		
8	Gabrova	100	—	—	—	—	—	—	--		
9	Giorgia (Corița)	400	800	800	400	648	800	800	--		
10	Moscopole	250	250	250	250	202,50	250	250	--		
11	Pleasa	80	80	80	80	64,80	80	80	--		
12	Sipsca	100	100	100	100	81	100	100	--		

d) Recapitulația institutorilor, preoților, cântăreților, chiriilor și combustibilului școlilor primare.

Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—6 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900—1 Iulie 1900	Proiect de buget al d-înt Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu început de la 1 Sept. 1901	Proiect propus de d-nii Cos- mescu, Dan, Nuși Tuliu și Ilie Papahagi	
	Numărul școlilor pri- mare.	Circ. Salonic 17 » Bitolia . 20 » Epir . . 20 » Albania 12	24 24 28 17	24 25 28 17	21 19 28 10	23 20 27 11	22 20 19 9	24 20 20 9	23 22 27 17
		69	93	94	78	81	71	72	89
Numărul instituto- rilor.	Circ. Salonic 38 » Bitolia . 54 » Epir . . 33 » Albania 17	52 69 49 30	51 73 49 30	50 59 48 21	53 67 48 22	42 51 32 17	46 51 27 15	54 67 49 30	
		142	200	203	178	190	142	139	200
Numărul institutori- lor pensionari.	Circ. Salonic — » Bitolia . — » Epir . . 1 » Albania —	— 2 2 —	— 2 2 —	— 2 2 —	— 2 2 —	— 2 2 —	1 3 3 —	— 2 — —	
		1	4	4	4	4	4	7	2
Totalul lefii lunare a institutorilor (afară de cele plătite din fondul Cazacovicî).	Circ. Salonic 2.864 » Bitolia . 4.080 » Epir . . 2.550 » Albania 1.230	4.634 5.812 3.885 2.425	3.100 4.445 2.535 1.650	3.020 3.660 2.565 1.100	2575,80 3321,00 2025,00 915,30	1.732 2.329 1.218 680	2.410 2.675 1.280 780	3.760 3.925 3.685 2.115	
Fond pentru înființare de noi posturi.	—	333	—	—	—	—	—	333	
		11.057	16.756	11.730	10.345	8837,10	5.959	7.145	13.818
Totalul pensiilor lu- nare ale institutorilor	Circ. Salonic — » Bitolia . — » Epir . . 24 » Albania —	— 165 49 —	— 165 45 —	— 165 45 —	— 133,65 36,45 —	— 110 36 —	60 125 52 —	— 165 — —	
		24	214	210	210	170,10	146	237	165
Numărul preoților.	Circ. Salonic 21 » Bitolia . 7 » Epir . . 1 » Albania 8	22 13 3 6	22 13 3 6	21 9 3 5	21 10 3 5	21 10 3 7	24 7 3 5	21 10 3 5	
		37	44	44	38	39	41	39	39
Numărul cântăreților	Circ. Salonic 6 » Bitolia . 4 » Epir . . 1 » Albania —	7 6 3 —	7 6 3 —	7 6 3 —	7 5 3 —	6 5 3 —	6 2 3 —	7 5 3 —	
		11	16	16	15	14	14	6	15

	Circumscripția, școlile, personalul	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900—1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	Proiect propus de d-nii Cos- mescu, Dan, Nuși Tulin și Ilie Papahagi
Numărul preoților pensionari.	Circ. Salonic	—	—	—	—	—	—	—	—
	» Bitolia .	—	—	—	—	—	—	2	—
	» Epir . .	—	—	—	—	—	—	—	—
	» Albania	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalul lefii lunare a preoților.	Circ. Salonic	730	760	480	450	372,60	343	560	710
	» Bitolia .	320	660	410	285	279,45	249	280	390
	» Epir . .	60	170	100	100	81,00	170	90	150
	» Albania	265	290	215	215	149,85	202	180	200
		1.375	1.880	1.205	1.050	882,90	964	1.110	1.450
Totalul lefii lunare a cântăreților.	Circ. Salonic	155	175	115	125	76,95	77	30	145
	» Bitolia .	130	190	115	155	81,00	80	50	125
	» Epir . .	30	110	70	70	56,70	52	50	90
	» Albania	—	—	—	—	—	—	—	—
		315	475	300	350	214,65	209	130	360
Totalul pensiilor lunare ale preoților.	Circ. Salonic	—	—	—	—	—	—	—	—
	» Bitolia .	—	—	—	—	—	—	40	—
	» Epir . .	—	—	—	—	—	—	—	—
	» Albania	—	—	—	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	—	—	40	—
Numărul localuri- lor de școle închi- riate.	Circ. Salonic	12	12	13	12	16	16	19	—
	» Bitolia .	18	15	16	16	16	16	16	—
	» Epir . .	20	14	15	14	15	15	12	—
	» Albania	11	6	7	7	8	8	8	—
		61	47	51	49	55	55	55	—
Totalul pe an al chiriilor și combus- tibilului pentru șco- lile primare.	Circ. Salonic	2.220	2.620	3.620	2.620	3620,70	4.470	5.060	—
	» Bitolia .	4.540	4.155	4.175	4.615	3738,15	4.615	4.175	—
	» Epir . .	2.740	1.950	2.000	1.500	1312,20	1.450	1.280	—
	» Albania	1.820	1.550	1.679	1.550	1984,50	2.450	2.450	—
		11.320	10.275	11.465	10.285	10.655,55	12.985	12.965	—

e) Personalul didactic și administrativ al școlilor secundare și comerciale (pe lună).

	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898 — 1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899 — 1 April 1900	Budgetul aplicat 1 April 1900 — 1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900 — 1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion, pentru 1 Sept. 1901 — 1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901 — 1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901
<i>1. Liceul din Bitolia.</i>							
Director, medic și revisor	280	400	300	350	283,50	272	270
Profesor	180	150	100	200	162	168	160
idem	180	210	125	200	162	168	160
idem	180	210	125	200	162	168	160
idem	180	210	125	175	141,75	151	160
idem	180	180	125	175	141,75	151	160
idem	180	210	125	175	141,75	151	160
idem	150	210	125	175	141,75	151	—
idem	180	180	125	150	121,50	132	—
idem	120	180	125	150	121,50	132	160
idem	180	210	125	175	141,50	151	160
idem	180	210	125	175	141,50	151	160
idem	100	210	125	175	141,50	151	—
idem	180	210	125	175	141,50	151	160
idem	100	210	125	200	162	168	140
idem	—	210	150	—	—	—	—
idem	—	250	125	—	—	—	—
idem	50	210	125	175	141,50	132	160
idem	—	210	125	175	141,50	132	—
idem	100	210	125	175	141,50	132	160
Secretar	—	—	—	—	—	—	40
Pedagogi	190	140	60	100	48,60	60	60
Econom	83	80	30	50	40,50	48	48
Pedel	—	60	—	—	—	—	—
Portar	25	40	20	30	24,30	30	30
Bucătar	35	35	20	40	32,40	40	40
Servitori	60	60	20	70	56,70	70	75
<i>2. Școala primară și secundară de fete din Bitolia.</i>							
Profesora	200	225	150	140	129,60	150	100
idem	150	175	150	110	101,25	110	100
idem	100	175	100	110	89,10	100	130
idem	100	175	100	110	89,10	100	100
idem	150	175	100	110	89,10	100	100
idem	150	175	100	110	89,10	100	100
idem	50	175	100	110	89,10	100	100
idem	90	175	100	110	89,10	100	100
idem	50	—	100	50	40,50	50	—
idem	—	175	—	—	—	—	—

	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 April 1900	Budgetul aplicat 1 April 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900—1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion, pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu incepere de la 1 Sept. 1901
Profesoră	120	100	50	110	89,10	100	100
Institutore	70	100	70	70	56,70	90	80
idem	—	150	100	100	81	—	—
Repetitore	60	—	30	30	24,30	30	40
Pedagogă	—	60	30	—	—	—	—
Econom	—	80	30	20	14,60	—	—
Portar	20	40	20	20	20,25	25	25
Bucătăresă	—	25	20	20	16,20	20	20
Servitori	30	30	20	20	16,20	20	20
3. Școla comercială din Ianina.							
Profesor	180	300	200	280	226,80	200	200
idem	180	180	120	140	113,40	120	120
idem	150	180	120	140	113,40	120	120
idem	120	180	120	140	113,40	120	120
idem	150	150	100	120	97,20	110	110
idem	120	150	100	140	113,40	120	120
idem	—	180	120	120	97,20	110	100
idem	90	150	100	120	97,20	110	110
idem	70	70	50	50	40,50	50	50
idem	—	180	100	—	—	—	—
idem	—	200	120	—	—	—	—
Econom	70	70	40	30	32,40	40	40
Portar	20	30	20	20	16,20	20	20
Bucătar	30	30	20	20	16,20	20	20
Servitori	60	60	20	20	24,30	30	40
4. Gimnasiul din Berat.							
Profesor	120	150	120	120	97,20	100	—
idem	120	150	100	100	81	90	—
idem	120	150	100	100	81	90	—
idem	90	150	100	100	81	90	—
idem	—	150	100	100	81	90	—
idem	100	100	70	70	56,70	60	—
idem	40	100	70	70	56,70	60	—
idem	—	100	70	70	56,70	60	—
idem	70	70	50	40	32,40	40	—
idem	100	220	150	150	121,50	100	—
Econom	70	70	30	—	—	—	—
Portar	—	25	20	20	16,20	20	—
Bucătar	30	30	20	20	16,20	20	—
Servitori	40	40	10	20	16,20	20	—

	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 April 1900	Budgetul aplicat 1 April 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900—1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion, pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901
<i>5. Școala comercială din Salonic.</i>							
Profesor	—	350	200	336	272,15	250	290
idem	—	300	200	252	204,10	185	185
idem	—	300	200	210	170,10	185	185
idem	—	250	180	210	170,10	185	185
idem	—	250	180	210	170,10	185	185
idem	—	250	180	210	170,10	185	185
idem	—	200	150	168	141,75	140	120
idem	—	200	150	168	170,10	160	160
idem	—	250	150	210	170,10	185	185
Pedagogi	—	180	90	100	121,50	—	—
Econom	—	70	30	60	48,60	—	—
Portar	—	40	25	35	28,35	—	—
Bucătar	—	30	20	40	32,40	—	—
Servitori	—	40	30	40	32,40	46	25
<i>6. Școala comercială din Crușova.</i>							
Director	—	40	20	20	16,20	20	—
Profesor	—	—	—	150	121,50	120	—
idem	—	150	100	100	81	90	—
idem	—	150	100	100	81	90	—
<i>7. Școala comercială din Veria.</i>							
Profesor	—	180	120	120	108,	110	—
idem	—	150	100	100	81,	90	—
idem	—	—	—	50	81,	90	—
idem	—	—	30	—	24,30	30	—

f) Materialul școlilor secundare și comerciale (pe an).

	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 April 1900	Budgetul aplicat 1 April 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900—1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion, pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901
<i>1. Liceul din Bitolia.</i>							
Nutriment	12.150	17.145	14.357	17.302	13.645	21.826	16.208
Lemne, spălat, iluminat	800	1.000	720	1.550	1.255	2.280	1.000
Medicamente	400	300	200	300	243		300
Cărți didactice	—	—	200	1.000	810	—	—
Locuința directorului	800	800	—	—	—	—	—
Uniforme	—	6.000	—	—	—	—	—
Paturi de internat	—	2.000	—	—	—	—	—
Cabinetul de științe	—	2.000	—	—	—	—	—
Un piano	—	1.000	—	—	—	—	—
Biblioteca	—	400	—	—	—	—	—
Cheltueli de cancelarie	—	200	150	300	243	300	200
Premii și festivități	—	300					
Biciclete	—	1.500	—	—	—	—	—
10 vioare	—	400	—	—	—	—	—
Chiria localului	1.800	1.800	1.800	5.582	4.521	5.582	5.582
<i>2. Școala primară și secundară de fete din Bitolia.</i>							
Nutriment	4.050	5.400	5.095	5.523	4.834	5.968	5.968
Lemne, spălat, iluminat	500	600	360	360	324	400	400
Medicamente	250	250	100	100	81	100	100
Cheltueli de cancelarie	—	—	—	—	48	60	60
Piano, zestrea școlii și a internatului	—	3.000	—	—	—	—	—
Locuința directoarei	—	500	—	—	—	—	—
Paturi de internat	—	600	—	—	—	—	—
Uniforme	—	500	—	—	—	—	—
Chiria	1.620	1.580	4.025	4.585	3.714	4.585	4.585
<i>3. Școala comercială din Ianina.</i>							
Nutriment	10.800	9.000	6.876	6.876	5.688	2.075	8.123
Lemne, spălat, iluminat	600	600	300	300	486	215	450
Medicamente	400	400	360	360	291	—	100
Cheltueli de cancelarie	—	—	—	—	48	—	—
Uniforme	—	2.500	—	—	—	—	—
Locuința directorului	—	800	—	—	—	—	—
Chiria școlii și internatului	1.656	1.656	1.656	1.700	1.377	1.700	1.700

	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898 — 1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899 — 1 April 1900	Budgetul aplicat 1 April 1900 — 1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900 — 1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion, pentru 1 Sept. 1901 — 1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901 — 1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu incepere de la 1 Sept. 1901
<i>4. Gimnasiul din Berat.</i>							
Nutrimet	5.400	4.050	3.917	3.917	3.625	1.310	—
Lemne, spălat, iluminat	500	500	300	300	—	—	—
Medicamente	—	200	200	200	—	120	—
Chiria școlii și internatului	720	720	720	720	583	360	—
<i>5. Școala comercială din Salonic.</i>							
Nutrimet	—	5.544	4.315	7.574	7.224	2.293	—
Incălzit, iluminat	—	1.300	—	—	—	—	—
Spălat	—	400	700	1.400	1.134	350	500
Chiria localului școlii	—	3.000	4.000	4.000	3.240	3.000	3.000
Medicamente	—	300	300	300	243	75	—
Paturi și saltele	—	900	—	—	—	—	—
Cuiere, lămpi, lavoare	—	300	—	500	405	—	—
Instalarea infirmeriei	—	200	—	—	—	—	—
Instalarea refectorului	—	650	—	—	—	—	—
Bănci, mese, table, catedre	—	2.000	—	160	129	160	—
Mese, scaune, orologi, registre, obiecte de cancelarie	—	800	—	—	—	—	—
Dulapuri de bibliotecă, laboratoriu și muzeu	—	600	—	—	—	—	—
Cărți	—	—	—	250	243	—	—
Cheltueli de cancelarie și festivități	—	200	100	200	162	150	150
Uniforme	—	1.750	—	560	454	—	—
40 burse externe a 24 lei pe lună	—	—	—	—	—	6.720	9.600
<i>6. Școala comercială din Veria.</i>							
Chiria	—	—	200	200	162	200	—

g) Recapitularea școlilor secundare și comerciale (pe an).

	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 April 1900	Budgetul aplicat 1 April 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900—1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion, pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901
Liceul din Bitolia, personal	37.116	56.340	33.900	43.980	35.214	36.720	31.476
» » material	15.950	34.845	17.427	26.034	20.717	29.988	23.290
Șcôla sec. de fete din Bi- tolia, personal	16.080	26.520	16.440	16.200	13.492	14.340	12.180
Șcôla sec. de fete din Bi- tolia, material	6.420	12.430	9.580	10.568	9.001	11.113	11.113
Șcôla comercială din Ia- nina, personal	14.880	25.320	16.200	16.080	13.219	14.040	14.040
Șcôla comercială din Ia- nina, material	13.456	14.956	9.192	9.236	7.890	3.990	10.373
Gimnasiul din Berat, per- sonal	10.800	18.060	12.120	11.760	9.525	10.080	—
Gimnasiul din Berat, ma- terial	6.620	5.470	5.137	5.137	4.208	1.790	1.790
Șcôla comercială din Sa- lonic, personal	—	32.520	21.420	26.988	22.822	20.472	20.460
Șcôla comercială din Sa- lonic, material	—	17.944	9.415	14.944	13.234	12.748	13.250
Șcôla comercială din Cru- șova, personal	—	4.080	2.640	4.440	3.596	3.840	—
Șcôla comercială din Cru- șova, material	—	—	—	—	—	—	—
Șcôla comercială din Veria, personal	—	3.960	3.000	3.240	3.533	3.840	—
Șcôla comercială din Veria, material	—	—	200	200	162	200	—
	121.322	252.445	156.671	188.807	156.612	163.161	137.972

h) Diverse alte cheltueli din budgetul școlilor și bisericilor române din străinătate.

	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 April 1900	Budgetul aplicat 1 April 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900—1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion, pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901
<i>Librăria din Bitolia (pe lună).</i>							
Léfa librarului	—	300	150 (*)	100	} 81	—	—
Léfa contabilului	—	60	40	—		40	—
Servitor	—	15	50	15		15	—
<i>Inspectori și revisori (pe lună).</i>							
Inspector	800	800	600	—	—	—	—
Însărcinat de afaceri	400	—	—	—	—	—	—
Tălmăciu	100	—	—	—	—	—	—
Comisionar la Salonic	60	—	—	—	—	—	—
I revisor școlar	250	250	250	250	202,50	250	300
II revisor școlar	250	300	300	300	243	250	250
III revisor școlar	—	300	300	300	243	250	—
IV revisor școlar	—	250	250	—	—	—	—
<i>Pensiuni (pe lună).</i>							
Pensia d lui Ap. Mărgărit	—	—	—	500	500	430	430
<i>Mitropolia din Constantinopole (pe luna).</i>							
Mitropolit	1.200	1.200	800	800	600	600	—
Preot	200	200	150	150	150	135	—
Cântăreț	200	200	75	125	125	112	—
Paracliser	50	50	40	40	40	40	—
Portar	50	50	30	30	30	30	—
Archiereu în Albania	400	—	—	—	—	—	—
<i>Școala primară din Constantinopole (pe lună).</i>							
Institutor	100	250	180	—	—	—	—
Institutore	80	250	180	—	—	—	—
<i>Școala primară de băieți din Sofia (pe lună).</i>							
Institutor-director	437,50	437,50	437,50	387,50	337,50	292	80 (**)
Institutor	300	300	300	300	250	227	— (**)
Institutor bulgar	80	80	80	80	80	77	80
Institutor	—	250	250	250	200	183	200
Medic	—	60	60	60	60	58	60
Servitor	40	40	40	40	40	40	40

(*) D. Istrati suprimase de-ocamdată librăria; pe urmă a menținut-o cu aceste lefi.

(**) Vor primi léfa și gradația de institutori din fondul învățămîntului primar urban din țară.

	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898 — 1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899 — 1 April 1900	Budgetul aplicat 1 April 1900 — 1 Sept. 1901	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900 — 1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion, pentru 1 Sept. 1901 — 1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901 — 1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901
<i>Școala primară de fete din Sofia (pe lună).</i>							
Institutoare-directoare	300	300	300	300	250	227	227
Institutoare	210	210	210	210	160	151	60
Servitoare	40	40	40	40	40	40	40
<i>Școala primară din Turtucaia (pe lună).</i>							
Institutor-director	225	225	200	200	200	183	—
Institutoare	225	225	200	200	200	183	—
Institutor-bulgar	80	80	80	80	80	77	80
Institutoare-bulgară	80	80	80	80	80	77	80
Servitori	60	60	60	60	60	60	60
<i>Burse (pe lună).</i>							
Burse la Constantinopoli	560	420	1.005	640	630	540	540
Burse la Galata-Serai	575	377	575	402	408	316	316
Burse în țară	—	—	1.056	1.126	1.228	833	833
<i>Material divers (pe an).</i>							
Chiria librăriei din Bitolia.	—	500	550	500	405	250	—
Luminat, încălzit idem	—	250	—	—	—	—	—
Cărți pentru scolară	6.600	—	—	—	2.430	—	—
Chelt. de cancelarie in- spectoratului	1.080	—	—	—	—	—	—
Chiria Mitropoliei Const.	—	—	2.760	—	2.760	2.760	—
Material școlilor din Sofia.	5.400	5.400	5.400	5.400	5.200	5.700	3.700
Material școlii din Tur- tucaia	1.220	1.220	600	600	600	550	550
<i>Diverse (pe an).</i>							
Comisionul Băncii	—	—	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
Institutul Weigand din Lipsca	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000
Fond extraordinar	85.527	157.742	35.791(*)	35.792(*)	40.000	20.000	20.000

(*) S'a repartizat între aceste două budgete creditul extraordinar de 71.583, cheltuit în întregul an budgetar 1900—1901.

i) Recapitulația generală (pe an).

	Budgetul aplicat 1 Sept. 1898—1 Sept. 1899	Budgetul aplicat 1 Sept. 1899—1 Aprilie 1900	Budgetul aplicat 1 Aprilie 1900—1 Sept. 1900	Budgetul aplicat 1 Sept. 1900—1 Iulie 1901	Proiect de budget al d-lui Arion pentru 1 Sept. 1901—1 Sept. 1902	Budgetul aplicat 1 Iulie 1901—1 Sept. 1901	Budgetul care se aplică cu începere de la 1 Sept. 1901	Proiect propus de d-nii Cosmescu, Dan, Nuși, Tuliu și Ilie Papahagi
Lefile institutorilor pri- mari	132.684	201.072	140.760	124.140	106.045	71.508	85.740	165.816
Pensiile institutorilor primari	288	2.568	2.520	2.520	2.041	1.752	2.844	1.980
Lefile preoților	16.500	22.560	14.460	12.600	10.595	11.568	13.320	17.400
Lefile cântăreților . . .	3.780	5.700	3.600	4.200	2.576	2.508	1.560	4.320
Pensiile preoților	—	—	—	—	—	—	480	—
Chiriile școlilor pri- mare	11.320	10.275	11.465	10.285	10.656	12.985	12.965	—
Școlile secundare și co- merciale	121.322	252.445	156.671	188.807	156.612	163.161	137.972	—
Librăria din Bitolia . . .	—	4.500	2.460	1.380	972	660	—	—
Inspectori și revisori . .	22.320	22.800	20.400	10.200	8.262	9.000	6.600	—
Pensiunea d-lui Ap Mărgărit	—	—	—	6.000	6.000	5.160	5.160	—
Mitropolia din Con- stantinopoli	25.200	20.400	13.140	13.740	11.340	11.004	—	—
Școala primară din Con- stantinopoli	2.160	6.000	4.320	—	—	—	—	—
Școala primară de băieți din Sofia	10.290	14.010	14.010	13.410	11.610	10.524	5.520	—
Școala primară de fete din Sofia	6.600	6.600	6.600	6.600	5.400	5.016	3.900	—
Școala primară din Tur- tucaia	8.040	8.040	7.440	7.440	7.440	6.960	2.640	—
Burse	13.620	9.564	31.632	26.016	27.192	20.268	20.268	—
Material divers	14.300	7.370	9.260	9.260	11.395	9.260	6.250	—
Comisionul Băncii	—	—	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	—
Institutul Weigand din Lipsca	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	10.000	—
Fond extraordinar	85.527	157.742	(*) 35.791	(*) 35.792	40.000	20.000	20.000	—
Total pentru un an . . .	483.951	761.646	487.529	485.390	431.136	374.334	338.219	189.516

(*) In anul budgetar de la Aprilie 1900 până la Aprilie 1901, cheltuelile extraordinare s'au ridicat in total la 71.583 lei. Neputându-se sci care din acestea au fost imputabile perioadei de la 1 Aprilie 1900 până la 1 Octombrie 1900, și cari perioadei de la 1 Octombrie 1900 până la 1 Aprilie 1901, s'a atribuit fie-cării din aceste perioade câte o jumătate din suma de 71.583 lei.

ANEXA No. 6.

Raportul din 22 August 1900 al d-lui Nuși Tului, revisor școlar
în Epir (extract).

Domnieș-Sale,

D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice.

București.

Pe exercițiul anului 1899—900 am avut în circumscripția Epirului 38 de școli primare de ambele sexe, cu un personal didactic de 52 de institutori și institut^ore.

Parte din aceste școli, precum școla din Abela, Perivoli, Smixi, Samarina, din cauza emigrațiunii Românilor în câmpiile Tesaliei cu începerea sezonului de toamnă, se suspendă în sus menționatele patru comune, și continuă a funcționa în sezonul hibernal în comunele tesalice, Alasona, Cearicianii, Pectori, Vlaho-Iane și Damași, până la începutul lui Maiu, când începe din nou emigrațiunea spre munte.

Tóte cele-lalte comune fiind stabile, școlile funcționează regulat de la 1 Septembrie până la finele lui Iunie, când au loc examenele anuale.

Școlile din circumscripțiunea Epirului se pot împărți în două categorii: școli vechi ce datéză de mai mulți ani, și școli noi, înființate de la începutul anului școlar 1899—900.

Școlile noi de pe ramificațiunea Pindului, din regiunea așa numită Zagor, sînt următoarele: *a)* școla din Dobrinovo; *b)* școla din Leașnița; *c)* școla din Macrini; *d)* școla din Pades; *e)* școla din Smixi; aceste două din urmă școli sînt înființate în comune situate

pe cele două versanturi ale Pindului ostic, dar nu sînt cuprinse în regiunea Zagor ; mai avem șcôla din Vlaho-Livad și șcôla din Cochinopole, comună situată pe lanțul nordic al Olimpului.

Școlile aceste n'au putut funcționa regulat din două motive : primul și cel mai regretabil este motivul important că populația românească din citatele comune a fost rău dispusă în potriva școlii noastre, ațîțată fiind de clerul grecesc a cărui influență morală — prin mijlocul Bisericii — este inconstestabilă ; al doilea motiv este intervenirea guvernului otoman care a oprit pe institutori de a funcționa, fiind lipsiți de autorizațiile legale.

Numai șcôla din Macrină a fost nederanjată și a avut un număr de elevi multămitor.

Bine-voiți a lua în vedere, Domnule Ministru, că cele mai multe din școlile vechi încă nu avuseră autorizații. Dacă s'a reușit a se obține est-an, faptul se datoresce stăruinței ce s'a depus. În privința școlilor nouă am de adăogat că atât institutorii cât și subsemnatul, am făcut tóte demersurile convenite. Cu tóte ordinele obținute de la Constantinopol, tot nu s'a putut reuși.

.....

În așa condițiuni presintându-se situațiunea câtor-va școli din circumscripția Epirului, subsemnatul cred, Domnule Ministru, că logic ar fi să fie șterse din budget școlile ce n'au putut funcționa regulat ; însă luându-se în vedere că sacrificiile ce se fac aũ drept scop o cestiune de o ordine înaltă, luându-se în vedere că în Macedonia propagandele etno-politice își impun după timp și sfortări extraordinare, socot că ar fi bine menținerea școlilor deja înființate, afară de școlile din Vlaho-Livad și Cochinoplu, cari trebuesc șterse, și încă cu reserva de a fi redeschise în împrejurări mai oportune.

.....

ANEXA No. 7.

Tablou de frecventarea școlilor din Epir în anul 1899—900, înaintat la 27 August 1900 de d-l Nuși Tului, revisor școlar.

No. curent	Numele comunelor	Felul școlilor	Data înființării	Clasele fie-cărei școli	Elevi înscriși		Elevi regulați	
					Băieți	Fete	Băieți	Fete
1	Turia	ambe-sexe	1884	IV	53	39	49	36
2	Ameru.	băieți	— 98	începăt.	8	—	8	—
3	Mețovo	ambe-sexe	— 90		8	—	6	—
4	Seracu.	băieți	— 90	începăt.	10	—	8	—
5	Paltina.	»	— 97	III	18	—	16	—
6	Baiasa.	ambe-sexe	— 80	III	58	49	52	35
7	Laișta.	băieți	— 81	începăt.	7	—	6	—
8	Grebenici	»	— 90	» »	6	—	4	—
9	Breaza.	»	— 93	III	27	—	22	—
10	Armada	»	— 92	II	12	—	11	—
11	Paleoseli	»	— 90	III	20	—	18	—
12	Furca	»	— 80	IV	26	—	25	—
13	Samarina	ambe-sexe	— 80	V	49	—	44	—
14	Abela	» »	— 67	V	106	—	97	—
15	Perivoli	băieți	— 77	V	100	—	87	—
16	Floru	»	— 89	III	24	—	22	—
17	Șeș	»	— 89/90	I	12	—	8	—
18	Ġrebenă	ambe-sexe	— 80	V	62	49	58	44
19	Alasona	băieți	— 9 ?	III	26	22	—	—
20	Ciariciani	»	— 87/88	III	27	—	22	—
21	Vlahoiani	»	— 82	III	45	—	42	—
22	Pertori.	»	?	III	18	—	16	—
23	Damași	»	— 67	V	72	—	65	—
24	Pepeliște.	»	— 99	III	39	—	29	—
25	VI. Livad	»	— »	??	?	—	?	—
26	Cochinopol.	???	???	??	?	—	?	—
27	Leașnița	???	???	??	?	—	?	—
28	Dobrinovo	» » »	» » »	» »	»	—	»	—
29	Pades	băieți	— 99	—	—	—	—	—
30	Macrini	???	???	I	14	—	11	—
31	Smixi.	» »	» » »	—	—	—	—	—
32	Ianina.	» »	?	IV	26	—	26	—

ANEXA No. 8.

Statistica elevilor din circumscripția revisoratului din Epir pe anul
scolar 1899 — 1900.

Ianina	Seracu	Mețovo	Ameru	Paleo-Seli	Pades		
22	8	a funcționat neregulat	12	16	—		
Armada	Breaza	Băiasa	Cerneși	Macrini	Laca		
10	22	elevi	8	15	5		
		elevi				47	35
Dobrinovo	Leașnița	Grebenici	Floru	Turia	Grevena		
—	—	4	22	elevi	elevi	elevi	elevi
				48	36	60	15
Abela	Smixi	Samarina	Furca	Palten	Perivoli		
elevi	elevi	Se lucrăză pentru auto- risație	elevi	elevi	85		
95	50		41	40			
25	16						
Alasona	Pertori	Ciariciani	Vlahoiani	Damași	Pepeliște		
22	16	23	40	60	28		

Abela, 30 Iunie 1900.

Revisor, Nuși Tuluiu.

ANEXA No. 9.

Raportul din 9 August 1900 al d-lui T. Capsali, revisor școlar în circumscripția Bitolia (extract).

Domniei-Sale,

Domnului Ministru al Cultutelor și Instrucțiunii Publice.

București.

Am onóre a vă înainta un tablou general de situațiunea școlélor din circumscripția acestui revisorat la finele anului școlar curent, precum și o hartă cu situația și numele localităților în care se află școlé românesce, conform ordinului Dv. cu No. 7.571 din 19 Iulie 1900.

.....

In circumscripția acestui revisorat, tóte localitățile locuite de Români aú școlé românesce, afară de comunele: Vărbița, Socolarți, Ratoviti și Buniș, tóte în apropierea comunei Lipopelți. Aceste comune situate una de alta la o depărtare de $\frac{1}{2}$ de ceas și cu tóte la o depărtare de 15 sau 20 minute din comuna Lipopelți, în care s'a înființat școlá română în anul școlar curent, ar puté considera această comună ca un centru al lor, și prin urmare să-și trimită copiii la școlá înființată. Titularului școléi i-am și dat instrucțiuni în sensul de a con-

vinge pe Români din isele patru comune ca să trimită copiii lor la școla din comuna Lipopelți.

În anul colar curent n'u mai putut funcționa școlele din următoarele comune: Pisoderi, Florina, Prizrend i Calcandelen.

cola din comuna Pisoderi, nfiinată de acum 8 ani, mai că nici un an n'a funcționat regulat, din cauza neglijenei, fie a institutorilor cari u condus-o, fie a autoritailor colare din anii trecui, cari nu s'u îngrijit pentru obinerea autorisației legale. În anul curent titularul acestei coli a avut a suferi mult în afacerea obinerii autorisației colei.

Pentru cola din oraul Florina, proiectată a se înființa în cursul anului colar, cu mai puine dificulti s'a putut obține din partea autoritailor colare, mazbataua în virtutea căreia se eliberéză autorisațiile de coli. Consiliul administrativ din Bitolia însă, căruia de mult i-a fost naintată acstă mazbata, nu-i dă nici un curs, în ateptarea hotririi ce va bine-voi a da Onor. Minister al Cultelor din Constantinopol, în cestiunea colei din Pisoderi.

colele proiectate a se înființa în cursul acestui an colar în comunele Calcandelen i Prizrend, u ntmpinat o dublă dificultate, i în special în acstă din urmă comună.

După ultimele scrisori ale titularului colei din Prizrend, înclin a crede că pentru moment nu mai pte fi sperană a se obține autorisația cerută de lege, în virtutea căreia să pt funcționa școla i deci ar fi bine să se amne înființarea acestei coli pentru timpuri mai depărtate.

Situaiunea colei din Calcandelen e mai puin dificilă, prin faptul că institutorul a putut obține numărul de isclitori pretins de legea nvămntului, pentru a put face cererea de autorisație.

Acsta este situaiunea până în prezent a acestor cole proiectate a se înființa în cursul anului colar curent. Tte cele-lalte cole din

circumscripția acestui revisorat, a funcționat regulat, făcând și un pas spre progres, de o parte prin mărirea numărului de elevi, și de alta înființându-se la toate școlile archivă în regulă, ceea-ce până la începutul anului școlar curent lipsia, așa putea dice, la cea mai mare parte a școlilor din Macedonia.

Revisor, T. Capsali.

ANEXA No. 10.

Tablou de frecuentarea școlilor din circ. Bitolia (Monastir), în anul 1899—1900, înaintat la 9 August 1900 de d. T. Capsali, revisor școlar.

No. curent	Localitatea cu școla română și localitatea în care s'ar putea înființa școle române	FELUL ȘCOLEI	Câți instructori are școla	Câte clase are școla	Elevi înscriși în școlă	Elevi prezenți la examen în școlă	Elevi promovați în total	Observațiuni
1	Bitolia	șc. de băeți	4	5	47	41	36	Tote școlele notate în acest tablou, pe lângă numărul elevilor semnate în rubrica respectivă, mai au câte o clasă a începătorilor dinău divisia preparatore.
		» » fete	2	5	79	79	76	
2	Nijopole	» mixtă	4	5	58	50	48	
3	Tirnova	»	4	5	70	56	51	
4	Magarova	» de băeți	2	5	55	42	38	
		» » fete	2	3	39	30	25	
5	Muloviște	» » băeți	4	5	92	85	85	
		» » fete	2	4	72	72	71	
6	Gopeși	» » băeți	4	5	96	89	82	
		» » fete	2	4	84	84	77	
7	Resna	» » băeți	1	4	42	32	32	
8	Iancovăț	» mixtă	2	3	25	25	24	
9	Ohrida	centrală mixtă	3	4	40	32	70	
		șc. sf. Nicolae	2	4	30	30	40	
10	Crușova	» centrală	5	5	102	92	84	
		» de fete	3	5	63	63	41	
		» Cireș mixtă	3	3	67	67	63	
11	Perlepe	» mixtă	4	4	47	40	39	
12	Küpruli (Veles)	» »	4	4	45	35	35	
13	Cociani	» »	3	4	42	31	28	
14	Lipopelți	» de băeți	1	3	19	19	19	
15	Vărbita		—	—	—	—	—	
16	Socolartii	} fără școlă	—	—	—	—	—	
17	Ratoviți		—	—	—	—	—	
18	Buniși		—	—	—	—	—	
19	Djuma de sus	șc. de băeți	2	4	35	34	31	
20	Ūsküb	» » »	2	3	23	23	20	
		» » fete	1	3	23	23	23	
21	Cumanova	» » băeți	1	3	20	20	18	
22	Prizrend	» » »	1	—	—	—	—	
23	Calcandelen	» » »	1	—	—	—	—	
24	Florina	» » »	1	—	—	—	—	
25	Pisoderi	» » »	1	—	12	—	—	
26	Murihova	» » »	1	—	97	—	—	

ANEXA No. II.

Tablou de frecventarea școlilor din circumscripția Salonic în anul 1899 — 1900
înaintat la 17 Octombrie 1900, de d-l D. G. Dan, revisor școlar.

No. curent	Numirea localităților	Felul școlii de			Câți		Câte clase are școala	Inscriși		Prezențați la examen		Promovați în total		Numărul familiilor	
		Băieți	Fete	Mixtă	Instituții	Instituții		Elevi	Elevi	Elevi	Elevi	Elevi	Elevi	Românesci	Neromânesci
1	Salonic	—	—	1	—	1	—	28	—	—	—	—	—	—	—
2	Neveasta	1	1	—	5	2	5	105	52	92	52	86	50	450	—
3	Belcamen	1	—	—	2	—	5	30	15	25	15	25	10	150	100
4	Negovanii	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100
5	Hrupiștea	1	—	—	3	—	5	55	—	52	—	50	—	250	{ 200 bulg. 200 otom.
6	VI. Clisura	1	1	—	5	3	5	124	81	101	70	97	70	700	—
7	Poroaia	—	—	1	1	—	4	35	25	35	25	35	25	250	{ 250 mahom. 400 bulg. 100 grecom.
8	Veria, Selea, Xirivad, Marușa.	1	1	—	6	2	6	300	170	270	130	250	110	1.500	—
9	Fetița	1	—	—	1	—	4	70	—	60	—	50	—	250	—
10	Oșanii	—	—	1	2	—	5	70	10	55	5	37	5	120	—
11	Livedii	—	—	1	3	—	5	100	20	80	10	60	6	930	—
12	Birislav	—	—	1	1	—	3	27	10	23	8	13	5	150	—
13	Lugunța	—	—	1	1	—	4	50	10	37	7	30	5	180	—
14	Huma	1	—	—	2	—	5	73	—	54	—	38	—	—	—
15	Cupa	1	—	—	1	—	5	30	—	15	—	15	—	100	—
16	Liumnița	1	—	—	2	—	5	28	—	20	—	16	—	330	—
17	Giurmaia de-jos.	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	800	{ 600 bulg. 400 otom.
18	Seres	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19	Caterina	1	—	—	3	—	5	65	15	60	10	60	10	250	700
20	Milea	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Blața	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

ANEXA No. 12.

Raportul din 17 Iuliü 1900 al d-luï Ilie Papahagi, revisor școlar
în Albania (extract)

Domniei-Sale,
D-luï Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice

Bucuresci.

.....
Mă voiü sili, pe cât imi e posibil, a vë face tabloul fidel al fiecärei școlii de sub dependența mea, începënd cu școla din Corița, unde am și asistat în persónă la examenele publice, ținute la 25 Iuniü.

.....
In acest centru, grație personalului didactic, care se bucură de stima și încrederea Românilor, cu satisfacție am vëçut o mișcare seriósă în sens românesc.

.....
Numërul elevilor presentați la examen a fost de 82. Până în anul trecut, după cum se constată din matricula școliei, numërul elevilor abia a ajuns la 45. Și în anul acesta, dacă am fi avut un local măi încăpëtor și măi comod, numërul elevilor ar fi fost cu mult măi superior celui actual.

.....
Examenele școliei de fete, ținute în aceeași ñi, aü avut același succes, grație sârguinței d-rei Victoria Tucca, directóra școliei. Lucrurile manuale măi ales, aü lăsat impresia cea măi bună.

.....
Numërul elevelor înscrise și prezentate la examen aü fost 45.

.....
Examenele școliei de fete și băeți din Moscopole aü avut loc la 29 Iuniü. Numërul elevilor înscriși a fost 44, iar al elevelor 15.

.....
La Sipsca, unde nu există altă școlă de cât cea românescă, examenele aü avut loc la 25 Iuniü. Numërul elevilor și elevelor acestei școle mixte în cursul anuluï aü fost de 30. La examene nu s'aü pre-

sentat de cât 16, și acesta din cauză că locuitorii ocupându-se mai mult cu agricultura și cu creșterea vitelor, sunt nevoiți a-și retrage copiii de la școlă cu începerea primăverii.

La Gabrova, examenele au avut loc la 18 Iunie. Nici această școlă n'a fost cruțată de persecuțiile înaltului Prelat grec.

Cu toate persecuțiile mai sus arătate, școlă română a încheiat anul școlar cu succes, numărând 22 elevi.

La Nicea examenele s'au ținut la 18 Iunie. Numărul elevilor prezenți la examen au fost 13. În acest sat românesc nu se poate stabili în mod exact numărul elevilor, pentru că locuitorii satului fiind muncitori, își retrag copiii de la școlă în mod neregulat, după trebuințele lor casnice.

La Frașari, examenele au avut loc la 16 Iulie. Această școlă începu a fi frecventată de 22 elevi.

La Pleasa examenele s'au ținut la 2 Iulie. Numărul elevilor prezenți la examene au fost 65. În această comună pur românească, parte din locuitori, fiind nomazi, numărul elevilor variază după anotimp. Ast-fel în timpul iernii familiile nomade coborându-se în mănósele câmpii ale Tesaliei, școlă se depopulează într-o cât-va, iar cu începerea primăverii familiile întorcându-se la căminurile lor, numărul elevilor se sporesce în mod simțitor.

La Berat examenele publice s'au ținut la 18 Iunie; numărul elevilor înscriși au fost de 32, iar al celor prezenți la examen de 25.

La Elbasan examenele au avut loc la 25 ale lunii expirate. După o muncă neîntreruptă de mai mulți ani, comunitatea isbuti în fine, a obține autorizația pe la August 1899 (1).

(1) Această școlă a avut 10 școlari în anul 1899--1900.

În circumscripția mea mai sunt și școle, cari unele figurază de mult în budget, iar altele de un an, dar cari n'au funcționat din cauza lipsei de autorisații legale. Acestea sunt:

1). Școla din Durazzo figurază încă de la 1892. S'au făcut demersuri din partea multor institutori, cari s'au succedat, în sens de a se obține autorisația, dar până ađi ele au rămas fără succes (1).

2) Școla din Cavaia, figurază de la 1895. Școla din Tirana figurază de la 1899.

.....
Școla din Lunca figurază în budget de un an.

.....
Școla din Cosina figurază în budget de la 1895 ; anul trecut s'a dispus a fi transferată la Premeti.

.....
Școla din Gradiște figurază de un an în budget. De óre-ce d-l Tului Nuși, însărcinat cu deschiderea școlei, fiind strein, n'a putut să răsbată în acest sat românesc, am recomandat ca institutor ajutor pe lângă d-sa pe d-l Vasiliu Lazu, armân de origină.

.....
La Ferica școla figurază de la 1895. Până în anul trecut nu se făcuse nici un demers serios în sens de a se obține autorisația.

.....
Școla de fete din Berat a fost înființată de răposata Anastasia Christoforidi la 1890. A fost suprimată la 1896, iar la Septembrie 1899 s'a dispus a se reînființa.

.....
Din cele mai sus expuse reese dar că pentru deschiderea școlilor din Vilaietul Școdra, de și s'au întrebuițat tóte mijlócele posibile, nu s'au obținut, și nici nu se speră a se obține în viitor autorisațiile la fața locului.

.....
(1) Autorisația pentru acéstă școlă s'a obținut mai târđiú

ANEXA No. 13.

Tabloul personalului didactic din Albania, de Ilie Papahagi, revisor școlar (extras).

Tabloul personalului didactic și clerical din Albania.

Numărul profesorilor	NUMELE ȘI PRONUMELE	Catedra saŭ funcția ce ocupă	Localitatea	DATA NUMIRII	Subvenția ce primesce lunar
18	Constantin Pisotta .	Institutor	Premeti	Formalitățile aŭ fost îndeplinite; hârtiile s'aŭ înaintat la Constantinopol de unde se așteptă rezultatul . . .	70 fr.
20	Cezar Hondrosom .	Institutor	Ferica	Școla nu funcționează din lipsă de autorisație.	70 fr.
21	Eugenia Christigiu, născută Sotir, sub care nume figurează și în statele de prezență.	Institutore	BeratȘcola nu funcționează din lipsă de autorisație.	Catedra în budget e prevădută cu 150 fr.
25	Tache Sufleri . . .	Institutor	Cavaia	Școla nu funcționează din lipsă de autorisație; formalitățile aŭ fost făcute pe lângă autoritățile locale; hârtiile aŭ fost înaintate la Scodra, de unde a venit răspuns negativ. Institutorul a fost nevoit a veni la Berat la 1 Mai, unde se găsesce și actual.	Catedra școlei din Cavaia e prevădută cu 90 fr.
27	Ahilea Dabura . . .	Institutor	Lunca	Școla nu funcționează din lipsă de autorisație.	60 fr.

Numărul profesorilor	NUMELE ȘI PRONUMELE	Catedra sau funcția ce ocupă	Localitatea	DATA NUMIRII	Subvenția ce primesce lunar
28	Cocca Zugravu . . .	Institutor	Tirana Școlă nu funcționează, din lipsă de autorizație. Institutorul român s'a vădit nevoit să vie la Berat spre a aștepta împrejurări mai favorabile	70 fr.
29	Tuliu Nuși . . .	Institutor	Gradiștea	Numit la 1899 la noua școlă din Gradiștea. Nu funcționează această școlă din cauză de lipsă de autorizație. Servesce ca institutor la școlă primară din Berat	100 fr.
30	Constantin Econom .	Institutor	Durazzo	Numit la 1897. Școlă nu funcționează din cauza lipsei de autoris. deși figurază în budget încă de la 1893	100 fr.

ANEXA No. 14.

Populația școlară din câte-va școle din Epir pe anul 1899—1900.

(Notă din dosarele Ministerului).

1.	Școla de băieți:	Grebena.	58
2.	»	» fete	»	44
3.	»	» mixtă	Furca.	19
4.	»	»	Paleoseli.	9
5.	»	»	Floru.	18
6.	»	»	Bréza.	19
7.	»	» băieți	Băiasa.	?
8.	»	»	Turia	51
9.	»	» fete	»	32
10.	»	» mixtă	Armada.	4
				<hr/>
Total				254

ANEXA No. 14 bis.

Populația școlară a câtor-va din școlile din Epir, în Iunie 1901,
după arătarea unui notabil român din Abela.

Băiașa	cam 45	elevi
Cerneși	» 2	»
Floru	» 5—6	»
Paleoseli	» 4—5	»
Furca	» 15	»
Samarina	» 20	»
Vlahoiani	nici un elev;	
Elasona	nici unul;	
Pertori	» 4—5 elevi;	
Grebena	» 60 în timpul iernei; vara nici unul;	
Paltino	nu este școlă;	
Ceariciani	nici un elev;	
Ameru	nici unul;	
Smixi	nu este școlă.	

ANEXA No. 15.

Studiū asupra chestiei române din Macedonia.

Școalele române din Turcia de C. V. Adam, însărcinat cu urmărirea afacerilor școlare și bisericesci pe lângă autoritățile otomane.

Constantinopol 15 Noembre 1900.

Situațiunea actuală a școalelor române din Turcia.

Școalele primare (extras).

Școalele române din Turcia se pot deosebi, din punctul de vedere al situației lor actuale, în trei categorii:

a). Școle al căror mers este asigurat și luptă spre a deveni școlă comunală, prin dispariția școlei grecesci și îmbrățișarea lor din partea tuturor locuitorilor comunelor unde funcționează.

b). Școle cari funcționează regulat, dar cari sunt mai puțin populate de cât cele grecesci.

c). Școle, a căror funcționare este neregulată, sau cari există fiind-că sunt institutori cari le represintă.

Mersul acestor școli depinde de triumful celor-lalte două categorii de școli.

În aceste trei categorii figurază școalele din următoarele localități:

Categoria I-a.

1. Școla din Giorgia	7. Școla din Băiasa	
2. » » Ohrida	8. » » Turia	
3. » » Gopeși	9. » » Selia	} Veria
4. » » Muloviște	10. » » Xirolivadi	
5. » » Abela	11. » » Oșani	
6. » » Perivoli	12. » » Neveasta	

Categoria II-a.

1. Școla din Crușova	9. Școla din Vlaho-Clisura
2. » » Perlepe	10. » » Samarina
3. » » Magarova	11. » » Belcamen
4. » » Târnova	12. » » Furca
5. » » Nijopole	13. » » Caterina
6. » » Resna	14. » » Veles (Chiupruli)
7. » » Moscopole	15. » » Bitolia
8. » » Hrupiște	16. » » Berat.

Categoria III-a.

In categoria acésta intră restul școlélor nóstre din Macedonia.

.....

ANEXA No. 16.

Petiție adresată din Bitolia, la 11 Iuliù 1901 (extras).

Domnieț-Sale,

D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice.

București.

D-le Ministru,

..... Unii din corpul didactic, cari până erî ridicau lăudări pentru faptele patriotice Ex. V., astă-ți, cine știe de cine împinși, sub forma că sînt buni patrioți și nu pot suferi și a se împăca cu conștiința lor, vedënd suprimarea școlilor de prin Epir și Albania, de la care școlii chestiunea, sau mai bine a țice, scopul principiului la care servește chestiunea, nici până acuma a avut vre-un avantaj, nici în viitor pôte să aibă vr'o speranță de reducerile lefurilor etc., s'aũ apucat de o cale fôrte greșită, fôrte próstă și fôrte compromițătore.

Acești domni induși în eróre, formându-și de sine un corp de câte-va persóne, și luându-și de sine numele de comisiune, s'aũ adresat comunelor și orașelor de prin prejur, căutând iscăliturile lor într'un act de autorizație, compus de ei și după placul lor, însă n'aũ reușit a fi ascultați de nici un român, afară de câți-va profesori și din rudeniile lor

Tot asemenea aũ pățit și la Bitolia,

Sus-țiși domni, vrënd ca actul lor să fie acoperit și cu iscăliturile Românilor din Bitolia, s'aũ adresat la patriotul nostru d-l Constantin Maza, ca el să-l pună în aplicare.

La cererea asta, sus-șisul patriot le-a răspuns că nu pôte să facă nimic înainte de a face o întrunire cu noi. În ziua viitoare, făcându-ne întrunirea națională și dându-ne să înțelegem de starea lucrului, le-am dat răspunsul următor: noi sîntem pe deplin mulțămiiți cu procedarea actualului guvern, și că hotărîrile lui le estimăm și păstrăm cu cel mai mare respect. De aceea n'avem nevoie de asemenea lucruri necântărite.

Pe lângă asta le-am mai spus că pe la finea lunii August al anului trecut, fiindu-ne milă de banul și mult prețiosul — pentru chestiunea noastră — banu românesc, privindu-l a se cheltui zadarnic (în zădărnicie), am înaintat d-lui Arion, fost Ministru al Cultelor și al Instrucțiunii Publice, prin d-l Constantin Maza, un memoriu acoperit cu propriile noastre iscălituri, ca să-i aducem la cunoștință zădărnicia asta, și că în memoriul acela, pe lângă modul ce spuneam cum chestiunea pôte mai bine să progreseze, noi înși-ne spuneam și o economie de o sută mii lei noi, suprimând școlile de prisos, profesori, reduceri etc. Deci actualul On. guvern n'a făcut alt-ceva de cât a adus la îndeplinire ceea ce noi am spus și este foarte logic. Cum ore acuma putem să ne contradicem? Nu putem să fim ingrați față de acest On. guvern, care pe lângă imensele griji ce pörtă pe spinarea lui pentru Țera-Românească, mai pörtă și greutatea chestiunii noastre și ne dă tot felul de concurs.

Aducându-vă aceste la cunoștință, vă rugăm, Domnule Ministru, ca persoanele din chestiune să nu le considerați ca plenipotențiarî din partea poporului nostru român, căci nu se bucură de nici o încredere a noastră, ci mai mult ca simpli mercenari desordonanți, neavînd nici un drept a pleda nici o chestie în numele nostru.

Bine-voiți, Domnule Ministru, a primi asigurarea distinsei noastre stime și considerațiunei ce vă păstrăm.

Ai excelenței vöstre plecați,

Poporul român din Bitolia.

ANEXA No. 17.

Extras dintr'un raport confidențial din 1900 asupra stării școlilor din Epir

1. **Ianina.** Școla este frecventată numai în timpul ernei de copiiii Românilor din Samarina, Abdela și Perivoli, cari vin ca să erneze. Pe anul școlar 99/900 au urmat 15 elevi, dintre cari 2 fete în clasa I primară; din acești elevi, 9 au fost interni (bursieri) la internatul gimnasiului. Pentru 15 elevi fusesse numiți 2 institutori.

2. **Grebenici.** Școla română pe anul școlar 99/900 n'a avut nici un elev; local de școlă special nu există.

3. **Flamburari (Floru).** Școla a avut 10—15 elevi și eleve.

4. **Șeș.** La școla acesta urmăză 4—5 elevi și eleve, copiiii unei sau două familii. In această comună nu sunt de cât 10—15 case sau familii. Pentru moment s'ar pute suprima această școlă și să se pregătască terenul a se înființa peste 1 sau 2 ani școla la Cerneși, comună în apropiere, și unde sunt 80—90 familii.

5. **Vovusa (Băiasa).** La această școlă urmăză pe anul școlar 99/900, 30—35 elevi; școla de băeți este instalată în localul comunal. Școla de fete asemenea are 30—35 de fete... local închiriat.

La școla de băeți pentru 30—35 de elevi, sunt trei institutori; numai unul, dar bun și conștient, ar fi suficient, cum este la fete și la școla grecescă.

6. **Macrinî.** Şcolă proprie nu există. Locuinţa institutorului şi a familiei sale se dăce că servă şi de şcolă. Nu urmăzeă nici un elev, ci un frate al institutorului. Comuna este mică: 30—40 familii. . . . Se mai numise de d-l revisor şi o institutore (fostă grăcă) la care ar urma 5—6 fete

Şi aici s'ar pute suprima şcolă de-o cam-dată, de ore-ce nu aduce absolut nici un folos.

7. **Laişta (Laca).** Şcolă proprie nu există; locuinţa institutorului servă de şcolă. Nu are nici un elev. Aşa cum este astă-đi acolo, ea nu aduce absolut nici un folos.

8. **Dobrinovo.** Nici elevi, nici şcolă nu există, deşi este prevăduţă în budget; institutorul locuesce în Laişta. Nu încape îndoélă că de-o cam-dată trebue suprimată.

9. **Leaşniţa.** Nici elevi, nici şcolă există, deşi este prevăduţă în budget; institutorul şede la Vovusa. Bine înşeles că şi acésta trebue să se suprima.

10. **Pades.** Nici elevi, nici şcolă există; institutorul Christ Constantinescu, nici că se dusesse pe acolo, a fost însă transferat (pe la Paşti) la Vovusa în locul institutorului D. Şumba, transferat la Pades. Nici că s'a dus, rămâne la Vovusa. Şi acésta şcolă trebue suprimată, ca să nu se cheltuésă zadarnic.

11. **Paleoseli.** La acésta şcolă urmaş 5—8 elevi, dar pierđendu-se autorizaşunea şcolei, autorităşile au interdş institutorului Dangu I. să funcşioneze. Acesta a stat vre-o 2—3 luni în Ianina, de la April.

13. **Seracu.** Nu urmăzeă nici un elev; nu şştiu dacă va fi şi un local de şcolă, dar fără elevi.

Şi acésta, deşi de mult înfiuşată, dar nu aduce nici un folos.

14. **Meşovo.** Nu urmăzeă nici un elev, nu scişu dacă va fi şi local. Sunt numişi doui institutori şi o institutore, ca să nu facă nemică .

. Şcolă română aşa cum este ađi, nu face nici o ispravă.

Un personal de trei pentru o şcolă cari n'are şi n'a avut nici un elev este absurd. Unul, dar bun, ar pute să rămăe de-ocamdată la Meşovo.

15. **Turia.** La această școală urmăză 30—40 de elevi ; sunt 4 institutori și 1 institutore. La școla grecască din această comună nu este de cât numai un singur institutor. Unul său cel mult 2 institutori și o institutore ar fi prea suficient pentru această comună.

16. **Ameru.** Această școală abia de câți-va ani datéză ; elevi n'a avut. Institutatorul actual anume Zissi m'a spus că prin Martie a reușit să aibă 4—5 elevi, cari însă s'aũ împraștiat mai în urmă, fiind-că d-lui părăsise comuna după ordinul d-lui revisor și a umblat după auto-risatie, pe care n'a putut-o obține.

17. **Perivole.** In această comună școla funcționéză numai în timpul verii ; n'am informațiuni exacte asupra numărului total al elevilor d'aci ; dar cred că este bine populată ; numărul personalului în tot casul este mare.

18. **Avdela.** Și aici școla funcționéză numai în timpul verii ; n'am informațiuni exacte despre numărul total al elevilor, cred însă că va fi populată școla. Și aici corpul didactic este fôrte numeros, 7—8 institutori. S'ar puté reduce numărul la 2 și ar fi suficienți, dacá ar sci și ar voi să-și facă datoria consciincios.

19. **Samarina.** Școla asemenea funcționéză numai în timpul verii. Altă-dată, pe la 1892—1893, era bine populată, 120—150 elevi și eleve, ocupând doué localuri comunale ; acum, după informațiunile ce am, numărul elevilor este tare redus ; exact nu pot sci câți să fie. Și aici corpul didactic este numeros.

20. **Smixi.** Pentru școla română din această comună n'am nici un fel de informațiune ; locuitorii acestor comune sunt asemenea seminomađi, ca la cele-l-alte trei imediat precedente, și vin numai vara ; érna se cobórá la câmp.

21. **Furca.** Altă dată, 1892, 93, 94, în această comună, ca și la cele-l-alte câte-va, nu mai exista de cât numai școla Română instalată în localul comunal. De câți-va ani școla grecască s'a reînființat,

împărțindu-se localul comunal în două. La școala română frecventază 20—25 de elevi, și mai puțini. Un singur institutor ar fi suficient, după cum era și înainte de 1893.

22. **Bréza.** La această școlă, cu un singur institutor, urmăză 10—15 elevi.

23. **Grebena.** Pentru 50—60 elevi, cari urmăză în timpul ernii, când vin să erneze cei din cele patru comune semi-nomade sus menționate, numărul personalului didactic de nouă (9) este exorbitant. Numai doi buni și consciincioși ar puté aduce mai multe și mai bune rezultate.

24. **Cosina.** (Albania) Școlă nu există, de óre-ce nu posedă autorisațiunea cuvenită.

ANEXA No. 18.

Tablou de situațiunea reală a unor școle primare din Vilaietul Ianina
(extras dintr'un raport confidențial).

Ianina. Aci este o școlă primară la care urmază copiii Românilor din Samarina, Perivole și Avdela, cari vin să erneze în acest oraș. Școlă s'a deschis la 23 Noembre cu 3 elevi mai măricei și cu 5 mici. Acum peste tot, băeți și tete, urmază în număr de 19, dintre cari vre-o 7—8 în etate de școlă, cei-lalți sunt mai mici. Școlă nu pôte funcționa de cât câte-va luni până la finele lui Aprilie, când familiile se reîntorc la munți.

Pentru acésta sunt *doi institutori*.

Mețovo. Nu există nici un elev, nici școlă; cu tóte acestea sunt numiți și plătiți *doi institutori și o institutóre*.

Seracu. Nu există nici elevi nici școlă; institutorul locuesce la Furca.

Grebenici. Nu există nici elevi nici școlă; institutorul locuesce la Mețovo.

Floru (Flamburari). Școlă nu posedă autorisațiunea cuvenită; institutorul este tolerat în comună. Se ȃdice că ar fi având câți-va elevi.

Macrină. Nu există școlă. Institutorul Civica a încetat din vieță în anul acesta. Anul trecut se numise aci și o institutóre, deși nu avea școlă.

Băiasa (Vovusa). La începutul anului curent eraū numai 15 elevi; acum sunt 40; altă dată era mai populată școlă. Sunt 3 institutori și o institutóre.

Laca (Laișta). Nu există școlă. Institutorul a stat în acest oraș tótă érna până la începutul lui Martie.

Dobrinovo. Nu există școlă. Inștitutorul a locuit în Laca.

Pades. Idem. Inștitutorul locuesce în Băiasa.

Armada. Nu există școlă. Inștitutorul locuesce în Băiasa.

Leașnița. Idem idem idem.

Paleoseli. Școlă nu posedă autorisație, fiind pierdută. Inștitutorul este numai tolerat; ar fi având câți-va elevi.

Breaza. La acastă școlă urmază 8—12 elevi; este 1 inștitutor.

Furca. Idem, idem 7—10 elevi; sunt 2 inștitutori.

Turia. La acastă școlă numărul inștitutorilor covârșesce pe al elevilor.

1901, Martie 29.

ANEXA No. 19.

Raportul din 16 Martie 1900 al d-lui Nuși Tului, revisor școlar în Epir (extract).

D-sale,

D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice.

București.

După cum vă este bine-cunoscut, școléle nóstre în trecut erau fictive: existente în statele de prezență, neexistente în realitate.

Cele în funcțiune funcționău fără permis, grație indiferenței autorităților locale; anul acesta, prin uneltirile adversarilor politici ai propagandei macedo-române și prin intrigile indivișilor cu patriotism de galerie, situațiunea școlară s'aú schimbat.

Înainte vreme era un ordin general ca școléle să fie lăsate a funcționa liber, sub controlul autorităților. Sunt 10 ani și mai bîre de când o lege prescrie ca tóte instituțiunile de cultură, spre a fi în dreptul lor, trebuie să aibă permisul prealabil din partea Onor. guvern, profesorii respectivî să-și aibă actele școlare în regulă, îndeplinind formele legale, iar materiile de studiu, programele și regulamentele controlate.

Când subsemnatului mi s'a dat revisoratul la începutul anului școlar 1899/900, cele mai multe școlé în funcțiune n'aveau autorisațiile legale, deși funcționău de 30 de ani. După cum v'am raportat în raportul meu No. 6, școléle din Alasona, Ciariciani, Damași, dependente de Abela, Samarina, Perivole, ar fi fost închise, dacă nu ași fi reușit să obțin permisul conform legii.

Dacă însă autoritățile și Consiliul Instrucțiunii din Bitolia ne sunt mai favorabile, lucrurile stău din potrivă în vilaietul Ianina.

Subsemnatul, ca revisor în Epir, am a face mai mult cu autoritățile din Ianina. În acest vilaiet am găsit școlé din trecut existente numai în statele oficiale din București; am găsit dascăli fără catedre și catedre fără dascăli. În acest vilaiet s'aú mai înființat mai multe școlé anul acesta, și deci munca trebuie să fie de dece ori în plus.

.

ANEXA No. 20.

Raportul din 20 Noembrie 1900 al d-lui Ilie Papahagi, revisor școlar
în Albania (extract).

.....
La 26 ale lunii expirate am ajuns în Moscopole.....
Șcôla din sus ȃisa comună românească s'a fondat pe la 1890 de către
d-l G. Sverca, prin concursul păr. Papaharalambie Balamaci. In primul
an al înființării s'a înscris 45 de elevi.

.....
Acum cu începerea anului școlar, în urma dispozițiunilor salutarii lu-
ate de către cei în drept, șcôla a început să progreseze din nou,
numărând 40 de elevi și 15 eleve.

.....
La 30 Octombree am fost în revisie la șcôla din Sipsca. . . .
Pe anul curent 1899—900, șcôla s'a deschis la 25 August și este
frequentată de 30 elevi și eleve, formând cele 4 clase primare.

.....
La șcôla din Gabrova și Nicea, d-nii Avram și Covi Papa nu s'a
prezintat la posturile lor, pentru că nu li se plătise pe anul școlar
expirat 1898—99.

.....
Cazul e de mare gravitate pentru faptul că nu s'a prezintat la
postul lor de unde putea să-și reclame dreptul, caz, care ar trebui
să atragă după sine punerea lor în disponibilitate, dacă nu am avé
în vedere lipsa de disciplină ce a domnit până acum.

.....

La Lunca, d-l Achilea Dabura, care a fost însărcinat cu obținerea autorizației, n'a făcut măcar act de prezență, fiind-că după cum am avut onórea a vă scrie și în primul meu raport, e dificil, dacă nu imposibil, ca să putem câștiga inimele Românilor din părțile Albaniei, prin numirea de institutori cari nu sînt deprinși cu obiceiurile, cu caracterul și cu modul lor de traiu, pentru care îi și consideră ca străini. Vă rog respectuos, domnule șef, ca să bine-voiți a revoca pe d-l Dabura și a-l utiliza la vre-una din școlele din Macedonia, ca institutor secundar.

.....
 La 6 Noembre am ajuns la Corița.

.....
 Din Corița m'am dus la Frașari.

Un singur institutor fiind de ajuns în sus-șisa comună, d-l Mihail Hondrusom, al doilea institutor pe lângă d-l Balamaci, sînt de părere, dacă va fi cu aprobația domniei-vóstre, a fi utilizat, fără a fi nevoie de a se prevedé un nou budget, la școla din Cosina, comună pur românescă, care numără peste 60 de familii românesce. Acéstă școlă timp de 3 ani a figurat în tabloul școlelor din Albania, fără a funcționa, din cauza lipsei de autorizație, dar pentru care s'a luat dispozițiunea de a se exclude din tablou și a se hotărî fondarea ei în Premeti.

.....

ANEXA No. 21.

Adresa din 23 Noembrie 1899 a Ministerului Instrucțiunii Publice
către Ministerul de Externe.

Fiind informați că în unele comune de prin Macedonia, sînt câte două și trei institutori, fără elevi și fără școlă, iar în altele titularii aŭ plecat și școlile nu s'aŭ mai deschis, căci cei noi numiți nu sosesc, iar la cele deschise nu sînt cărți, unii institutori noi numiți n'aŭ certificate legalizate, iar în alte părți nu e permisiune de deschidere a școlilor, și în Ianina sînt două institutori fără nevoie, de ore-ce sînt numai 10—12 elevi, am onóre a vă ruga să bine-voiți a dispune ca revisorii școlari din Macedonia, Epir și Albania să ne informeze de *urgență* despre mersul școlilor.

.....
Ministru (ss) Tache Ionescu.

ANEXA No. 22.

Adresa din 20 Octobre 1899 a Ministerului Instrucțiunii Publice către
Ministerul de Externe.

Primind încunoscințări pe cale particulară, asupra unor neregularități ce ar exista în Bitolia, față cu nouile dispozițiuni luate de Minister relative la organizarea școlilor române din Macedonia, am onore a vă ruga să bine-voiți a dispune să fie întreat d-l Consul asupra următoarelor cestiuni, la cari dorim să avem răspunsuri neîntârțiate.

1. Dacă este adevărat că școlile încă nu s'au deschis și mulți din institutori de prin comune staă în Bitolia, așteptând comunicări oficiale de numirea lor, neascultând de măsurile luate prin intermediul autorităților din Bitolia.

3. D-l Maimuca, însărcinat cu deschiderea unei librării române în Bitolia n'a închiriat până acum localul necesar, nici n'ar fi angajat contabilul și servitorul pentru care i s'au liberat sumele necesare.

.....
Ministru, (ss) Tache Ionescu.

ANEXA No. 23.

Procura celor 5 delegați din Macedonia.

Imputernicire.

Subsemnații, reprezentanți ai comunității românesce, preoți, instituțori și Români din împuternicim prin acésta pe d-nii C. Cosmescu, N. Papahagi, Pericle Papahagi, N. Batzaria și Nuși Tulliu, ca să lucreze pe tóte căile legale, ce vor crede de cuviință, pentru a face ca cestiunea culturală a Românilor de sub sceptrul Augustului Suveran Abdul Hamid II, să aibă o situație solidă, asigurată, și ne solidarisăm în tóte hotărârile și aducerea lor la împlinire.

Pentru care le dăm mandat liber ca să hotărască și să lucreze în numele nostru, luându-ne tot-de-odată solemnul angajament, de a-î urma și secunda în tóte hotărârile și acțiunile lor.

Iunie, 1901.

ANEXA No. 24.

Raport confidențial din 7 Iunie 1901 (extract).

Unii profesori și institutori din Salonic, Crușova, Bitolia și împrejurimi, după ce au aflat nouile dispozițiuni budgetare, cari prevăd mai multe reduceri și suprimări în corpul didactic din aceste locuri, au început a provoca un curent de nemulțumiri. Ei s'au strîns la Bitolia, și după mai multe consfătuiri, au ales printre ei, ca delegați, cinci persoane și anume: Constantin Cosmescu și Nicolai Bațaria, profesori ai liceului din Bitolia, Nicolai Papahagi și Pericle Papahagi de la școlile Comerciale din Crușova și Salonic, și Nuși Tulliu, revisor al școlilor din Epir și Albania, cu scop de a merge la Bucuresci, și acolo să lucreze pe toate căile pentru a face ca cestiunea culturală a Românilor din Turcia să aibă o situație solidă și asigurată. În consecință ei au adresat aprópe la toți institutorii din Epir, Albania și Macedonia, un fel de procură, pentru ca să fie semnată de dînșii și de un număr de Români, cât se póte mai mare.

Unii institutori s'au supus invitațiunii ce li s'a făcut, mai ales pentru motivul că propunerea provenia din partea unor profesori și a unui revisor în funcție.

Alți institutori au respins propunerea ce li s'a făcut.

Se ȳice că intențiunea celor aleși prin asemenea procuri, este mai întâiu de a forța pe guvernul român să revie asupra dispozițiunilor ce a luat acum în urmă cu privire la școlile din Turcia, și apoi să facă totul pentru a obține de la dînsul o rentă anuală, ca să întreție singurii școlile române din aceste părți.

Ei, pentru a reuși, vor să amenințe pe guvernul Român cu demisiunea generală a institutorilor și cu închiderea școlilor.

Ba unii merg și până acolo cu amenințarea, că, în caz de nu li se va satisface cererea, să recurgă la un ajutor strein. . .

Pentru acest sfârșit, două din sus diși profesori delegați au avut întrevederi cu. . . precum și cu. . . Aceștia însă nu au voit să promită nici un ajutor, mai înainte de a se asigura că propunerea este serioasă.

Constat încă că nu întregul corp didactic românesc împărtășește aceste idei greșite, și chiar dintre cei cari se arată mai fervenți nu numai că nu-și vor da demisia, dar încă nici nu-și vor permite să pună în execuție planul lor.

Notez aci că multe din iscălituri, cari figurează în procurile ce s'au dat institutorilor, sunt false sau de nici o importanță, și că procura care a fost iscălită la Bitolia nu e redactată întocmai ca și cele trimise prin comune.

ANEXA No. 25.

Scrisórea d-luǐ V. Naca, fost profesor la Gimnasiul din Berat, către
d. P. Danisca, institutor.

Berat, 25 Maiǐ, 1901.

Iubite D-le Petre Danisca,

Veǐ fi aflat, cred, de ultimele dispozițiuni ale autorităților școlare superioare cu privire la desființarea gimnasiilor din Berat și Ianina, a secțiunilor comerciale din Crușova și Veria, precum și desființarea tuturor șcólelor cari nu numără mai mulți elevi de ȳece. In acéstă categorie intră aprópe tóte șcólele nóstre din Albania, și cu acéstă măsură se distruge aprópe cestia culturală română din Albania, ceea-ce constitue o adevărată nenorocire pentru Româniǐ din acéstă provincie. Momentul e solemn, și se cere concursul inimilor românesci pentru salvarea situației printr'o acțiune comună. Pentru acésta, cei din Bitolia aǔ cređut de cuviință a alege o comisiune care se va duce la Bucuresci, să lucreze în acéstă privință, după cum vei vedé din formularul aci alăturat.

Pentru ca misiunea acestei comisiuni să aducă rezultatele dorite, trebuie ca ea să fie împuternicită din partea întregului corp didactic și a poporului românesc.

De aceea formularul ce ți-l trimit îl vei transcrie într'o hârtie albă ministerială, pe care o vei iscăli d-ta, preotul și Româniǐ de acolo, cât vei puté mai mulți. Asemenea procuri s'aǔ făcut din tóte comunele românesci din Macedonia, în înțelegere cu cei din Bucuresci cari doresc salvarea cestiunii, și după al căror exemplu am făcut și noi de aicea.

Numai cine nu simte românesce p^ote să desaprobe un asemenea act care este în interesul nației. Actul ast-fel iscălit te vei grăbi a-l trimite la Bitolia d lui Cosmescu, profesor al liceului, rugându-te tot odată a-mi răspunde de primirea prezentei.

Te salut

V. Naca.

P. S. Caută să trimiți actul cât de curând, căci îndată după suspendarea cursurilor, comisia va pleca imediat la București. Dacă nu vei pute strânge multe iscălituri, să-l trimiți chiar cu trei—patru cel puțin; doar ai atâția amici.

Fii bărbat — și luptă pentru nația din care faci parte.

ANEXA No 26.

Declarația d-lui Pandu Rușa, institutor la Resna (circ. Bitolia).

D-l Cosmescu, venind la Resna, m'a îndemnat ca să iscălesc atât eună, cât și bunii români din Resna cari se interesază de binele școlii și cestiei noastre d'acolo, și înșelându-ne prin tot felul de promisiuni și asigurări, că delegația se va interesa unicamente în interesul școlilor românesce, ne-am iscălit. Aflând însă că scopul urmărit de ȃsa delegațiune e departe de a fi leal și corect, m'am grăbit să retrag actul, sau cel puțin iscăliturile. Inșă din nefericire, prețișii delegați m'i-aă refuzat acăsta, ȃicându-mi că sunt laș.

Declar că desaproab cu totul purtarea lor, și consider ca nule ne-avenite iscăliturile din Resna puse pe sus ȃsa împuternicire.

26 Iunie 1901.

Institutor-Director al școlii din Resna
Pandur Rușa m. p.

ANEXA No. 27.

Prima scrisóre a d-lui C. I. Cosmescu către un institutor.

Monastir, 12 Maiü 1901.

Scumpul meü, ca frate, . . .

De mult nu ne-am scris unul-altuia, cea-ce prea nerecomandabil este pentru niște amici așa de vechi.

Ori-cum, amicii vechi, chiar dacă întârzie să-și scrie, totuși dinșii nu-și încetéză de a-și păstra aceeași afecțiune amicală.

Amintirile prea dulci, amintirile din copilărie mai ales sunt niște legături așa de puternice, în cât nici prea marea despărțire, nici o forță omenească nu este în stare să le distrugă.

Trecutul, mai ales timpul copilăriei și al adolescenței, se retrăesce mereü în imaginațiunea nóstră, și-l regăsim mult mai frumos de cum era el în realitate; atunci nu mai aveam grijile de astăzi, supărările de acum, atunci lumea ni se presinta cu alte culori, căci nu o cunosceam de cât la suprafață.

. Cât de mult doresc să vin o ði la Ohrida, nici nu-ți poți închipui; dar vacanțele se duc, și dorința mea iarăși rămâne neîmplinită.

Vara asta gândiam fără de alta ca să vin și să mă stabilesc la Ohrida, cel puțin pentru o lună de ðile. Și tocmai vara acesta îmi este mai mult ca ori-când, ca să fac una ca acesta. Cauza de sigur că ai aflat-o prin Miu, care mi-a spus că ți-a comunicat măsurile luate de către noui veniții la putere.

Aceste mäsuri, fratele meü, însemnézá nici mai mult nici mai puțin decât distrugerea cestiunii nóstre naționale.

Odată școlile noastre primare sunt puse în imposibilitate de a pute exista cu folos, pentru-că pe lângă suspendarea a opt-zeci și trei dintre membrii corpului didactic, ceea-ce e zdrobitor, ó catastrofă din cele mai mari, se mai scad și salariile celor cari au fost cruțați, în așa chip, în cât abia ar pute să se hrănescă. Unii însă cu salar așa maltratată, nici pâinea de toate zilele nu o pot avé pentru tot anul, avend o familie numerosă.

Numai liceul a fost mai menajat, căci numai trei sunt puși pe listă ca să-și părăsescă posturile, iar de la cei-lalți li se scade din léfă numai câte 5 fr. lunar.

Cauza este că profesorii liceului să nu țipe în contra măsurilor luate, fiind dinșii aceia cari își iaă acest rol vitreg. Adică nu toți, ci câți-va din ei. Aceștia însă n'au să tacă nici de astă dată, și sunt hotărâți ca să-și facă datoria până la capăt. Óre să întrebăm și pe Onor. director al liceului, care caută cu ori-ce preț să-și menajeze postul, óre fără de școli primare pot să existe școli secundare? Cine n'ar pute să prevază că nu o să trecă nici trei ani, și aceste școli au să se dea peste cap, neputend exista ca ori-ce lucru fără rădăcină?

O fericire este iarăși, că se găsesce o mână de ómeni, cari sunt hotărâți să-și facă datoria chiar cu prețul vieții lor, dacă trebuința va cere.

Acum ni se impune să fim ómeni serioși ca să le dovedim celor din țară, că noi nici odată nu ne-am considerat ca pomanagii, după cum dinșii s'au obicnuit să ne considere, să le arătăm lor că nu le mai permitem să ne considere ca pe simple unelte. Regele român se întâlnește la Abazzia cu Regele Grecilor și tace politică pe socotéla noastră. Noi nu suntem în contra acestui lucru, dar să nu uite, că elementul românesc, dacă își are importanța sa în Balcani, pe altă cale se asiguréză mai mult existența sa printr'o bună organizație și printr'un budget fix, bine repartizat, cu gradații și cu pensii, după cum se petrece în corpul didactic sêrbesc și bulgăresc din Macedonia. Un oștén ca să lupte cu tot devotamentul de care este capabil, se cere întâi de toate să-l înarmeză bine și să-i asigurezi și existența. Asta este o condiție absolut indispensabilă.

Până acuma noi am căutat prin graiū viū și prin scris să-î convingem, pe cei de peste Dunăre, cari sunt piedicile mersului înainte al cestiunii nōstre și ce trebuie de făcut, pentru ca să putem lucra cu folos și prin urmare să putem progresa.

Aprōpe de giaba a fost acēstă muncă, încă prea ostenitōre.

Pe semne anul trecut ai aflat de un memoriū pe care l-am tipărit și distribuit la Bucuresci, memoriū care e anunțat pe pagina din urmă a revistei «Frățilia». Multă lume l-a citit și l-a găsit excelent. Inșă ca să se ia în vedere acele desiderate (măcar în parte) exprimate printr'insul, ți-ai găsit!

Acum am ajuns la convicția deplină: Salvarea nōstră prin noi înși-ne, și peirea nōstră tot prin noi înși-ne.

Dacă vom fi vrednici să trăim ca ómenī, vom reuși să învingem tōte pericolele de cari suntem amenințați; dacă nu, atunci merităm să perim ca ómenī nevrednici de o sórtă mai bună.

Acum se impune în mod serios ca toți să fim ómenī cum se cade, căci în cazul contrar, cu toții pierim, ne prăpădim. Nu e atât vorba de noi, ca persōne, ci ca nație. De noi ca persōne puțin ne pasă.

Orī cine se dă îndărăt de la acțiunea comună pentru salvarea nēmului de la o peire sigură, numai român nu pōte fi. Cu atât mai mult profesorii și institutorii noștri cată să se arate ómenī de trébă, ca unii cari n'au altă misiune, de cât aceea de a lucra pe tōte căile, ca nisce apostolī, pentru scăparea și înaintarea nēmului. În cazul contrar dinșii nu pot fi considerați de cât ca nisce șarlatani de cea mai ordinară specie.

Aici noi, în fața acestei disperate situații, ne-am strîns și am ales o comisie de cinci, după cum se pōte vedé în alăturatul formular, care să mérgă la Bucuresci, și să lucreze ca să se revie asupra măsurilor luate, ba încă să stăruéscă ca să se fixeze budgetul și să se trecă în budgetul ordinar al școlelor din România, observându-se aceleași legi, aceleași drepturi școlare. Noi aici avem numai datorii.

Acēstă comisie, pentru a puté să se impue, de sigur este absolut nevoe ca să fie împuternicită din partea reprezentanților comunităților românesci, a preoților și a membrilor corpului nostru didactic.

Pentru că însă unul și același act este foarte greu de a se face, de ore-ce întârzie foarte mult cu circulara lui din comună în comună, iar până la examen a rămas puțin timp, s'a găsit mai expeditiv ca fie-care comună să dea o împuternicire a parte.

De aceea vă trimit alăturatul formular, care trebuie transcris pe hârtie albă, iscălit de către reprezentanții de acolo, de către corpul didactic, și întărit cu pecetiile școlilor și ale bisericilor și a comunei, dacă ar fi cu putință.

Cu acesta se isprăvesce cât de curând, căci ori-ce întârziere păgubitoare este.

Până acum am isprăvit cu Bitolia și cu Crușova.

Toți profesorii d'aici s'a iscălit, în afară de directorul cu frate-său și Coe, care este sub influența directorului. În colo toți. La Crușova toți și cu patru peceti.

De la Gopeși aștept mâne să vie, și acolo s'a isprăvit.

Suntem siguri că pretutindenți, afară de puține excepțiuni, cari sunt canalii din cele mai mari și timpii fără sémén, Românii noștri au să se arate ómeni de astă dată. Pericolul este comun; ori-ce dare la o parte va fi marcată cu pecetea infamiei.

Să nu uităm că cei cari ar avé să stea la o parte, profitând de luptă și sacrificiile celor-lalți, n'a să pățescă bine. Ómenii aceea, de ce au frică n'a să scape.

Sunt sigur că fiind tu și Brindu la Ohrida, totul s'ar face în curând, și fără cea mai mică opoziție. Citadela românismului și de astă-dată va fi la înălțimea ei.

(ss.) **C. I. Cosmescu.**

P. S. Consulul d'aici Constantinescu plécă mâne la Salonic; iar în locul lui, vine nevrednicul Pădeanu, nimicitor de neam. Principala cauză a distrugerii budgetului în așa chip, este Pădeu, canare prin acesta a voit să obție grațiile Sturzului.

ANEXA No. 28.

A 2-a scrisoare a d-lui C. I. Cosmescu către același institutor.

Iancovăț, 7 Iunie 1901.

Scumpul meu frățior,

Sunt atâtea zile de când ți-am trimis o scrisoare însoțită de un act de îputernicire, ce cată a fi incredințat comisiunii de cinci, apărătoarea intereselor corpului nostru didactic pe lângă autoritățile de sus.

Nu știu cum s'a făcut că până acum nici un răspuns nu s'a primit din parte-ți. Proverbul acela «și tăcerea răspuns are» nu știu dacă se poate aplica în cazul de față. Grăbesce-te să termini mai curând cu pomenitul act, pentru că ori-ce dezertare de la acțiunea comună este o nenorocire și o pagubă morală pentru acela care lucrează în acest chip.

Pentru fratele meu, nu doresc o așa reputație de dezertor și laș. Pentru ori-ce urmări dureroase, care ar urma din aducerea la îndeplinire a actului de mai sus, eu mă fac responsabil.

Eu sunt hotărît de mult să fiu jertfa binelui comun. Nu e de creșut că un frate al meu poate ave o conduită cu totul contrarie de conduita mea. Acela-și lucru cred și despre meritosul apostol al nației, Brindu.

Aici am venit tot în această cestiune a procurei. Regret că nu pot veni și acolo. Sper însă că la vara viitoare, fără de alta, de ore-ce vara acesta îmi este peste putință. Dacă însă n'ai să lucrezi românește, după cum absoluta majoritate dintre membrii corpului nostru didactic lucrează, atunci nu mai sper să ved Ohrida vre-odată de mare durere.

Cele convenite tutulor bunilor noștri ómeni d'acolo.

Te îmbrățișez frățesce.

C. I. Cosmescu.

ANEXA No. 29.

Petiția din 27 Iuliū 1900 a d-lor Pericle Papahagi și alți doi profesori de la școla comercială din Salonic, prin care cer să nu li se reducă léfa.

D-sale

D-luī Ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

Loco.

Domnule Ministru,

Sub-semnații, foști profesori de cursul secundar în țară, la apelul onor. Minister, cu ocazia deschiderii școlei comerciale a României din Salonic, am acceptat *cu entuziasm* misiunea de a propaga cultura română la frații noștri din Macedonia, *fiind numiți prin adrese ministeriale* personale la sus-numita școlă, și fixându-ni-se salariul prevădut în tabloul aci alăturat; dar mare ne-a fost nedumerirea când tocmai la 6 Iunie a. c. ni s'a pus în vedere budgetul anului 1900/1901 al școlei comerciale, fără a ni se spune cauza care a motivat reducerile ne mai pomenite în salariile noastre.

Ađi, când Onor. Minister face apel la óre-carī sacrificii, ce am pute face în vederea crizei financiare a țerii, cu respect vė aducem la cunoștința că suntem hotărâți cu resemnare a contracta datorii spre a pute *renunța la două luni din anul budgetar 1900—1901.*

Conștienți de misiunea grea ce ni s'a încredințat, misiune mai grea decât cea a colegilor noștri din țară, vė rugăm respectuos, d-le Ministru, să bine-voiți a lua act de munca și zelul ce am depus întru îndeplinirea datoriei noastre în vederea unei apropiate ameliorațiunii a situațiunii noastre nestabile de ađi, și acceptând sacrificiile ce facem

anul acesta, renunțând la două luni de salariu, vă rugăm respectuos să bine-voiți a lua deciziunea ca condițiunile în cari am fost numiți să rămână neatinse în viitor.

M. Dimonie,

Fost profesor de științe naturale la școala de silvicultură din Brănesci și fost profesor de științe fisico-naturale de la gimnasiul din Caracal.

Pericle Papahagi.

Fost profesor la gimnasiul din T.-Jiu, fost director de liceu.

George Cionga.

ANEXA No. 30.

Petiția din 1 Martie 1900 a d-lui C. I. Cosmescu și Sterie Ciumetti,
prin care cer să li se facă o lătă mai mare de cât colegilor lor.

Domniei-Sale,

D-lui Ministru al Instrucțiunii Publice și al Cultelor.

București.

Din întreg corpul didactic al liceului românesc din Monastir având numai noi sub-semnații studii speciale terminate, fiind unul licențiat în litere și filosofie de la Universitatea din București, iar cel-lalt inginer absolvent al școlii de poduri și șosele din București, îndrăsnim să credem că nu este just și încurajător ca, în ceea ce privește subvenția, să fim puși în condițiuni absolut identice cu cei-lalți d-ni colegi, după cum e bună oră V. Constantinescu, absolvent al liceului din Bitolia, I. Ciulli, absolvent al unui gimnasiu din Albania, Tașcu Pucerea, farmacist, Miu Dafin, profesor de vióră, etc. etc.

De aceea, d-le Ministru, apelăm cu profund respect la sentimentele de dreptate ce Vă caracteriséză, spre a se lua în vedere pe de o parte studiile ce posedăm, iar pe de alta munca ce depunem ca unii cari predăm materii din cele mai importante și mai grele, și Vă rugăm a dispune, dacă găsiți de cuviință, ca la alcătuirea noului budget, să se stabilească între noi și colegii noștri o diferență de subvenție.

Monastir, 1 Martie 1900.

C. I. Cosmescu, Sterie Ciumetti.

ANEXA No. 31.

Raportul directorului școlii din Perlepe.

Era de mult să vă fac o dare de sémă asupra faselor prin care a trecut școla de la 1 Septembrie curent. Așteptam însă din ți în ți să se limpezească afacerea, ca să vă pot scrie ceva sigur. La 5 curent, conformându-mă cu budgetul aranjat, am deschis școla. Doi din Români Perlepeni, preinși Efori, anume Chiru și Pentefranga, din îndemnul fostului revizor Capsali, au redijat un raport cerând înlocuirea mea și a d-șorei Posa, pentru că am consimțit să deschidem școla, fără să protestăm la budgetul format.

N'au isbutit să strângă iscălituri, de óre-ce majoritatea dintre Români au înțeles tertipurile lor, și l-au înaintat raportul iscălit numai de ei doi, iar iscălitura bătrânului Capsali a fost imitată de fiul său Tachi Capsali, furând chiar și pecetea de acasă fără avisul bătrânului.

De la aceste persoane, cari cer ađi înlocuirea mea, am avut mulțumiri, orî de câte orî se revisuia școla. Ei cunosc fórte bine fructul ce a produs școla în timp de 12 ani consecutivi, și nici că au negat până erî frumósele succese a celor 25 elevi instalați în internatele din Bitolia cari mai târđiú au absolvat acéstă școlă.

După câte-va ڟile de la deschiderea școlii, sus ڟișii domni au scris la Crușova să vie și d-l Scodreanu, fost institutor ajutor la acéstă școlă, ca să-l pue înlăuntru numai pentru scandaluri.

Sus ڟisul domn nefiind trecut în budget, nu l-am primit cu nici un chip. El a încercat să tacă o adunare la școlă, n'a reușit însă, căci unul dintre Români i-a răspuns scurt și categoric: «Suntem desul de luminați și n'avem nevoie de luminători; să te duci să propagi

ideile tale în patria ta natală». În felul acesta s'a exprimat d-l Ma-gion. În acea zi nu s'a ținut cursuri, ca să nu se isce vre-un scandal.

După ce am isprăvit cu Scodreanu, mi se ivesce alta: ațîțată co-munitatea din partea acelor indiviđi ce nu cruță nimic spre a ajunge la ținta lor, mi se trimite tot de la acei indiviđi, cari aũ raportat contra mea, o adresă prin care mă invită să închid șcôla, considerând că șcôlele trec prin nisce împrejurări grele.

Originalul adresei vi-l pot presenta.

N'am consimțit, nici că voiũ consimți a o închide șcôla pentru am-biția celor pe cari și d-v. îi cunoșteți. Am întâmpinat în tot sediul meu la Perlepe ca institutor român, multe și diferite dificultăți, în-chisorii cu luni întregi numai și numai ca prestigiul ei să fie la înăl-țime; deci nu pot surpa edificiul ridicat cu nici un preț, ori câte piedici mari dacă mi s'ar presenta.

Sciũ ce mă așteptă din partea ambițioșilor, dacă li se acordă ceea ce ei pretind; am mâncat 20 de ani pânea țerii, și numai la această opinie de a închide șcôla nu mă pot asocia, și ceea ce e mai mult, că și budgetul s'a rectificat, întru cât și trebuie să ne mulțumim cu starea actuală, așteptând vremuri mai bune.

Cerându-vẽ scuze, vã rog să primiți asigurarea prea înaltei con-siderațiunii ce vã păstrez

Perlepe, 15 Septembrie, 1901.

(L. S.)

D. Zograf.

ANEXA No. 31 bis.

Estract din adresa de la 28 Octombrie 1901 a comunității românești
din Băiasa (Epir).

Domnule Ministru,

Subsemnata comunitate română din Băiasa (Epir), aducem cu respect la cunoștința Domniei-Văstre următoarele:

Pe la finele lui August, a venit de la cei în drept din Bitolia lista institutorilor Români din Epir. În această listă se prevedea ca institutori pentru școala noastră d-nii Sterie Damașoti, director, și George Zissi. La 3 Septembrie, d. George Zissi a deschis școala noastră. D. Damașoti a spus în mod categoric că nu recunoște această listă, și că nu se prezintă la postul său; ba a amenințat și cu destituire din partea comisiunii pe d. George Zissi, fiind-că a deschis școala.

La 14 ale lunii curente, a fost aici d. S. Damașoti, cerând ca și institutorii din Băiasa să iscălescă demisiunile lor în bloc cu dinșii. Nu a consimțit însă nici unul, și la 17 ale lunii curente, a plecat d. S. Damașoti în Grecia la tatăl său.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, și asigurarea înaltei noastre stime cu care suntem ai D-văstre supuși servi.

Comunitatea Română din Băiasa.

Băiasa (Vovusa), 28 Octombrie 1901.

Primarul, Atanasie I. Druia.

(L. S.)

Consilieri: Hroi N. Cazana, Chinota B. Hagi, Naco Nicu Iani, Naco Vavilei, Giani T. Vragiotili, Antula Cazana, Atanase G. Ioan, Nicola Titos Tegu, Tegos Z. Zoto, Gachi N. Iani, Sterghiu Nicola, Zisi Tegu, și încă 9 semnături ilisibile.

ANEXA No. 32.

Adresa din 1 Iunie 1900 a d-lui Nuși Tulliu, revisor școlar în Albania, prin care propune mutarea gimnasiului din Ianina la Mețovo (extract).

Ar fi bine ori să dispuneți ca gimnasiul de la Ianina să funcționeze la Arminciu, ori să se înființeze unul nou.

La Ianina, gimnasiul nostru n'are rațiunea de a fi, prima pentru că Ianina este un oraș pur grecesc; secundo pentru-că sub toate raporturile nu e avantajos, afară de avantajul că este capitala Vialaetului.

Orașul fiind grecesc, nu avem și nu putem avea speranța nici de a converti, nici de a lumina pe nimeni; toți elevii bursieri sunt veniți de prin comunele române de la munte. Școala noastră e privită și considerată ca o școală străină într'un oraș străin.

Constantinople, 4 Martie 1900.

Nuși Tulliu

Revisor școlar în Epir.

ANEXA No. 33.

Extras din ziarul *Timpul* No 141, de Marți 27 Iunie 1900.

Scrisore din Macedonia. Gimnasiul din Ianina.

Bitolia, 21 Iunie 1900.

Revisorul școlilor din Epir, d-l Nuși Tului, printr'un raport motivat a cerut d-lui ministru al Instrucțiunii Publice, strămutarea gimnasiului de la Ianina la Mețovo (Arminciü), orașel pur românesc, așezat chiar la frontiera turco-grecă. Înainte de a lua o hotărîre în această privință, d-l ministru a voit să aibă și părerea altor persoane competente în această chestiune, destul de importantă pentru românismul din Epir.

Spre acest scop, s'a adresat corpului didactic al liceului român din Bitolia. Profesorii acestui liceu, prin faptul că sunt cel mai luminat corp didactic din Macedonia, și prin faptul că o bună parte din ei vreme îndelungată au fost profesori la gimnasiul din Ianina, erau cei mai în pozițiune de a răspunde cu destulă competență la întrebarea d-lui Ministru.

Profesorii Liceului au și opinat. În ședința plenară de altă-eri, Marți, ei au dat un avis favorabil cererii revisorului din Epir, a recunoscut de bună și avantajoasă strămutarea gimnasiului la Mețovo. E întrebarea însă, cari sunt avantajele ce decurg din această strămutare? Ne mărginim a enumera pe cele mai principale.

1). Ianina nu este oraș românesc; Românii sunt într'o minoritate, care mai ales în timpul verii, când ei se duc prin satele din Pind, devine și mai simțită. Populațiunea Ianinei este prin excelență grecă. Adevărat e că mulți din Grecii Ianinei au în vinele lor sânge românesc. În deosebi majoritatea aristocrației din acest oraș o formeză Românii, cari însă sunt grecizați de a binele și pentru tot-deauna.

Tóte încercările de a-i romaniza din nou aũ rãmas zadarnice; așa cã ei sunt pierduți pentru Români. Din acestea se vede cã gimnasiul în chestiune este între o populațiune strãinã și dușmãnosã.

2. Nu numai cã Ianina nu e oraș românesc, dar nici măcar nu e centrul unor numeroase sate și comune românesci, cari prin rãmânerea gimnasiului la Ianina sã fi scãpat de grecizare. Nu, spre Vest de acest oraș locuiesc Greci și Albanezi; spre Sud, numai Greci; numai spre Nord și la o depãrtare impunãtoare, vin comunele românesci din ținutul munților Zagor.

3). Nici vrã-o deosebitã importanță comercialã nu presintã astã-di acest oraș, care este în plinã decãdere și a cãrui populațiune prin emigrare descesce, vëdënd cu ochiũ. Ianina a fost înfloritã atunci când Tesalia era a Turciei și când în Albania sudicã nu erau alte piețe comerciale.

.....

M. Mugatu.

ANEXA No. 34.

Declarația a 40 de orășeni din Bitolia prin care se lepădă de ori și ce solidaritate cu cei 5 delegați.

Domnule Ministru,

Subsemnații, Români din Bitolia, avem onoare a aduce la cunoștința Excelenței Vostre cele ce urmează :

Măsurile Domniei-vostre budgetare pentru suprimarea Gimnasiilor din Ianina și Berat, precum și așa șișelor școle comerciale din Crușova și Veria, cari n'aũ avut alt scop de cât a favorisa pe câte-va persoane în comptul statului, aũ dat loc la comentări, din cari reese că ați fi voit să părăsiți populația română în mânilor Grecilor.

De sigur aceste comentarii nu puteaũ să fie făcute de cât de neamicii cestiunii, precum și din partea persoanelor interesate de a lansa sciri alarmante.

Decisiunea Domniei-vostre de a înființa în locul Gimnasiului clasic din Ianina o școlă comercială, dovedesce cu prisosință, neexactitatea scirilor lansate de către cei interesați.

Prin înființarea școlei comerciale din Ianina, unui învățămînt modern, trebuitor poporului Român (armân), se dovedesce intenția Domniei-vostre de a asigura progresul românismului în aceste părți pe baze și mai solide.

Noi Români din părțile Bitoliei, cari ne interesăm de sôrta cestiunii, nu putem trece cu vederea acéstă operă de mare folos pentru tinerimea armână, și ne simțim datorii a vă aduce, împreună cu expresiunea viilor noastre mulțămiri, omagiile noastre de recunoștință.

Cunoscem, Domnule Ministru, activitatea fără sémên ce ați desfășurat pentru buna îndrumare a cestiunii. Organizarea școlară, introducerea ordinei și a disciplinei în școli prin cunoșcutele circulări ale Domniei-Vostre din 1898 și pedepsirea celor nesupuși, sunt fapte vii în memoria noastră.

.....

Astă-ți aceiași domni, vedându-se înfărcați de favorurile budgetare, duc acțiunea cunoscută pentru recâștigarea lor. În acest scop s'a constituit ei de la sine într'o delegațiune, ca venind din partea poporului, și făcând tot ei un act de împuternicire pe basa căruia duc acțiunea acésta, pe cât de străină de interesele cestiunii naționale, pe atât de criminală.

Veți sci, Domnule Ministru, că la apelul ce s'a făcut, poporul a refuzat iscălirea numitului act, nevoind ast-fel să împuternicéască pe nisce indiviđi, cari în loc să se supună unei hierarchii neapărat necesare, din contra se sustrag sistematic, semănând anarhia și ducând în mod conscient cestiunea națională de ripă, numai ca să-și satisfacă interesele lor proprii.

Cât despre iscăliturile de cari se servesc, veți sci, Domnule Ministru, că parte din aceste iscălituri sunt de ale rúdeniilor institutorilor nemulțumiți, parte de persóne în necunoscința de cauză, iar parte sunt fictive.

De alt-fel e de prisos a spune că nu se va găsi un singur român patriot conscient care să facă cauză comună cu acești indiviđi, cari în loc să-și vadă de datorie, propagând românismul, s'a ilustrat prin greve repetate, iar ađi duc o viață criminală, amestecând cauza națională în luptele politice de partid.

Din cele ce preced, Domnule Ministru, pe lângă mulțumirile nóstre, ne facem o plăcere exprimând încredere deplină în acțiunea D-v. cu adevărat națională, și așteptăm îndeplinirea dorinței nóstre privitoare la înființarea comunităților atât de necesare, și care va avé de rezultat introducerea buneii ordine în școle.

Cu acésta ocașie ne facem o datorie a vă reaminti, în special, starea de destrăbălare în care se găsește școla de fete din localitate, și care a determinat pe mulți părinți de familie a-și retrage copiii lor de la acésta școlă.

Referitor tot la acésta școlă, avem onóre a vă alătura aci un memoriu din care se constată starea deplorabilă în care se găsește, precum și un proiect de organizare, din care se realizéază o economie însemnată și se aduce prestigiul așa de trebuincios unei asemenea instituțiuni.

Nu ne-am îndoit nici odată, Domnule Ministru, de interesul și buna voință ce aveți pentru chestiunea națională în Macedonia. Hotărârile ce ați bine-voit a lua în tot ceea ce privește progresul cauzei noastre naționale ne îndreptățesc să sperăm că și în viitor chestiunea noastră națională se va bucura de patrioticul sprijin al D-vostre.

1) Dimitrie Steriu Cipu. 2) Gheorghe G. Chiristigi (fost Efor). 3) Constantin Maza. 4) Petre Naum. 5) Dimitrie Constantin. 6) Gheorghe Cristodulo. 7) Alexandru Danide. 8) αδελφοί N. Lazon. 9) Nicola D. Condurazi. 10) Costi N. Tremorizi. 11) Mihalachi Theodoridi. 12) Petre Cipu. 13) Apostol Lazar. 14) Gh. Christovici. 15) Sterie Papu. 16) Eftimiu Eneinschi(?) 17) Steriu D. Cioca. 18) Vasil Gh. Maza. 19) Gheorghe Misirli. 20) Ziascu Prenda. 21) Vanghel Costa. 22) Vanghel (indescifrabil). 23) Vanghel Boscu. 24) Dimitrie Pirpita. 25) Ion Dimitrie Ceaca. 26) Pile Tanas. 27) Taci Zdrula. 28) Dimitrie Cioca. 29) Mihail C. Șunda. 30) Dimitrie D. Metaxa. 31) Toma Georgescu. 32) Tachi Peca. 33) Constantin Dimitri. 34) Diamanti Vasil. 35) Anastas Marcu. 36) Gheorghe N. Șunda. 37) Matei Nicola. 38) M. Dimitrescu. 39) Hristu Matheu. 40) Sterie Mihali.

ANEXA No. 35.

Protestarea adresată guvernatorului Vîlaetului Monastir de către 24 de oraşeni din Cruşova contra încercărilor de răsvrătire a câtor-va membri din Eforia de acolo.

Excel. Sale Domnului Guvernator al Vîlaetului Monastir.

Sub-semnații, Români din Cruşova, constatăm cu durere că în comunitatea noastră se petrec lucruri cari pun în pericol existența acestei comunități, pentru care s'a depus muncă și sacrificii însemnate în timp de aproape 30 de ani.

Ast fel în o ședință a Eforiei comunității, la care mai mulți domni Efori n'au fost invitați să asiste, s'a luat o decisiune de mare gravitate, și anume față cu suprimarea școlii comerciale, să se cêră celor în drept reînființarea acestei școli, și dacă acesta nu se va face, s'a hotărît să închidă tôte 3 școle anume: școla centrală de băeți, școla de fete și școla mixtă.

Dorim înființarea de clase superioare în comuna noastră, întru-cât împrejurările și mijlócele o vor permite. Nu găsim însă în de-ajuns justificată hotărîrea acelor domni Efori, cari légă existența comunității române de existența unei școli comerciale la care urmau fete și băeți.

Acastă hotărîre rămâne însă fără valóre, pe dată ce nu represintă voința întregii Eforii, dar mai ales a poporului.

Persónele cari lucréză în numele întregii Eforii, pe lângă nepatriotica hotărîre de a închide școléle, a făptuit și altele, anume a propogat nesupunerea în corpul didactic din localitate, ordonând profesorilor permutați și suprimați să rămâe la postul lor, a interdis intrarea în școlă a celor doué institutóre nou numite de către cei în drept, aú numit cu de la sine putere o altă institutóre, și apoi aú

suspendat-o, fără ca să se facă în acest sens o cerere prealabilă către cei în drept.

Fapte de felul acestora cari se petrec de la o vreme încóce, aũ compromis comunitatea, cauzând retragerea din sinul sãu a o mulțime de familii; ne facem dar o datorie, ridicând glasul nostru de protestare și declarând:

1) Contestăm dreptul ce-și însușesc acei domni Efori hotărind de sórta întregii comunități fără prealabilul avis dat de noi.

2) Protestăm contra faptului că la ședințele Eforiei nu sunt chemați toți d-nii Efori, ceea-ce ne îndreptătesce a crede că se lucrează în spirit de gașcă.

3) Cerem ca atât în cestia mișcării corpului didactic, cât și în alte afaceri de asemenea natură, Eforia să păstreze norma după care se conduc tóte instituțiunile similare la națiunile conlocuitoare, și anume: să se execute dispozițiunile celor în drept, și la nevoie, dacă interesele comunității o cer, să se cêră schimbări, acêsta fiind singurul mijloc de conlucrare armoniósă și spornică între Eforie și locul competent.

Referitor la acest din urmă punct, invităm onor. Eforie să se conformeze în tocmai; alt-fel o facem responsabilă de tóte actele ce va săvârși și pe cari le vom considera ca contrare intereselor comunității și ca reprezentând interese particulare a lor proprii.

(L. S.).

D. Papa Sterescu. Nicola Caloghiru. Gheorghe Culuchitho. Demetri Gorfin, croitor. Steriu Șunda, student. Frosa Moehe. Aduvãor Ioani (?) (iligibil. . .) Anton Dimitrovici Ieni. Nicolai Steriu, negustor. D. Diega Vearde, student. Vihturia Gorciu Camberia. Niciota Adam. Αυτέγη Τ. Μπουράλοθ (?) Zoița Ghina. Veta Țale Leachin Mitu. Nicola Dimitri. Vanciu Iosif. Vanghi Anastasi, Domnica N. Hãlcu. Gaghin China (?). Costa V. China, Costa A. China. Lachiu Constantin

ANEXA No. 36.

Declarația membrilor eforiei centrale din Bitolia prin care resping
orî-ce solidaritate cu cei 5 delegați.

Domniei-Sale

D-lui Ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice.

București.

Bitolia, 19 Septembrie 1901.

Domnule Ministru,

Subsemnații, membri ai Eforiei centrale din Bitolia, singuri reprezentanți ai poporului Român din Turcia și ca atari recunoscuți de autoritățile Imperiale otomane, constatând că d-nii C. I. Cosmescu, N. Bațaria, Tului Nuși, Pericle Papahagi și Nicolae Papahagi, însărcinați ca să intervie pe lângă D-văstră pentru ameliorarea pozițiunii corpului didactic și bisericesc din aceste locuri, au depășit mandatul ce li-s'a dat, înrolându-se în politica de partid din România, constatând că prin recente măsurii ale D-văstre ați bine-voit a ameliora sorta ășului corp didactic și clerical, constatând că ați bine-voit a înființa o școlă comercială la Ianina, având deplină încredere în sentimentele patriotice ale D-văstre, că veți bine-voi a ne da și pe viitor aceeași sollicitudine, în vederea propășirii cauzei noastre culturale;

Declarăm în numele poporului ai cărui reprezentanți suntem, că mandatul dat sus ășilor domni încetază de a mai fi, rămânând de acum încolo nul și ne-avenit.

Deci, nici noi, nici poporul nu ne solidarisăm câtuși de puțin cu

cele ce ar face dișii domni din acea comisiune, rămânând ca faptele lor să fie considerate ca personale ale lor.

Primiți, vă rugăm, Domnule Ministru, asigurarea prea distinsei noastre considerațiuni.

Dr. G. Christovitz.

Președinte al Eforiei.

Filip Apostolescu, Gheorghe Cherestegi.

ANEXA No. 37.

Adresa comunității române din Băiasa (Epir), către d. Președinte al
Consiliului de Miniștri.

Domnule Prim-Ministru,

Sub-semnata, comunitate română din Băiasa (Epir), aducem cu respect la cunoștința D-Vostre următoarele :

De sentimentul național îndemnați, și de grija părintească ce frații noștri transdanubiani au bine-voit a purta pentru dezvoltarea noastră intelectuală încurajați, am găsit de cuviință a trâmite acolo o comisiune, însărcinată ca să lucreze numai pe cale ierarhică și pacinică, expunând celor în drept absoluta necesitate ce era ca acest gimnasiu (din Ianina) să se redeschidă, și ca elevii absolvenți de la acest gimnasiu să fie primiți la liceul român din Bitolia, ca să nu se mai întimple răul petrecut în anul trecut, când nici-un elev din Ianina n'a fost primit ca bursier, rezervându-se bursele pentru cei din Macedonia. Din fericire însă, înainte de a ajunge acolo plângerile noastre, aceste dorințe au fost satisfăcute, așa că misiunea așa dișei comisiuni era terminată, și prin urmare venirea ei în România era cu totul de prisos. Cu mare durere de inimă aflăm însă că aceste persoane, fără a ține seamă de dorința poporului și de interesul general al școlilor noastre, în virtutea acestei imputerniciri, caută ca prin căi ilegale și culpabile să satisfacă interesele lor personale.

Pentru acesta, având o încredere deplină în dorința celor în drept pentru apărarea intereselor noastre culturale, și spre a preveni răul ce conduita sus-dișei pseudo-comisiuni ar putea provoca pentru școlile noastre, declarăm cu o conștiință pur națională că :

1°. Nu avem nici o cerere din partea celor în drept, de óre-ce interesele nóstre culturale sunt satisfécute ;

2°. Prin acésta anulám iscáliturile nóstre și pecetea comunalá din Băiasa (Vovusa), ridicându-le dreptul de ímputernicire ; și

3°. Nu luám parte și desaprobám cu desávîrșire óri-ce mișcare, cerere saú demers fácut din partea lor pentru apêrarea intereselor școlare din Imperiul Otoman.

Aceste persóne aú íntrebuínțat tóte mijlócele ca prin agenții lor anarhiști sá aducá desordinea și în șcólele nóstre de aici.

În luna lui August, a venit aici lista institutorilor români din Epir pe anul școlar 1901—1902. La șcóla nóstrá erau numiți d-nii Sterie Damașoti, institutor-director și George Zissi, institutor. D. S. Damașoti a spus în mod categoric, atát noué, cât și direcțiunii gimnasiului român din Ianina, cá nu vine la postul seú. Șcóla a deschis-o d. George Zissi la 3 Septembrie. D. S. Damașoti, ca șef agent anarchist al comisiunii, íngrija sá aducá desordinea în tóte părțile ; chiar a amenínțat cu destituire pe sus-đisul d. G. Zissi, fiind-cá a deschis șcóla.

Primiți, vê rugám, Domnule Prim-Ministru, asigurarea celui mái profund devotament, cu care suntem aí d-vóstrá supuși servi.

Băiasa, 16 Noembre, 1901.

Primarul, (ss) Atanasie Druia.

(L. S.)

Consilieri: Hroiú Cazana, Kogea (?) Vasili, Nacu Nicu Iani, Ghiți Tegu, Nașu G. Iani, Tegu Z. Zotu, Nicola G. Goma, Naco Vasilachi, Costa Belciu, Atanasie A. Zotu, Sterghiu N. Kirana, Ioan T. Brajiticu (?), Antula Cazana, Cola Cușcu, George Tușu, Tușu Varsani, Ioan Samaras, Gachi Nicu, Ioan Tegu, Hristu Puca (?), Sterghiu Musio, Atanasie Dimu, (urmézá íncá 5 semnáturi nedescifrabile).

VERIFICAT
1987

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA
CENTRALÁ
UNIVERSITARÁ "CAROL I"
BUCUREȘTI

VERIFICAT
2017

